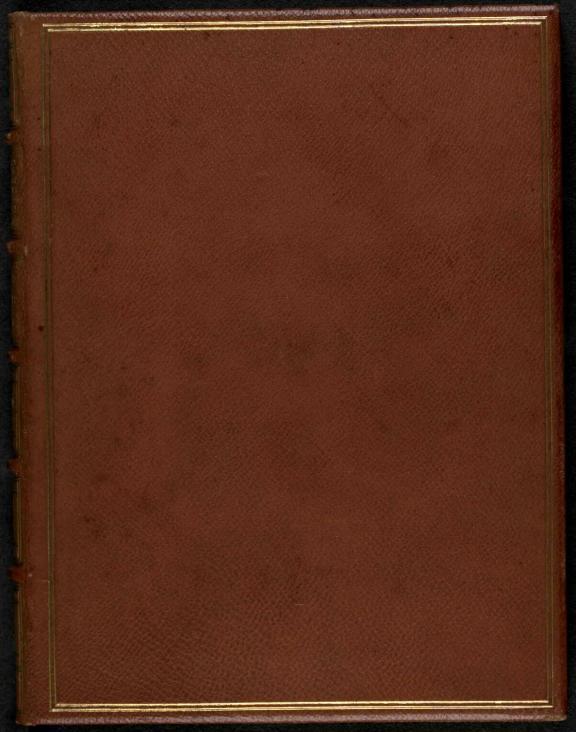
LASICASAS
NATIO
RECTONVM
INDICARVM
LINDICARVM
LINDICARVM
DEVAST

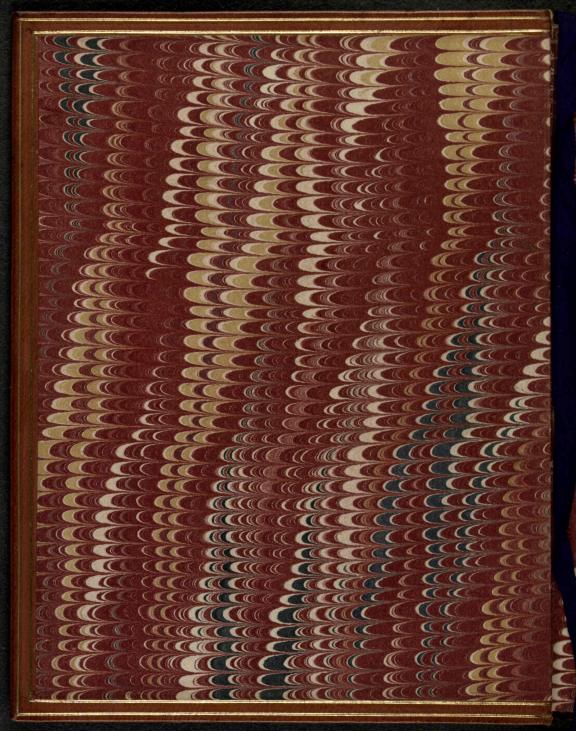
FRANCOF

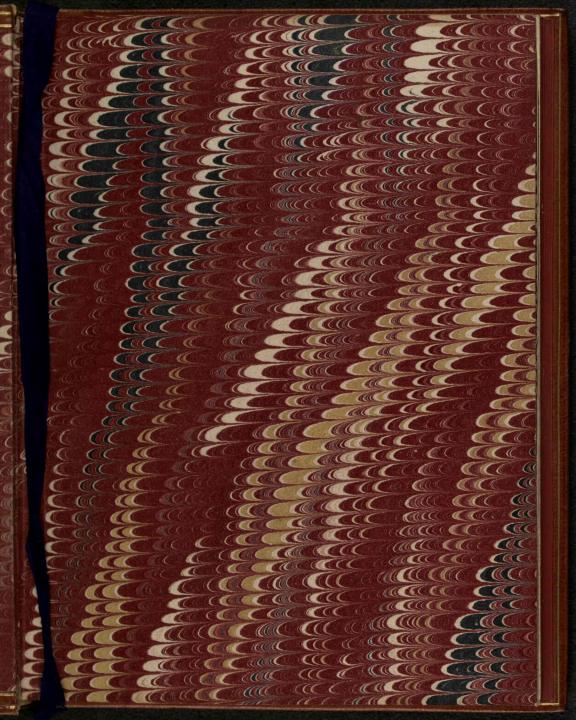
THE BRY

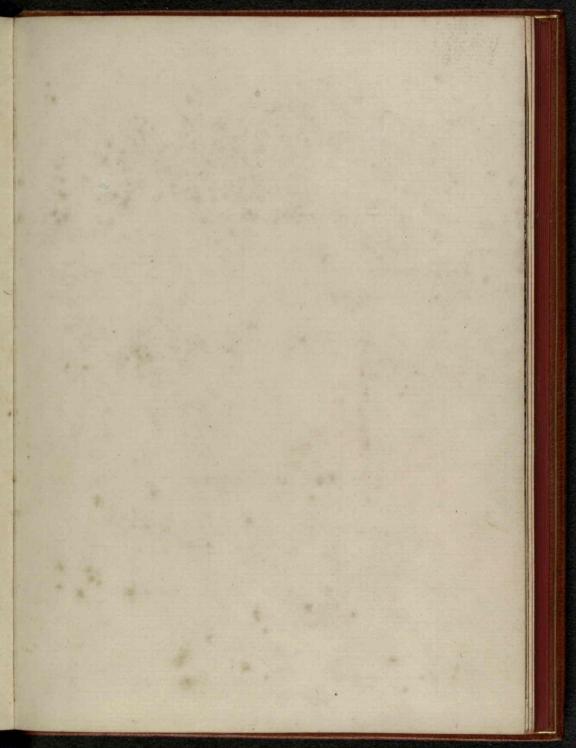

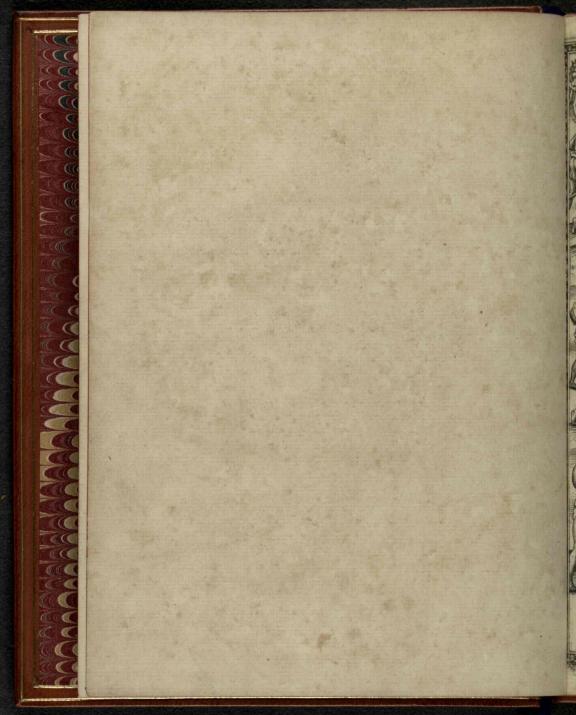

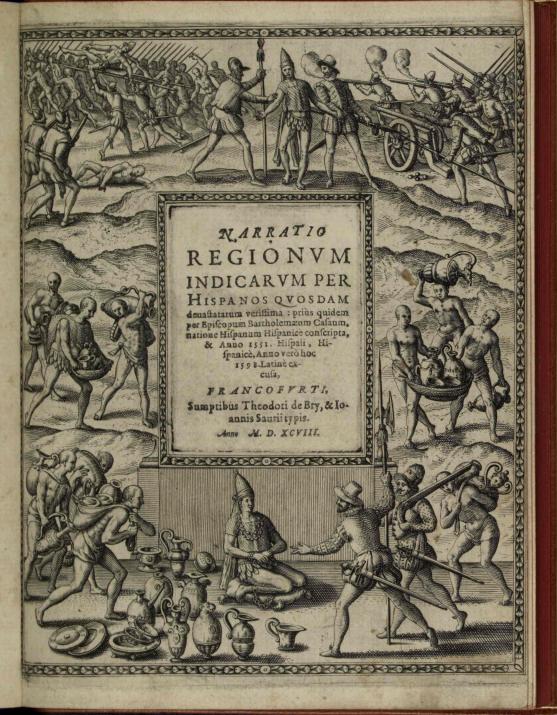

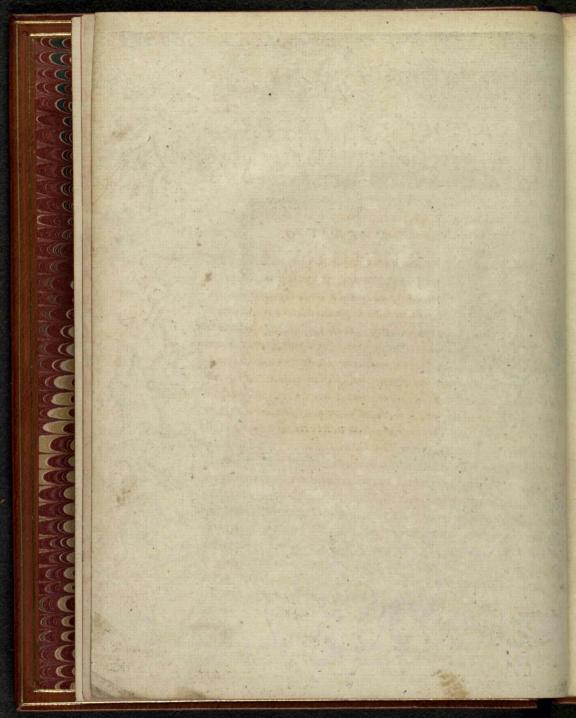

BOUND BY

ILLVSTRISSIMO PRIN-CIPI AC DOMINO, DOMINO FRIDERICO IV. COMITI PALATINO

AD RHENVM, S. ROMANI IMPERII Archidapifero, & Electori, Duci Bauariæ, &c. Domino nostro elementissimo.

LLVSTRISSIME Princeps Elector, Comes Palatine, Domine clementissime, postquams sapenumero ab honestis viris historiarum studiosis, interpellati, & diligenter rogati sumus, vt opusculum hoc prasens (: quandoquidem et illud in plaris g, fermè linguis dudum in lucem prodyt:) etiam latinitati donaremus, et Iconi-

bus artificiosus, illustrare conaremur, vt totus tractatus redderetur luculentior et nitidior, ac lectorem beneuolum ad attentione maiore inuitatum extimularet: missum atg, exhibitum est tandem nobis, eo sine et cosilio ab ipso auctore et translatore exemplar manu scriptum. Aequitati ergo consentaneum fore iudicauimus, vt in nobis nihil desiderari pateremur, sed nec opera quaquam ardua et impensis haud vulgaribus parcere voluimus, vt candidi Lectoris expectationem et desiderium, quantum in nobis suit, expleremus. Colophonemigitur huic operi imponentes, mature intelleximus Historiam hac, omnibus doctus et honestis virus vsui magno suturam, inprimis contemplantibus radices, abominanda est à pijs mentibus alienissime, tyrannidis, Auaritiam nempe, à Virgilio Auri sacram samem, sapienter appellatam, foràs eam libéter dedimus. Et licet, dulcissimis, extrema senecta vir parens noster, in suis historys Americis, iamdudu publicatis Gelforum

DEDICATIO.

storum quorundam, intomis, ab Hieronymo Ben Zone calamoillustratis, faciat mentionem, fit tamen id obiter (altem proillius bistoria occasione. Hic vero libellus continet absolutam descriptionem immamisimorum Hispanica getis facinorum, qua in miseros et insontes indos exercuerunt. Eorum Icones maiori ex parte hic ponere consultum fore existimanimus. Cum igitur Illustrisime princeps Septemuir, D. clementisime, hic tractatus, licet exiguus, veritati pura undiquaq correspondeat, et experietia multiplici subserviat, illustri alicui Patrono eundem nuncupandum esse censuimus, sub cuius tutela et patrocinio, à maleuolentia Zoilorum tutus luce frui posset. Quia verò non solum in vniuersi mundi Theatro Celsitudinis V. optimi erga bonas artes et heroicas virtutes principe Electore dignissimas, affectus generosisimi celebrantur, verumetiam ad exoticarum historiarum cognitionem alacritas decantatur, constanti praterea fama ad nos perlatum sit, V. Celsitudinem, confectis grauioribus, gubernationem Palatini populi concernentibus, negotijs, solere laudatisimorum suorum Maiorum vestigiis insistere, ac dulcisimis historiis serecreareet oblectare, permoti laudabilis famæillius magnitudine, tractatu hunc historicum V. Celsitudini submisse offerimus et dedicamus. Humilime orantes, vt ea clementer eundem suscipere, et illustri suo patrocinio tueri dignetur. Data Anno salutis recuperata 98. Calendis Bebruary.

Illustrissima C. V.

humilimi Clientes

Ioan. Theodor. & Ioan. Israel de Bryciues Francofordienses.

PRA

Prafatio ad Lectorem.

PAVLVS APOSTOLVS non immeritò Auaritiam malorum omnium radicem esse dixit, siquidem esperientia quotidiana satis probat, nullam rere este malorum specie, quæ ab hac scelerata habendi cupidine non scaturiat. Cui consentiunt complures prophanoru hominum sententiæ ex naturæ sensu, & reru quas cernebant vsu prolatæ & expressæ, qualis illa Bionis Philosophi, πώσης κακίας μητεόπολις ή Φιλαργυεία, id est, Auaritia omnis improbitatis est Metropolis: & illa Timonis, Duo sunt malorum elementa, dæληςία η Φιλοδοξία, id est, inexplebilis opu auiditas, & gloriæ appetitio. Huc etiam pertinet Senarius ille Menandri, κακὸν μέγισον ἐν βροτοῖς ἀπληςία, id est, malú maximum inter homines est inexplebilis habendi cupiditas. Et Iuuenalis Satyr. 14.

Inde ferè scelerum cause. nec plura venena Missuit, aut ferro grassatur sepius vllum Humana mentis vitium, quàm seua cupido Indomiti census. Nam diues qui fieri vult, Et citò vult fieri. Sed qua reuerentia verì,

Quis metus, aut pudor est vnquam properantis auari?

Quibus addi potest & illud Virgilianum,

Quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra sames?

Et sanè ex hac scaturigine oriutur quotidiè innumeræ fraudes, fallaciæ, periuria, circunuentiones, rapinæ, lites, odia, veneficia, crudelitas, cædes, bella, denique omnes ferè nocediartes. Nihil sani suadet auaritia, sed ad omnem iniustitiam & iniquitatem homines impellit, iuraq; omnia diuina & humana violare cogit: eosdem omni humanitate spohiat, atque in seras rapidas & crudelissimas transformat. Cuius rei luculentissimum testimonium & exemplú habemus in historia, quæ hoc libro, que iam primum Latinè edimus, continetur,

PRÆFATIO AD LECTOREM.

in quo crudelitates immanissima, ab Hispanis & alijs, quord in eo fit mentio, aduersus miseros illos Indos occidentales perpetratæ describuntur, quarum atrocitas tanta fuit, vt qui talia commiserunt, Leones potius aut Tigrides, suisse dicas quàm homines. Nulla enim diuini numinis aut fidei sux ho. norisq; habitaratione, eo sæuitiæ ac tyranidis progtessisunt, vt totum illum orbem nuper repertum, no tantum latrocinijs & populationibus, sed & incendijs, suspendijs, cædibus promiscue virorum, mulicrum & infantium repleuerint, nec vllum tormentigenus omiserint, quod non in miseros illos homines exercuerint. Quæ omnia, sola illa insatiabili cupiditate & auaritia ducti perpetrarut. Quod & Indialiqua do iis summa cum ignominia exprobrarunt. Quosdam e. nim Hispanos captos, reuinctis manibus pedibusq; in terra proiecerunt; moxauro in os iacentis infuso dicebant, Ede, ede aurum Christiane. Sed et eò insaniæ tandem Christiani abilla peste dementati deuenerunt, vt in mutuas cædes perfide & crudeliter sæuierint, bellisq; ciuilibus sese inuice confecerint. Vnde facile est iudicare, quo iure glorientur illise nouas illas terras adijsse, easq; conquisiuisse, vt Barbaros side Christiana viamo; salutis edocerent. Deus autem opt. Max. quem nihillater, quique nullum facinus & flagitium occultum sinit, sed omnia suo tempore ad maiorem impiorum confusionem&ignominiam,&in aliorum exemplum inlucem producit, sæua quoque tyrannorum illorum facinora & flagitia filentiotecta & sepultamanere noluit: Sed Bartholomæum de Casis episcopum libri huius authorem sufcitauit, qui ea in corum ignominiam & opprobrium sempiternum manifestaret, & in publicum efferret. Cum enim bonus ille vir animaduerteret, nullas monitiones aut reprehensiones apud illos tyrannos in India quicquam ponderis habere, ipsemet in Hispaniam transfretauit, ac Illustrissimo Principi Philippo Cælareæ Maiestatis Caroli V. felicissimz memo-

PRAFATIO AD LECTOREM.

memoriz filio, ea quæ partim oculis suis viderat, partim al alijs etiam de suis facinoribus gloriantibus audierat, no tantum verbis, sed & seripto exposuit. Vnde commotaipla Cæsarea Maiestas statim remedium tantis malis adhibendum censuit, eumq; ordinem rebus Indicis constituit, vt ab eo tépore tyrannis illa & sæuitia aduersus barbaros parumper re pressa, atq; illa natio à dura illa & intoleranda seruitute quo-dammodo liberata, aut saltem subleuata fuerit. Scriptum autemillud Bartholomæi episcopi quod Ill. Principi obtulit, iamanteà Seuiliæ Hispanico sermone, & postea alibi tu Gallico, tum Belgico, & tadem Germanico idiomate excufum, nos nunc primum Latino sermone edendum curauimus, yt quiliber, exquacuq; natione & gente is fuerit, in hoe libro tanquam in Speculo contemplari queat, quam tetros, horrendos & perniciosos fructus hæcinfelix maloru omniu radix, nempe auaritia, producat, atq; inde eam magis ac magis abominari discat, camque ex suo pectore penitus extirpare conetur. Nullus enim est, qui vbi suam conscientiam seriò examinare voluerit, hanc pestem in sinu suo satente non reperiat: quodq; magis dolendum est, in ea tempora incidimus, quibus hac pestis pro peccato & vitio vix à quoquam habetur: cum tamé cam Paulus & idololatriam esse & nos à regni Dei hæreditate excludere pronunciet. Quod si ealibertate & licentia frueremur, quam Hispani in India sibi vfurparunt, necyllus superioris Magistratus metus nos in officio cotineret, haud dubium est, quin nulla in parte sæuitiæ, crudelitatis, inhumanitatis & iniustitiæ Hispanis illis cederemus. Quod & quotidiana exempla corum, quæ vulgò & passim fiunt, satis confirmant. Quare nisi pœnitentiam egerimus, verendum est, netandem Deus iustissimus Iudex ob hanc nostram inexplebile auaritiam nos in reprobum senfum coniiciat, nosque Satanæ & eius Angelis tradat, qui non aurumliquefactum, sicut Hispanis accidit, sed picem & sulphur:

PRÆFATIO AD LECTOREM.

phurtartareum nobisinfundant, nosq; in stagnum ardentis ignis in æternum præcipitet. Quod à nobis omnibulq; veris Christianis per suam gratiam & misericordiam auertat Deus Opt, Max. Cæterum ad superiorem rationem, quam adduximus, propter quam hoc opus in Latinum sermonem vertendum & publicandun censuimus, hæc etiam accedit, quòd plurimum folicitati ac rogati fuimus, vt ipfum figuris & iconibus ornaremus & illustraremus, quibus superiores editiones caruerunt, & fine quibus hoc opus quodammodo imperfectum esse videtur. Eas autem huic editioni adiecimusita diligenter & artificiosè elaboratas, & ad viuum effictas, vt ex earum contemplatione quiuis tantum non in rem præsentem adduci queat, quod & lectoribus non mediocre historiæintelligendæadiumentum, necnon & honestam voluptatem allaturum confidimus. Omnes auté summopererogatos volumus, vt sibi persuadeant, nos in nullius gentis vel nationis odiú aut fauorem ex priuato aliquo affectuhoc opus edere, sed in publicum commodum & emolumetum. Bonos enim & malos homines in quauis gente & regione esse & reperiri (quanqua bonos mali numero semper superat) neevitia quorundam toti genti esse imputanda scimus. Hiscefinem faciemus, teq; beneuole lector, Deo omnipotenti commendabimus: quem & oramus, vetibi spiritum fuum sanctum largiatur, qui mentem tuam illustret, quò hac historiam italegere possis, venon tantum Hispanorum vitia in ea animaduertas & detesteris, sed & malorum illoru omniú causam & fomitem in te quoq; esse agnoscens, tua ipsius consideres & expendas, atq; ita Deum tanto ardentius pro impetranda peccatorum tuorum remissione quotidie preceris per Iesum Christum Dominum nostrum,

cui sit honor & gloria in secula seculorum. Amen.

COMPENDIOSÆ HVIVS NAR-RATIONIS ARGVMENTVM.

ARVM rerum, qua in America diuersis regionibus gesta sunt, ab eo tempore, quo non sine miraculo America reperta est, & detecta, ab Hispaniss, culta, & habitata, vss, in prasentem diem, tanta est magnitudo, vt omnem eorum, qui non adfuerunt, sidem superare, omnisque aui rebus, quantumuis bene gestis, tenebras offundere, easque aterno silentij tumulo

sepelire videatur. Neque verò sanguinolenta illa hominum innocentium carnificina; vrbium destructiones, & incendia; prouinciarum deuastationes; Regnorumque deplorabilis ruina, minori, quam reliqua admiratione, animos rapiunt. Qua ad aulam accedens Bartholomaus de las Casas, vel Casaus, ex monacho ad Episcopalem dignitatem eleuatus, vt Imperatoriam Maiestatem, tanquam oculatus testis, harum rerum certiorem redderet, multis talium nesciis, & ignaris, narrauit. Qui quidene importunis multorum precibus sollicitatus, breui scripto, qua vidit,posteritati reliquit. Cum autem aliquot annis elapsis cerneret multos omni humanitate, & sensu destitutos, qui sua auaritia, & ambitione hominis nomine indignos se prabebant, iterum (nondum contentitantis malis & calamitatibus, quibus in destruendo toto hoc orbe vsi erant) conari Regi persuadere, vt eius consensu, & approbatione, eandem facinorum viam aggrederentur: consultum illi visum est, compendiosam hanc, quamiam antea scripserat, narrationem Principi Domino nostro offerre; qui authoritate sua efficeret, vt defensione; & expressa Imperatoris prohibitione improbaillorum intentio reprimeretur. Vt autem facilius legeret sua Celsitudo, hunc libellum tradere sypographo expedire existimauit. Et hac est sausa, & ratio, cur in lucem prodire hanc breuem narrationem voluerit. Prolo-

PROLOGVS FRATRIS BARTHOLOMÆI DE LAS CASAS, VEL CASAI, EPISCOPI: AD Illustrissimum, & Potentissimum Hispaniarum Principem Philippum Dominum nostrum.

VM ita sit (Illustrissime, & potentissime Princeps) ab of mnipotentus Dei prouidentia, ita constitutum mundum su isse, vt ad vtilitatem totius generis humani Reges essent, qui Regnis, & Prouinciis dominarentur, quique populi patres & pastores (sic enim eos Homerus nominat) es per

sonsequens nobiliora generostora qui totius Reipub. membra existerent: bona Regum voluntas tus suum cuiqui tribuendi in dubium meritò reuocari non potest. Quod si iniuriarum, que in Repub sapè committuntur, castigatio non siat, & debita correctio errorum & abusuum, inde procedit, quòd cognitio ad eos non perueniat: alioquin procul dubio omni diligentia, & studio legitima remedia que rerent & adhiberent. Quod testari videtur in suis prouerbiis Salomon, cum dicit: Rex, qui sedet in solio iudicij, disipat omne malum intuitu suo. Hoc enim denatiua, & naturali Regis virtute existimandum est, solam cognitionem mali, quo eius Regnum premitur, sufficere (cum ne per minimum temporis momentum ferre, aut tolerare possit) ad integramillius restitutione, & liberationem.

Apud me igitur considerans (Potentisime Princeps) perditionem, mala, & damna (qualia vix ne imaginatione quidem complecti, ab hominibus patrata esse, possumus) tam multorum, amplorumque Regnorum, que nouus Indiarum mundus, meritò nuncupantur; que à Deo, eiusque Ecclesia; vt illorum gubernacula tenerent, ad sidem converterent, ecrumg, tam in temporalibus, quam spiritualibus prosperitati studerent, Castella Regibus commissa, & commendata suerant: Cum, inquam, ego, spacio quinquaginta annorum, quibus in viuus egi, non mediocrem adeptus experientiam, hac mala, qua dum in illis regionibus versarer, ipsis oculis

oculis vidi, diligenter apud me perpendo, nec lingua, nec calamo ita imperare possum, quin Celsitudinem Vestram de aliquibus rebus particularibus monitam faciam, certioremg, reddam, vt illis commota, & incitata, studiosas feruentes g, preces sua Maiestati fundat, ne his tyrannis ad eas, quas conquisuerunt, terras (conquisitas enim volunt) regressus, vt sperant, concedatur, cùm conquisitiones ista per se iniqua sint: prasertim verò, contra hanc Indicam gentem, qua pacifica est, humilis, benigna, & neminem ladens iniusta, tyrannica, omnig, iure tam diuino, quam humano damnata existant. Quare ne vlla in me caderet culpa ob reticentiam & silentium infinita, cum corporum, tum animarum, mihi cognita perditionis, consultum & aquum mihi visum est, illorum quadam gesta, à me, ex infinito numero, proximè prateritis diebus selecta, typis mandare, ve maiori commoditate, & minori labore eorum lectioni Celsitudo Vestra incumbere queat.

Et quamuis Archiepiscopus Toletanus Celsitudinis Vestra padagogus, cum effet Episcopus Carthaginensis sibi à me concedi petijsset, obtulissetg, Celstudini vestra, timens tame ne variis terra marig, susceptis itineribus, Regijsg, negotijs, quibus continuò prapeditur, distenta,iltorum vacare lections non potuerit, vel tradiderit obliuioni: & crescat interea inordinatum, & temerarium eorum desiderium, qui omne ius ludibrio habentes, effusi humani sanguinis stillantibus riuis delectantur, & amplisimis his regionibus naturales incolas, & possessores infinita cæde eripere, the faurisq immensi prety privare, flocci faciunt: cum, inquam, syranni isti omnibus modis, & coloratis, fucatisue rationibus sua petitioniinsistant, vt fin permittantur, & concedantur ista, quas vocant, conquisitiones, que sua lege naturali & divina, & sine maximis peccatis mortalibus, que horrenda, & eterna supplicia mereantur, concedi, & permitti nullo modo possunt, consultum esse existimani compendiosam banc narrationem, ex ampla, que de cædibus, & damnis huicregioni illatis, scribi & posset, & deberet, historia decerpere, & Celsitudini vestra offerre. Omni autem humilitate Celsitudinem vestram rogo, vt eam Regia illa clementia, & benignitate, qua suscipere con sucuit

4 CRVDELITATES HISPANORVM

consueuit eorumopera, qui omnes suas vigilias, omnesque labores eò conferunt, vt bono publico, status que Regij prosperitati inserviant; & recipere, & legere non dedignetur. Qua perlecta, & iniquitatis atrocitate, qua contra innocentissimos hos homines committitur, mille cruciatibus eos cædendo, & laniando, nulla pugnante ratione, praterquam auaritia, & ambitione eorum, qui horrenda hac scelera patrant, non displiceat C.V. precibus efflagitare, & facto ipso Maiestati sua persuadere, vt omnibus tam damnosis, & detestandis precibus incumbentibus suam authoritatem deneget: immo vt terrorem omnibus incutiens, edicto prohibeat, ne vllus de eare verba facere deinceps audeat; vt iniusta hac petitio infernalibus, & aternis silentij tenebris circumsusa teneatur. Quares, Potentissime Princeps, expedit, & est omnino necessaria; vt Deus prosperum florentemque, tam in spiritualibus, quam temporalibus, statum Regia huic Corona Castellana concedat atque largiatur.

INDIA-

INDIARVM DEVASTATIO-NIS, ET EXCIDII BREVISSI-

MA NARRATIO.

N N o millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo India inuenta & detecta; anno sequenti ab Hispanis habitata est, ita vt multitudo quædam. Hispanorum ab hinc quadraginta nouem annis eò prosecta sit. Primò autem ad Insulam Hispa-

nicam appulerunt, quæ quidem fertilissima est, & propter amplitudinem & longitudinem, vt quæ sexcenta milliaria in circuitu habeat, hoc tempore celebris. Vndequaque autem circuitur pené innumeris insulis, quas & populo, & naturalibus incolis ita refertas vidimus, vt vix in toto terrarum orbe regio tam multis habitatoribus munita, reperiri possit. Terra autem sirma, quæ ab hac insula ducentis quinquaginta, & paulò plus, milliaribus distat vltra longitudinem decem millium milliariorum, circa littus maris, protrahitur, quæ quidem terræ iam repertæ sunt, & plures, procedente tempore, deteguntur: tanta autem multitudo has regiones incolit, & habitat, vt ibi ab Omnipotente maior pars generis humani congregata, & conuocata videatur.

Infinita autem hæc hominum multitudo ita à Deo creata est, vt simplicitate gaudeat, astutiæ, calliditatis, & malitiæ omnino expers sit, & inimica, naturalibus dominis obedientissima, & sidelissima; erga ipsos verò Hispanos, quibus & inseruit, & subditaest, humilis, patiens, & pacifica existat; denique vt reiestis litibus & motibus, remotoque odio sine vindictæ cupiditate viuat.

Hicpopulus delicatissimus est, & tenerrimus, eiusquest tam debilis, & inæqualis temperies, vt laborem tolerare non queat, paucisquest, quocunq; tandem morbo, vitæ sinem imponat,

A 3

CRYDELITATES HISPANORYM

itavtipsi Principum, & Dominorum liberi, qui hic apud nosin delitiis,omnique rerum affluentia nutriuntur, illorum etiamagricolarum natis delicatiores, & teneriores non existant. Hac gens est pauperrima, & maximè indigens, pauca possidens, bonis temporalibus non inhians, ideirco nec superba, nec ambitiofa. Tali verò cibo victitat, vt Sanctorum Patrum in eremovi-Etus magis parcus, minusue delicatus haud extiteriz. Nuditate, solis verendis tectis, pro vestimento vtitur: stragula villosa, que est vnius vlnælongitudinis, vel tela, quæ est ad summum duaru, illi est loco maximi & calidissimi tegumenti. Tegeti vero in cumbit,& quibus pinguior est fortuna, retia in quatuor angulis, nodis alligata, pro lecto sunt, quem suo idiomate Insulæ Hispaniolæhabitatores Hamecas appellant. Ingenio subtili,& docili hi homines præditi funt; gens est docilis, & omnis bonz doctrinæ capax, & ad sanctam nostram Catholicam religionem suscipiendam aptissima; neq; etiam inhabilis ad bonos mores, vt quæ non tam variis, quam reliquum hominum genus, impedimentis, distrahatur: ita vt, vel primis labris, fidei, vt ita dicamus, rudimentis degustatis, tanto desiderio & feruore ad exercitium Sacramentorum Ecclesia, & seruitij diuini, feratur, vt ipsis religiosis ad tantos impetus sustinendos, maxima, & singulari patientia opus sit. Et vt finem imponam, sæpe Hispanos (quibonam, quaminillis cernebant naturam; negare non poterant) hoc proprio ore proferetes audiui; nempe ad vitæ summam beatitatem, in illis solam Dei cognitionem requiri.

Adagnos autem tam lenes, & dictis qualitatibus ab Omnipotente dotatos, vt tygres, lupi, & leones crudelissimi longa fame oppressi, lberi accesserunt, nulli rei ab hine quadraginta annis incumbentes, præterquam cædibus horum miserorum,
quos diuersis tormentorum generibus ab vllo antea nec viss,
nec auditis (quorum aliqua pars inferius describetur) tam inhumanè & crudeliter lacerant, & dilaniant, vt ex tribus millionib.

guos, sola Hispaniola Insula capiebat, iam ex naturalibus incolis vix restent trecenti. Cuba verò Insula, quæ in eandem longirudinem, qua Valladolid à Roma protrahitur, iam deserta, & inculta, in ruina iacet. Infulas Sancti Ioannis, & Iamayca, quarum vtraque & ampla est,& fertilis, desertas & desolatas conspicere licet. Lucay & autem Insulæ ex ea parte, quæ Septentrionem respicit, Hispaniolæ & Cubæ vicinæ; quæ sexaginta sunt numero, vel circiter, cum Infulis, quæ vulgo Gigantum appellantur, & aliis, quarum, quæ infertilior est, horto Regio Hispalensi, fertilitate præstat, non sine maximo, & salubri aëris temperamento, iam omni habitatore vacuæ cernuntur: cum tamé yltra quingenta millia hominum in his regionibus (accedentibus Hispanis) vixerint, partim cœde sublati, partim vero vi extracti, vt in fodinis Hispaniola Insula, qua fine naturali habitatore manserat, laborarent. Nauis quædera has Insulas visitans, vt facta segete, residuæ spicæ (nam probus aliquis Christianus pietate, & misericordia motus, vt aliquas animas ad Christicognitionem attraheret, tam periculosum iter susceperat) colligeretur, vndecim tantum homines, quos ipse vidi, reperti sunt. Aliæ plus quam triginta numero Sancti Ioannis insulæ confines, omni populo spoliatæsunt. Quæ omnes insulæduorum millium milliariorum longitudinem superant, & tamen omni populo, incola, & habitatore populat aiacent.

Quod verò ad terram firmam attinet, certi sumus, & pro comperto habemus, inhumanis & execrandis suis factis decem Regna maioris amplitudinis, quàm sit tota Hispania, sub ea etiam comprehensis Arragoniæ, & Portugaliæ Regnis; id est vltra mille milliaria Hispanos expopulasse, & omni populo, & habitatore priuasse, quæ præsenti adhuc die deserta; & ad deplotandam ruinam (cum antea vix regio vlla maiori incolarum numero abundarit) reducta cernitur. Nos autem pro certo assirtamare audemus iis quadraginta annis, quibus cruentam, & determare audemus iis quadragintam annis, quibus cruentam annis quibus cruentam annis, quibus cruenta

standam

CRYDELITATES HISPANORYM

standam suam tyrannidem in ijs regionibus exercuerunt Iberi, iniustė, vltra duodecim (computatis tam viris, quam sæminis, & pueris) milliones hominum sato sunctos esse: Neque vero parcere me veritati existimarem, si vltra quinquaginta milliones

nes hominum naturæ debitum persoluisse, dicerem.

Qui ex Hispaniæremotis oris, ad has Insulas appulerunt, quique Christianos se esse iactitant, duplici præcipue via, ad extirpandam & tollendam hanc nationem de facie terræ, procefserunt. Quarum prior est iniustum, cruentum, & sanguinolen-Altera, quòd omnes eos de medio tum, quo vsi sunt, bellum. sustulerint, qui vel adhuc aliquid libertatis respirarent; vel qui resecatis, tam inique captiuitatis, vinculis, pristinam libertatem recuperare (quod quidem potentiores; viriq; strenui, & fortes animo voluebant) decreuissent: illis enim bello sublatis solas fæminas, & pueros Luc aura frui patiebantur; quibus postea tam suaue iugum imponebant, vt bestiarum non sit deterior conditio. Ad quas duas impiæ tyrannidis species, tanquam subalterna ad genus, reliqui, & infiniti modi quibus ad extirpationem,& desolationem huius populi vtuntur, reduci, & reuocari possunt.

Ad destructionem autem & desolationem innumeri istius populi, solum aurum Hispanorum, vltimus sinis, & scopus suit; & vt exiguo tempore ditati, ad status, & dignitates, qua personis nullo modo congruebant, tanquam vnico saltu, peruenirent. Denique, vt vno verbo dicam, illorum auaritia, & ambitio, qua vix maior excogitari posset, harumque regionum incredibiles diuitiæ, incolarumque humilitas, & patientia (qua aditum ad has terras faciliorem reddebat) huic rei ansam prabuere. Quos tanto contemtui habebant, vt eos (de ijs, quæ prassens vidi, omni mendacio seposito, loquor) non vt bestias, hoc enim peroptare, sed vt abiectissimű terræ simű tractarent. Sicq de illorű anima, & vita solliciti suerunt, vt supradictus numerus

omni

omni fide, sacramentis qui priuatus, vitam cum morte commutarit. Et hoc non minori veritate, qui m præcedentia, nititur (quod nec ipsi tyranni, & carnifices, sine mendacij nota, negare possunt) ab Indis Iberos nulla vnquam iniuria affectos, sed potius tanquam de cœlo demissos, eos coluisses quousq; infinitis iniuriis, violentis q; tormentis, & suorum iniusta cœde lacessiti, ad arma concurrere coacti sunt.

De Insula Hispaniola.

IN hac Insula, ad quam primò Hispanos appulisse diximus, cruentæ cœdes & hominum perditiones principia duxere: fæminas enim, & pueros Indis eripiebant, vt sibi inseruirent, & corum opera male vterentur; eorum autem victum magno fudore, & labore partum consumebant, eo non contenti, quem vnusquisque secundum sux facultatis vires, qux semper perexiguæ funt (necessaria enim tantum ad vitam reiectis superfluis, domi asseruant) gratis dabat, vnica autem die, quæ ad trium familiarum, quarum vnaquæq; decem personas caperet, alimentum ynius mensis, sufficeret, Hispanus vnus absumebat. Et sie his malis fracti, tantisq; afflicti tormentis, & violenta tractatione, tales homines è cœlo non esse missos, cognoscere cœperut. Etidcirco alij cibos, alij suas fæminas, & liberos in latebris abscondebant: alij verò, vt gentem tam duræ, & terribilis conuersationis sugerent, prærupta montium quærebant. Iberiautem non solum colaphis, pugnis, & sceleratis baculorum ictibus eos excipiebant; sed etiam violentas manus in gubernatores ciuitatum inijcere non verebantur. Et hæceò temeritatis & impudentiædeuenerant, vt quidam Capitaneus, totius Insulæpotentissimi Regis fæmina vi abuti ausus sit. A quo tempore cogitare cœperunt, quibus modis & rationib. Hispanos regione sua pellerent; armaq; incontinenti suscepere. Sed quæ arma Deus bone? eascilicet, quæ maiorem habent similitudinem tam in offensione fensione, quam desensione, cum puerorum qui certant arundine, lusu, quàm cum armis virorum.

Quod cernentes Hispani generosis equis insidentes, gladiis, & lanceis benè instructi, sanguinolentis suis stragibus, & stratagematibus initium secere; ciuitates que & pagos percurrentes, nulli ætati, aut sexui, ne seminis quidem puerperis pepercere, percere, quin ventre aperto viuas in frusta discerperent. Pignoribus positis simul certabant, quis vnico ensis ictu hominem medium aperiret, vel discinderet, vel quis maiori dexteritate corpus hominis capite priuatum, truncum relinqueret, aut certè quis maiori industria mucronem visceribus adigeret.

Infantium, pedibus ex matris mammis arreptorum, innocentia capita rupibus conquassabant: alios, non sine scommatibus in slumina proijciebant; cadentias; in aquam corpora, irrisione sux crudelitatis & inhumanitatis teste, ad motum inuitabant: alios vnà cum matribus ensium inhuma-

nis mucronibus exponebant.

Certa patibula erigebant, lata quidem, sed ita demissa, vt pedes terram serè attingerent, quorum vnumquodque tredecim personis in honorem, & reuerentiam, vt dicebant, nostri Redemptoris & eius Apostolorum, destinatum erat, quibus igne imposito illis assixos, in cineres viuos redigebant. Quos verò vitæ superesse volebant eos semiscissis, & pendentibus manibus dimittebant; cum hac sugæ exprobratione: Nuntias has ferte litteras ijs, qui latitantes in montibus nos sugiunt.

B 2 Hac

Hac morte communiter Dominos, & Nobiles mulcabant. Perticis furca suffultis craticulas struebant, paruoq; igne fupposito, hi miseri paulatim, animam, magnis clamoribus, tormentorumý; desperatione, efflabant.

Vidi aliquando quatuor, aut quinque ex potentioribus Dominis, his craticulis impositos torreri; & non procul due, vel tres aliæ craticulæ, ijsdem mercibus instructæ visebantur; cum-

que ma-

que magni, qui ibi audiebantur clamores, Capitaneo essent molesti, quietem que eius impedirent, eos laqueo tolli, & strangulari iuslit. Spiculator, (cuius nomen mihi est notum, nec minus incogniti Hispali parentes) quo minus id fieret, prohibuit, sed ori impositis epistimijs, ne illorum exaudirentur clamores, ipsemet ligna struens, adfuit, quousque ad placitum tosti, animam efflarent. Harum rerum, & aliarum innumerabilium, oculos habeo testes. Quia verò omnes, quibus data erat potestas, tam inhumanam gentem, ab omni pietate alienam, generisque humani extirpatricem, & inimicam, tanquam scopulos euitantes, in montibus latebras quærebant; canes venaticos,& crudeles, ita instruxerunt, vt primo visu, minimog; temporis momento Indianum, tanquam porcum, deuorarent. Ab istis canibus hæ cœdes, & deuastationes patrabantur. Et quia quandoq;, rarò tamen, iusta æquitate moti Indiani, aliquos Hispanos cœdebant, inter se hanc promulgarunt legem, vt pro vno Hispano occiso, centum Indiani neci darentur.

De Regnis, qua Insula Hispaniola, capiebat.

Hæc Hispaniola Insula quinque maxima Regna, totidem que potentissimos Reges, capiebat, quorum Imperio reliqui serè Domini, quorum infinitus erat numerus, parebant. Erant etiam quarundam separatarum regionum Domini, qui horum Regum, pro superiore, nullum agnoscebant. Horum Regnorum vnum, Magua appellabatur, quod significat planitiem. Hæc planities res est, si vlla in toto orbe, memorabilis, & scitu digna: Namà meridie ad Septentrionem, in octuaginta milliaria porrigitur: latitudine verò quinque, octo, & quando que decem complectitur: vndiq; autem altissimis montibus circumclusa tenetur. Illam alluunt vltra triginta millia fluuiorum, & riuulorum, quorum duodecim celebribus illis sluuis Ebro,

CRVDELITATES HISPANORYM

Duero, & Guadalgueuir magnitudine non cedunt: Omnesq fluuij, qui è monte ad Occidentem vergente (quorum nume. rus est viginti millium) oriuntur, auto sunt ditislimi. Quo monte, prouincia Cibao continetur, vnde, fodinæ Cibao; ex quibus prodit exquisitum illud, & purum, tantique apud nos nominis viginti quatuor caratarum aurum; nomen habent. Huius Regni Rex, & Dominus Guarionex vocabatur, qui sub sua ditione vafallos, & Dominos tam potentes habebat, vt eorum vnusquisq; ad seruitium Regis Guarionex sexdecim millia militum adducere potuisset. Quorum Dominorum aliqui mihi notifu-Hic Rex erat obedientissimus, & non mediocri virtute præditus, natura sua pacificus, & erga Castiliæ Reges deuotissimus: hic fuis subditis mandauerat, & justerat, vt eorum quisque tintinnabulum auro repletum daret; succedente verò tempore, cum satisfacere non possent, eo medio scisso, alteram partem implere iussi sunt, huius enim Insulæ habitatores feré nullam extrahendi ex fodinis auri industriam, aut experientiam habebant. Hic Cacicus obtulit se Regis Castellæ seruitio, ea conditione, vtillas terras, quæ ab Isabella, in qua prima mansionis suz habitacula fixerant Hispani, ad Sanctum Dominicum in longitudinem quinquaginta milliarium extenduntur, coli curaret: dicebat enim, nec veritati illius sermo repugnabat, suos subditos non habere vsum & practicam aurifodiendi. Quibus promissis, & facile, vt scio, & alacri animo, sterisset, & inde ex annuo reditu vltra coronatorum Castellanorum, tres milliones, Rex percepisset, & iam, in illa Insula quinquaginta vrbes, Seuilia ampliores, cernere liceret.

Sed qua compensatione, & remuneratione erga hunc tam elementem, & benignum Regem vsi sunt? ea scilicet, vt eum, summa infamia, in persona coniugis, ab Hispano Capitaneo Christiani nominis indigno, violatæ, afficerent. Potuisset quidem, & tempus, & opportunitatem vindistæ sumendæ, mi-

litem

litem conscribendo expectare: sed abscondere se; & Regno, & statu, in prouincia Delos Ciquayos (in qua potens quidam eius vasallus, & subditus habitabat) exul & viuere & mori elegit. At Hispani de eius absentia certiores facti, latebris amplius locum non dedere, sed illato bello, illi, qui eos tam humaniter susceperat, deuastata omni regione eum repererunt, & cœperunt; qui vinculis, cathenis q; alligatus, naui, vt in Castellam captiuus duceretur, impositus est: in itinere autem nauis perijt, cum quamulti Hispani submersi, & magnum auri pondus; & inter hæc magnum auri granum, crasso pani simile, habens in pondere 3600. coronatos: ita Deo de enormibus illorum sceleribus, vindictam sumente.

Aliud Regnum Marien appellabatur, in quo est hodie portus in vltima planitiei extremitate, qua Septentrionem respicit: estq; Regno Portugaliæ & amplius, & fertilius; dignum certè, quod frequenti habitatore incolatur; montibus enim abundat, auriq;, & orichalchi todinis diues est. Regi nomen erat Guacanagari, cui multi potentes Domini, quorum aliquos noui, parebant. Ad hanc regionem primus, senex Thalassiarchus appulit, cum Americam detexit, qui tam humaniter, & benigne à dicto Guacanagari receptus est, & tractatus cum omnibus Hispanis, quos nauigationis suę comites assumpserat, illis omné opem, & auxilium ferendo (ibi enim Thalassiarchi nauis vndis absorpta fuerat) vt ex ipsius ore audiuerim, se ab ipsis parentibus, in propria patria, blandiùs accipi non posse. Hic Rex cœdes,& crudelitates Hispanorum fugiens, statu suo priuatus, in montibus obijt. Reliqui verò dynastæ, eius subditi, in ea seruitute, & seruitio, quod postea recensebitur, ex hac vita emigrarunt.

Tertium Regnum erat Maquana; regio etiam admiranda, sana, & fertilis, vbi hodie melius saccarum totius Insulæ conficitur. In ea regione tunc temporis regnabat Caonabo, qui reliquos,

16 CRYDELITATES HISPANORYM

reliquos, potentia, statu, grauitate, & ceremonijs, qua in eius seruitio adhibebantur, superabat. Hic Rex, cum ni. sr hil minus suspicaretur, magna subtilitate, & industria ab Hi. spanis in ædibus proprijs captus est. Eum postea naui impo. fuerunt, vt Castiliam duceretur, sed cùm in portusex essent na ues vela ventis dare paratæ, pontus tantis procellis agitari copit, vt hæ omnes, cum ijs, quos capiebat, Hispanis, absorptæ cum ipso Rege Canabao cathenis onerato, fuerint: in quo Deus z. quo fuo iudicio ostendit, non minus esse in hoc facto iniquitatis, & iniustitia, quam in pracedentibus. Huic Regi tres, aut quatuor fratres erant, viri strenui, qui iniqua fratris, & Domini capriuitate offensi, auditis deuastationibus, & cœdibus ab Hispanis, in alijs regionibus patratis, intellectaque paulo post fratris morte; vt ab hostibus vindictam sumerent, arma suscepere, quibus occurrentes Iberi certo equitum numero (qui vel maxime Indianis offendiculo sunt) tantam stragem ediderunt, vt media pars huius Regni, deuastata, & depopulata fuerit.

Xaraqua

Xaraqua quartum Regnum est, quasi centrum, & medium totius Insulæ; in diserto sermone, & eloquenti idiomate par ex cæteris Regnis non habet; in politia verò, & bonis moribus, reliquis excellit. In eo maxima erat Dominorum, & nobilium copia, & ipsa plebs statu, habituq; corporis præstabat. His Behechio Rex erat, qui sororem Anacaona nomine; habebat. Vterque & frater & soror, Hispanos insignibus beneficijs afficiens,

& ex

& ex euidentibus mortis periculis liberans Regibus Castella magna seruitia præstiterat. Mortuo Behechio summa Regni penes Anacaonam remansit. Quadam autem die accidit, yt Infulægubernator sexaginta equitibus, & trecentis peditibus comitatus (equites autem soli sufficiebant, non solum ad deuastandam Insulam, sed etiam totum terræ continens) trecentos circiter dynastas, ad se vocauerit; quorum potentiores fraudalenter, & dolose in domum stramineam conuocatos combinri, cateros verò, cum infinito populo lanceis, & enfium mucronibus morte mulctari, iussit. Et ipsam Anacaonam. penes quam, vt dictum est, summa erat Imperij, vt maiori eam honore dignaretur, laqueo vitam finire coëgit. Quods accideret, vt aliqui vel misericordia, vel auaritia moti, pueros pro affeclis retinentes, ne occiderentur, equis imponerent, alter succedebat, qui à tergo eos transsoderet, vel si in terram deciderent, cruribus priuaret. Cum autem Indianorum aliqui, qui inhumanæhuic stragi supererant, in Infulam, que inde odo milliaribus distat, se recepissent, quòd lanienam fugerent, ad perpetuam seruitutem à gubernatore damnatissunt.

Quintum regnum vocatur Hiquey, cui senio confesta Regina, Hiquanama nomine, quam Hispani in crucem sustulerunt, præsidebat. Eorum, quos hic viuos vidi concremari, membratim discerpi, varijsq; tormentis torqueri, & illorum, qui ex tantorum malorum reliquijs, viui in captiuitatem ducebantur, infinitus est numerus. Quia verò in horum populorum cœdibus, & deuastationibus, tam varia dicenda forent, vt ea scriptis vix comprehendi possint (nec puto ex millesima eorum, quæ dicuntur, parte, vnicam explicari) vnicum de bellis supra dictis, conclusionis loco, addam, & in conscientia assimmabo dictis omnibus iniquitatibus, & facinoribus, alijsque, quæ quamuis me non lateant, prætermissa facio, non maiorem occasionem Indianos dedisse, aut dare potuisse, quam præberent

probi

probi religiosi in monasterio benè reformato viuentes, sibi bona, aut vitam subripiendi; & cur illi, qui mortem euaderent, perpetua captiuitate, & seruitute detinerentur. Hoc præterea addo, me credere, & certis coniecturis assegui eo tempore, quo hæc omnia in hac Infula patrata funt, Indianos, ne vnico quidem peccato mortali, in Hispanos commisso, teneri, quòd hominum mercatur vltionem. Et quod ad ea peccata, quorum punitio Deo reservata est, attinet, vt sunt vindictæ immoderata cupido, odia, simultates, quibus in capitales hostes, vt illis erant Hispani, ferri potuissent, existimo paucos de illis rebus, iustè insimulari posse; minorq; erat illis impetus, & vigor (expertus loquor) quam pueris decem, aut duodecim annorum. Et hoc certò scio Indianos semper iustam causam in Hispanos bella mouendi, habuisse; & Hispanos econtrà bellis neutiquam iustis cum illis certasse, sed iniquioribus, quàm vllus vnquam tyrannus gesserit. Quod de reliquis corum in America & gestis, & fa-Etis affirmo.

Peractis bellis, omnibusq; habitatoribus mortuis; iuuenibus, fæminis, & pueris communiter reservatis, eos interse diuidebant; alteri triginta, alteri quadraginta; huic centum, ifti ducenti dabantur, & quò quisq; Tyranno maiori, quem gubernatorem appellabant, gratior erat, eò plures obtinebat, tali colore, taliq; conditione, vt eos in Catholica fide instruerent; cum ipfimet, quibus tradebantur instruendi, & animarum cura demandabatur, pro maiori parte essent homines idiotæ, crudeles, auaritiæ dediti, & omnibus vitijs coinquinati. Talem verò eorum curam habebant, vt ad fodinas auri extrahendi, & fodiendi gratia, qui labor est intolerabilis, viros mitterent; fœminis verò ad agros colendos, qui labor, etiam viris fortibus, & robustis, molestissimus est, vtebantur. Illos autem herbis, & similibus rebus nullius substantiæ, alebant; atque ita in mammis puerperarum lac ficcabatur, & exiguo tempore, parux omnes creaturx inter-

20. CRVDELITATES HISPANORVM

interibant. Et quòdà viris fæminæ separatæ, illis non cohabitarent, proles nulla suscitabatur. Viri in fodinis fame, & laborevita priuabantur; fæminæ verð ijsdem fractæ malis & calamitatibus, in agris morte absumebantur. Et ita consumptus est, & exterminatus habitantium huius Infulæ, penè infinitus numerus; ijsdemq; modis totius orbis incolæde facie terræ, tolli posfent. Onera etiam octuaginta & centum libraru illis imponebantur, quæ per iter centum &ducentorum milliariu, ferre cogebantur. Hispanos etiam in pensili vehiculo, aut lectis in modum retiorum, ab Indianis confectis, ferebant; ijs enim, vt bestijs, ad transportanda onera, & itineris impedimenta, vtebantur; vnde accidebat, vt in humeris, & dorso, liuor, belluarum fatiscentium more, appareret maximus. Et quod attinet ad flagellorum, baculorumue ictus, colaphos, maledictiones, & mille tormentorum, quibus in ipso labore, torquebantur, genera; ad illorum narrationem nec multa temporis interualla, nec ad scribendum immensi papyri cumuli, sufficerent, at potius animos terrore consternerent.

Hic animaduertendum est, harum Insularum, & prouinciarum desolationem ab obitu Serenissimæ Reginæ Dominæ Isabellæ, qui incidit in annum millesimum, quingentesimum quartum, exordiŭ duxisse; antea enim istius Insulæ, pauce prouinciæ bello iniusto deprauatæ, aut sædatæ suerant, nec generali, vt postea, deuastatione violatæ: atq; hæc pro maiori patte, & ferè omnia Reginæ (cui Deus æternam concedat gloriam) celabantur, & præuelabantur; seruenti enim, & mirando zelo, desiderioq; penè diuino in horum hominum salutem, & prosperitatem serebatur; cuius rei exempla, quæ & oculis vidimus, & manibus attigimus, in promptu habemus.

Sit etiam hæc generalis regula, nempe Hispanos, ad quamcunque Americæ oram peruenere, easdem crudelitates, strages, tyrannides, & abominandas oppressiones, in Indorum in-

nocentilli-

nocentissimam gentem exercuisse; nouorumq; tormentorum generibus delectatos, in dies ad maiorem creuisse sæuitiam, & crudelitatem: quibus commotus Omnipotens, multo maiori & periculosiori lapsu, in sensum reprobum eos labi permisst.

De Insulis Sancti Joannis, & Jamayca.

A Nno millesimo quingentesimo nono, San cti Ioannis, & Iamaycæ insulas (quæ hortis, & apum alueis erant persimiles) Hispani traiecerunt, eodem sibi proposito sine & scopo, quem in Insula Hispaniola propositum habuerant, infinita latrocinia, & supradicta facinora committentes, quibus inauditas crudelitates, cædendo, vrendo, torrendo, & canibus homines exponendo, adiunxere & addidere: deinde verò eos miris oppressionibus, & tormentis in fodinis vexando, & assiligendo, terram his innocentibus (quorum sexcenta millia, si non plura, hæ duæ Insulæ capiebant) priuarunt, & spoliarunt, ita vthodie in vnaquaque vix ducentos homines reperire liceat, reliqui sine side & Sacramentis perierunt.

De Cuba Insula.

A Nno millesimo quingentesimo vndecimo Insulam Cuba traiecerunt, que non minore longitudine, que a Roma Valladolida distat, concluditur; in qua erant amplissime prouincie, & multo populo incolebatur, in qua non maiori humanitate & clementia, imó multo maiori seuitia, & crudelitate processerunt. Multa notatu digna in hac Insula acciderunt. Cum Cacycus quidam, potens Dynastes, cui nomen Hathuey, qui paulò ante sugiende mortis, perpetueq; captiuitatis, & seruitutis gratia, ab Hispaniola Insula Cubam se receperat, à quibussam Indianis Hispanos ad hanc quoq; aduentare intellexisC 3 set, suitati

" fet, suis omnibus conuocatis hac oratione vsus est: Vos non la "tet rumor de Hispanorum aduentu passim inter nos sparsus & "experientia consecuti estis, qua tractatione, tales, & tales (eos "nominabat) & Hayti (fic fua lingua Hispaniolam vocant) inco-" las exceperint, ad nos eadem patrandi animo se conferunt: sed "huius visitationis causa, & ratio vobisne est comperta? igno-"tam penitus, responderunt, eos tamen & crudeli, & scelerata " dotatos esse natura, se non ignorare: Hanc ergo habete, in-" quit: Quoddam adorant, & colunt auarum, nec paucis conten-" tum numen, atque vt illius adorationi, & cultui fatisfacere pof. "fint, à nobis multa petunt, omnemque adhibent laborem, yt " nos sub iugum mittant, & neci dare queant. Accepta igitur, " quam iuxta se habebat, capsula, auro mundisque referta, his " verbis vsus est: Iste est Hispanorum Deus, in eius honorem " (si placet) Arcytos (sunt quædam apud ipsos chorearum, sal-" tuumque genera) celebremus; ficque illius numine placato, " Hispanis imperabit, ne vlla nos molestia, aut injuria afficiant, ", qui vnanimi consensu, clara voce responderunt, Probe di-, ctum, probe dictum : Sicque coram hac capsula saltan. » tes choræis, antequam nimia lassitudine fatiscerent, finem non » imposuerunt: Func sermonem resumens dynastes Hathuey, » dixit: Si hunc Deum asseruamus, quousque nobis tollatur, vi-" ta priuabimur, quare consultum mihi videtur, vt in flumen » eum abijciamus, quo confilio approbato ab omnibus, capsu-» la in vicinum fluuium abiecta est.

Quamprimum ad hanc infulam appulerunt Hispani, hic Cacicus, vt qui eos intus, & in cute, vt dicitur, norat, quantum poterat, euitabat, & fugiebat, seque armis, si quando q; obuiam illi sierent, defendebat. Tandem captus, quò d gentem tam iniquam, & crudelem fugeret, vitam que contra eos, qui suam suorum q; mortem, quærebant, tueretur, viuus exustus est.

Et cum palo affixus esset, quidam monachus Ordinis S. Francisci, vir sanctus, ipsi aliqua de Deo, & nostræ sidei articulis verba fecit, quæ nunquam audiuerat, & quæ ad id tempus, quod à carnisice concedebatur, sussiciebant, illi æternam gloriam, & quietem, si crederet, sin minus æterna supplicia, promittens: Postquam Hathuey cogitabundus aliquandiu hæsisset, à monacho petijt: Vtrum etiam Hispanis cœlorum ianua pateret?

Cui respondenti bonis Hispanis patere: Cacycus, sine longioni deliberatione cœlum se nolle petere, dixit, sed potius inseros, ne eadem illi, cum hac crudeli gente, mansio communis esset. Ethis laudibus, honoribusue Deus, & sancta sides, ab Hispanis in America afficiuntur.

Aliquando accidit, vt amplissimæ vrbis, quæ decemmiliaribus ab eo loco, in quo eramus, distabat, ciues nobis obui am honoris gratia procederent, cum amplo commeatu, cibisq delicatis, & huiuscemodi blanditijs, nobis quàm maximam poterant piscium copiam adferentes, & distribuentes: ecce illico malo dæmone Hispanorum spiritus agitante, in tantum surorem versi sunt, vt me præsente, nulla intercedente causa aut ratione, vltra tria millia hominum tam virorum, quàm seminarum, & puerorum, internecione sustulerint. Tam crudelia, inhumanaq; facinora ibi me præsente & vidente, patrata sunt, vt nulla hominumætas similia viderit.

Paulò post ad omnes Hauanæ prouinciæ Dynastasmis nuntios, ne vllo modo terrerentur, aut in absentia, vel suga resugium quærerent, sed nobis occurrerent, me illis promittere (qua enim essem in authoritate, sciebant) nulla iniuria assedos iri: præteritis enim malis, & cædibus omnis regio maximè conturbata erat, & hoc feci ipsorum Capitaneorum consilio. Cum ad prouinciam ventum est, viginti duo Dynastæ nobis obuiam processerunt, quos, data side violata, Capitaneus die sequent, igni tradere voluit, expedire dicens hos, qui aliquando contra nos aliquo stratagemate vsuri essent, è medio tolli: & sicægrè, & dissiculter igne eos eripui.

Indihuius insulæ, sub seruitutem, & calamitatem Hispaniolæ redacti, perire se & mori, sine vllo remedio cernentes, montes quærere cæperunt, alij verò desperatione ducti, laqueo vitam terminarunt; coniunxq; vnà cum coniuge & liberis se suspendens, his miserijs sinem imponebat. Tyranni vnius Hispanione

fpani

spani (qui mihi non est incognitus) crudelitate, vltra ducenti Indi, voluntario suspendio vitam cum morte commutarunt: & sic hoc genere mortis infinitus hominum numerus perijt.

Cuidam in hac Insula in aliqua dignitate Regia constituto, pro sua parte obtigerant trecenti Indiani, quorum, præ nimio labore trium mensium spatio, centum sexaginta sublati sunt, ita vt decima tantùm pars, idest, triginta, superfuerit, cum autem duplicaretur numerus, cos eodem modo necabat, & de omnium corum vita actum erat, qui illi dabantur, quousq; tandem naturæ, & diabolo debitum persoluit.

Spatio trium aut quatuor mensium me præsente, obierunt vltra sex millia puerorum, quòd parentibus, qui in fodinis labo-

rabant, priuarentur. Multaq; alia stupenda vidi.

Postea verò consilium ceperunt, eos qui in montibus latitabant, persequendi, quorum stupendas strages edidere, sicés hæcinsula desolata est: quam paulò post vidimus, & certè res est miseranda, hancita expopulatam, & desolatam cernere.

De Terra continenti.

Nno millesimo, quingentesimo, decimo quarto, terram sirmam traiecit, inscelix quidam gubernator, crudelissimus tyrannus omni misericordia, & prudentia destitutus, instrumentum suroris Dei, eo consilio, yt multos Hispanos in has terras perduceret. Et quamuis ante hunc, aliqui tyranni eò peruenissent, ibiq; multos varijs internecionibus crudeliter tractassent, tamen solummodo maris oram, in qua mira surta, & latrocinia commiserant, attigere. Sed reliquis, qui in alijs Insulis yersabantur, quantumuis execrandis, & abominandis, hic crudelitate præstabat. Non solum populo littus maris spoliabat, sed etiam maximas regiones, & amplissima Regna, suis cædibus insinitu populi numerum ad Inferos mittens, funditus delebat.

Per multa milliaria, suis excursionibus, grassabatur, in ijs scilicet terris, quæ Darieno, prouincijs que Nicaraquanis includuntur, quæ sunt circiter quingenta milliaria terræ totius mundi serulissimæ, in qua multi viuebant, abundabat que pagorum, vrbium, & villarum numero, auri que omnium hue vsque repertarum regionum erat ditissima. Quamuis enim Hispania obrizato Hispaniolæ auro resarcita esset, tamen suerat tantum ab Indijs ex dictis terræ visceribus, & fodinis essossim, in quibus, vt dictum est, vitæ sinem imposuerunt.

Hic Præses, cum suis, noua tormentorum, & crudelitatum genera, ad obtinendum, & extorquendum aurum adinuene rat. Quidam ex illius Capitaneis, in quadam excursione gubernatoris iussu ad deprædandum facta, vltra quadraginta millia personarum ensibus, igni, canibus, diuersisque tormentorum generibus, expositarum, morte deleuit. Quorum omnium, Ordinis Franciscanorum religiosus, nomine Franciscus de S. Ro

mano, qui aderat, testis erit oculatus.

Maxima, & damnosa semper suit corum, qui Indijs prafuerunt (quod ad conuersionem, & saluationem huius populi, attinet) cœcitas: esse que enim negligebant, quod sucato sermone pra se ferebant; & ore assirmabant, quod latente cordis lingua negabant: eo se peruentum est, vt Indianis mandaretur, sub pæna cruenti, & sanguinolenti belli, mortis, & perpetuæ serututis, vt sidem amplecterentur, & obedientiæ Castellæ Regis se submitterent; quasi Dei silius, qui pro omnium redemptione mortem subijt, lege cauisset, cum dixit: Euntes docete o-

mnes gentes, vt infidelibus, pacificè, & quietè, & in hareditaria & patria regione viuentibus, mandaretur sub pana confiscationis omnium bonorum, terrarum, libertatis, coniugum, liberorum, & mortis, vt nulla præcedente instructione, Deum consiterentur, & agnoscerent, & obedientiam præsta1

rent Regi, quem neque viderant, nec de illo quicquam audiuerant; & cuius nuntij, omni humanitate destituti tam crudeliter se gerebant. Quod certè stultum est, & absurdum, omnique vituperio, & irrifione, imò ipsis inferis, dignum. Cum autem nefando huic, & iniquo gubernatori cura demandata fuisset executioni hæcedicta tradedi, vtiustiora, & æquiora apparerent, el rant enim per se iuri, & æquitati repugnantia: iussit (vel quibus demandata erat executio propria authoritate id agebant) vt cum desiderio tenerentur, vel propositum haberent, aliquem locum, in quo esset auri copia; Indianis in vrbibus, aut domibus, sine vlla mali suspitione degentibus, compilare, & eripere; improbi Hispani, vt latrones, ad aliquem locum, medio milliariab vrbe, pago, aut villa distantem furtim accederent; & soli, noctuque edictum publicarent, & pronuntiarent hoc modo: Cacici, & Indiani huius continentis, talis loci, quem nomina-,, bant, habitatores: Vobis omnibus notum facimus, vnum esfe, Deum, vnum Papam, & vnum Regem Castellæ, qui harum ter-,, rarum est Dominus: statim accedite, & authoramentum lege, clientelæinite. Et sic quarta noctis vigilia, his miseris inno,, centibus fomno oppressis, in eum locum, quem nominarant, igne in domos, quæ omnes erant stramineæ; immisso, irruebant, sicque viros, fæminas & pueros, antequam animaduerterent, comburebant; illico, quos volebant, occidebant: quos verò captiuos detinebant, tormentis, vbi, quod domi non inuenerant aurum, abscondissent, fateri cogebant, qui verò vitæ supererant, seruistigmate priùs notati, fiebant: extincto demum igne, adaurum inueniendum, accurrebant. Ita igitur in hoc negocio se vir diris omnibus deuotus, gessit, cum malis Christianis, quos ab Anno decimo quarto, víq; ad vigefimum primum, vel secundum, conscripsit, numeratis famulis, & satellitibus, à quibus tot recepit partes, ea dempta, quam recipere solebat, ex omniauro, vnionibus, & mundis, ab ijs acceptis, quos in seruitutem

tutem redigebant, quot acciperet Dux generalis. Idem omnes, qui in aliquo Regio officio erant constituti, præstabant; mit. tens eorum vnusquisqi, quot poterat, famulos, vt prædæ partem consequerentur. Qui etiam primus in hoc Regnum venit Episcopus, famulos suos mittebat, vt prædæ particeps esset. Eo tempore plus quàm decies centena millia coronatorum auri (vt coniectura assequor) in hoc Regno deprædati sunt Hispani.

Horum autem omnium latrociniorum ad Regem vix tria millia coronatorum Castellensium missa reperiuntur; cum tamen vltra octies centena millia hominum, cæsa sint. Reliqui tyranni, qui postea huic Regno vsque ad annum trigesimum tertium præfuerunt, omnibus, qui restabant, ysuram vitæ, eripuerunt.

Inter omnia facinora, quæ ab hoc gubernatore, dum adhuc hoc Regnum regeret, facta, vel eius consensu patrata sunt, hoc non est omittendum. Cacicus quidam, illi dans dono, vel libera voluntate, vel (quod est magis credibile) timore ductus, nouem millium coronatorum pondus, ab Hispanis tanta pecuniæ summa non contentis, captus, palo affixus est, extensis pedibus, quibus admoto igne, maiorem pecuniæ summam postulabant; qui tormentis victus, domum mittens, tria adhuc millia adserri curauit. Hispani nouis suroribus, noua addentes tormenta, cum cernerent eum nihil amplius dare, vel quia careret, vel certè, quòd ei voluntas plura dandi, deesset, in illo tormento tandiu eum detinuerunt, quousque medulla per plantas pedum prorumperet, vnde mortuus est. His sæpe tormentis Dominos, & Satrapas, ad aurum obtinendum torquentes, vita priuarunt.

Aliquoties etiam accidit, vt Iberorum centuria excursiones faciens, inciderit in montem, in quo multi homines gentem tam horrendam, & perniciosam, fugientes, latitabant, quæ in illos statim irruens, cæsis omnibus, quos poterat, sexaginta, aut octuaginta tam seminas coniugatas, quam virgines, captiuas cepit: sed cum permagnus Indorum numerus recuperandarum coniugum, & filiarum desiderio Hispanos armis persequeretur, cum propius accessit; seri prædæ, cedere nosentes, mucrones, coniugum, filiarum estis adegerunt. Indi prætristitia, & dolore pectora tundentes, in talia verba irruperunt: O peruersos homines: o crudeles Hispanos: ergóne las iras occiditis? las iras sua lingua seminas appellant, quasi dixissente

D 3 Necare

Necare fæminas acta sunt hominum crudelium, & bestijs peiorum.

A Panama distabat decem, vel quindecim milliaribusdo. mus potentis dynastæ, cui nomen erat Paris, qui auri ditissimus erat: ad hunc accesserunt Hispani, à quo non secus, ac frattes recepti sunt, & tractati, proprioq; motu quindecim millia coro. natorum dono dedit Capitaneo, cui videbatur, reliquis quelle ris, illi, qui tantam auri fummam gratis dabat, maximos effe thefauros, folus illorum fcopus, folamen (; laborum; difceffum igitur fingunt, & fimulant, sed circa quartam noctis vigiliam re. uersi, vrbem, quæsibi satis tuta videbatur, ex improuiso ingre. dientes, eam flammis cum multis ciuibus, consecrauere, & quinquaginta, vel sexaginta millia coronatorum deprædati sunt. Dynastes viuus euasit, congregataque quanta potuit, viro rum copia, elapsis tribus, aut quatuor diebus, Hispanos, qui centum, & triginta, vel quadraginta millia coronatorumili furripuerant, assecutus, in eos irruens, omnem auri summam deletis quinquaginta Hispanis, recuperauit; reliqui autem multis vulneribus acceptis, fuga sibi consuluerunt. Pauco demum interiecto tempore Hispaniin dictum Cacicum, armata manu reuertuntur, eum q; cum omnibus copijs delent. Qui pugnz li perfuerunt, in ordinariam seruitutem vindicati sunt.

De Prouincia Nicaraqua.

A Nno millesimo, quingentesimo, vigesimo secundo didut tyrannus viteriùs ad subiugandam Nicaraquam prouinci inauspicato processit. Nullus satis dignè, & sufficienter fertilitatem, aëris temperiem, aut hominum, qui in ea viuebant, frequentiam, exprimat. Admirandus prorsus populi infinitus numerus, hæc enim regio, vrbes capiebat, quæ in longitudinem quatuor milliariorum, protrahebantur, fructuumq; copia (qua causa

causa erat tam frequentis populi) maximè commendabilis. His populus, quia in æquam planitiem eius regio panditur, idcircoque montium latebræ deessent, cum etiam esset tam amæna, vt non fine maxima molestia, & difficultate illam relinqueret; multo maioribus cruciabatur angoribus, & persecutionibus, Hispanorum tyrannidem, & seruitutem æquiori, quo poterat, animo ferre coactus: adde quòd natura mitis erat, & pacificus. Hic tyrannus cum suæ crudelitatis asseclis, tantis, hanc gentem (quo etiam confilio ad destruenda reliqua Regna vsus erat) damnis, tantis cœdibus, & iniquitatibus, tantisq; seruitutibus, & crudelitatibus affecit, vt omnia, lingua, quamuis ferrea, complectinon possir. In hanc prouinciam (quæ latius patet comitatu Ruscinensi) quinquaginta equites misit, qui omnem eius populum gladio deleuerunt, ita vt omnis sexus, & ætatis personas, prominima causa, vita priuarent, veluti, si vocati non accelerarent, velsi Mahidis imposita onera (Mahis frumentum eorum lingua sonat) non adferrent, vel si ad sua, sociorumq; seruitia, requifitum Indiorum numerum non adducerent; cum enim regio in planitie sit constituta; nullus horum equorum diabolicum furorem euitare poterat.

Hispanos excurrere, hocest, alias prouincias deprædari iubebat, hisq; latronibus, & surciseris, vt quantum vellent numerum pacisici huius populi, abducerent, permittebat, & concedebat, quibus, cathenis impositis, ne oneribus sexaginta, vel octuaginta librarum cederent, sepe accidebat, vt ex Indiorum quatuor millibus, sex homines domum reuerterentur, sicq; in iunere sato concedebant, quòd si aliqui nimio oneris pondere, desatigati in via desicerent, aut præ nimia same, & siti in morbum, aut nimiam debilitatem inciderent, ne in cathena aperienda tempus tereretur, eos obtruncabant, & sic caput in hanc partem, corpus verò in aliam cadebat. Indiani cum adtalia itinera Hispanos se accingere videbant, scientes nullum inde re-

uerti, in discessu non sine sletu, & suspirijs in tales sermones irrumpebant: Illa sunt itinera, quæ sæpe ad seruitia Christia. nis præstanda, mensi sumus, & tamen aliquo temporis perasto spacio, ad ædes, coniuges, liberos que reuertebamur: sed iamo mni speregressus sublata, illorum visu, & conuersatione in per

» petuum priuamur.

Hoc etiam accidit, vt dictus Præses Indianos de nouo, ad placitum dispertiri voluerit, vt (sic enim fertur) sibi infestis, Indianos eriperet, alijs q; distribueret: vnde accidit, vt anno integro, satio nulla sacta sit: Et cum panis desiceret, accidebat, w Hispani Indis, omne frumentum, quod ad samilie victum comparauerant, eriperent, sic q; vltra triginta millia hominum perirent. Et accidit, vt semina intollerabili same pressa, filium ad

vitam sustentandam, truncaret.

Et quoniam omnes hæ vrbes, & alia loca, quæ incolebantur, hortis omnino erant persimilia, vt dictum est, eas Hispani, note adepti erant, incolebant; ibiq; cibis ab his miseris magno labore & sudore congregatis viuentes, rebus suis consulebant. Et ita vnusquisque proprias habebat hæreditates, quibus se aleret, & Indiani in Hispanorum ædibus habitabant, omniumq, nobilium, senum, sæminarum, puerorumq; diu noctus; sine quiete, seruitio vtebantur, nec infantum labori parcebant, quin illis onera, ad quæ apti erant, & sanè maiora imponebant: sine modis, nec ædes, nec proprij quidquam concedentes, eos consumpserunt, & quod restat, quotidie consumunt. In quo crude litates, in Hispaniola Insula patratas, superarunt.

Multis etiam in hac prouincia mortem accelerarunt, erum humeris afferes, & axes, ad portum triginta milliaribus, distantem, ad naues fabricandas, ferendos imponentes, illos quad conquirendum mel, & ceram, ad montes, vbi à tygribus de uorabantur, mittentes. Grauidas etiam mulieres yecturis besti-

arum onerabant.

Sed nulla maior pestis hanc prouinciam expopulauit, quamlicentia captiuos à Cacicis, & dynastis huius regionis petendi, ab hoc gubernatore Hispanis concessa. Singulis quatuor, aut quinque mensibus, vel quoties cunq; petendi veniam à gubernatore, obtinerent, quinquaginta seruos dabant, eisq; Hispaniminabantur, si non parerent, eos viuos comburendos, aut canibus exponendos. Cum autem Indiani paucos habeant seruos, multu enim est, si Cacico sunt tres, vel quatuor, ad subditos accedebat, orphanisq; primò captis, à parente, cui erant duo liberi, vnú, &ab eo, cui tres erant, duos efflagitabat, &ita numero, à tyranno efflagitato, dynastes satisfaciebat, non sine lacrymis, & gemitu populi, cui (vt videtur) magna est cura liberoru. Quia autemhocsæpesiebat, ab Anno vigesimotertio, ad annum vsque trigesimumtertiu, huic Regno omnes incolæ sublati sunt: spatio enimsex vel septem annorum quinq; semper, vel sex naues simul appellebatur, que Indianis onerabantur, vt in Pananie & Perusij regionibus venderentur, vbi omnes extremum diem obierunt; res est enim quotidiana experientia comprobata, Indianos, cum ex patria naturali transferuntur, breui post temporediem extremum claudere, cum etiam non semper illis suppeditetur sufficiens victus, nec labor illis impositus vllo modo minuatur, cum ad laborem tantum emantur. Et hoc modo ex huius prouinciæ habitatoribus, qui antea erant liberi, vltra quinquiescentena millia, ad seruitutem educta sunt; bellis vero illis illatis,& horribili ad quam redigebantur, seruitute, alia quinquaginta, vel sexaginta millia perierunt, & adhuc hodie infiniti percunt. Hæ omnes strages spatio quatuordecim annorum inclusiue, patrate sunt. Restant forte in hac Prouincia Nicaraguana quatuor, vel quinque millia hominum, qui ordinarijs, & personalibus oppressionibus, morti dantur, cum tamen, vt dictum est, multitudine populi, reliquis orbis regionibus præstiterit.

De Hispania noua.

A Nno millesimo, quingentesimo, decimo septimo, Hispania noua detecta estin cuius detectione nihil primum erat, ni hil secundum, sed omnia cædibus scatebant: anno sequenti Hi. spani (qui se Christianos nuncupant) eò ad prædandum, & occidendum profecti sunt, quamuis ad populandam regionem, le hociter suscipere dicant. Ab hoc anno, vsque ad annum, quem hodie agimus, millesimum, quingentesimum quadragesimum secundum, iniustitia, violentia, & tyrannides Hispanorum ad vltimum extremitatis gradum peruenere, omnem enim Dei.& Registimocem, sui ipsius obliti, seposuerunt: strages enim, crudelitates, cædes, deuastationes, vrbium destructiones, depra dationes, violentiæ, & tyrannides, quas in tam diuersis, & am. plis Regnis commiserunt, tantæ sunt, tantoq; horrore animos detinent, vtex omnes, quas superius recensumus, nihil sint, esrum respectu, qua ab Anno millesimo, quingentesimo decimo octauo, víque ad annum millesimum quadragesimum secun. dum patratæ funt, & adhuchoc menfe, quo viuimus, Septem bri omnium grauissimæ, & abominandæ committuntur, yt regula, quæ superius loco thesis posita est, omnino vera sit, nempècosab initio à malo in peius ruisse, eosq; à semetipsis in dia bolicis suis factis, & facinoribus superatos.

Etita à primo Iberorum ingressu in Hispaniam nouam, qui incidit in decimam octavam diem mensis Aprilis dictianni decimi octavi, víque ad annum trigefimum, quibus decemintegrianni concluduntur, stragibus, & cædibus à sanguinolentis, & crudelibus Hispanorum manibus editis in 450. milliarium continenti circum Mexico, & vicinis locis, quibus quatuot vel quinque ampla Regna, quæ nec magnitudine, nec fertilitate Hispaniæ cederent, contineri possent, nullus impositus est finis.Hæc omnis regio Toleto, Hispali, Valadolidæ, Cæsari Au-

gusta,

gusta, & Fauentiæ populosior erat, neque enim hoc tempore in is tantus est populus, neque etiam cum maximè slorerent, tantus suit, quantus extabat in ea regione, quæ ambit vitra mille octingenta milliaria. Illis duodecim annis in dicto continenti 480. milliarium Hispani, computatis viris, seminis, iuuenibus, & pueris vitra quatuor milliones hominum, in suis conquisitionibus (sic enim vocant) sed potius ipsius Turcæ, quæ ad destrucendam Ecclesiam Catholicam referuntur, inuasionibus; bellis iniquioribus, nec solum lege diuma, sed & humana damnatis; ensibus, lanceis, igne deleuerunt. Neque verò, qui in seruitute, & oppressione ordinaria obierunt, hoc in numero computantur.

n

0

9

Non est lingua, scientia, vel notitia humana, quæ recitare valeat, horum sceleratorum facinorum, quæ hi Reip. imò totius generis humani capitales hostes, vbique in diuersis regionibus, diuerso tempore patrarunt: neq; verò vlla diligentia, tempore, aut scripto aliquorum factorum circumstantiæ, quibus grauiores redduntur, explicari queant. Tamen de vnaquaque parte aliquid singulariter dicam, ea protestatione, & iuramento, me non existimare ex millessima, vnam partem complecti.

De noua Hispania peculiariter.

Inter alias strages, hanc etiam in amplissima vrbe Cholula, quæ vltra triginta millia samiliaru capiebat, edidere; Omnes regionis, vicinorum qua locorum dynastæ, sacerdotes primò cum suo magno Pontissice, pompa Hispanis obuiam euntes; eos, vt maiori reuerentia reciperent, ampliori qua honore dignarentur, in medio pompæ constituerant, vt potentiorum, principaliorum qua Satraparum ciuitatis ædibus excepti, in vrbe hospitio reciperentur: Hispani illicò consilium ceperunt, de strage, vel castigatione (sic vocant) edenda, vt suarum crudelitatum sceleratis

ratis factis omnes huius regionis angulos terrore consterne rent, in omnibus enim regionibus, quas ingressi sunt, hoc de more habuerunt, vt statim primo appulsu insignem aliquam stragem ederent, qua hi agni mites, præ illorum timore, tremerent. Miserunt ergo ad gubernatores, & nobiles ciuitatis, omnium si locorum, illi, subditorum & supremo Domino, vt accederent, cum ad colloquium Hispanorum ducis appulissen,

RECEIVIN VINE

Statim

statim detenti, & capti sunt, antequam vllus huius captiuitatis nuntius, animaduertere posset. Ab illis petita sunt sex millia Indianorum ad ferenda impedimenta, & onera Hispanorum, qui cum aduenissent, in areis ædium collocati sunt, & conclusi. Res eratmiseratione digna, hunc miserum populum, cum se ad ferenda Hispanorum onera præpararer, cernere. Nudi accedebant, solis verendis tectis, humeris casse, & cibo oneratis; demit tebant se omnes in terram, & dorso incuruato, non secus ac miseri agni, subsidentes, se ensium i ctibus exponebant: Sic ergo in area congregatis, pars Hispanorum armatorum ianuas tenet, vtaccedentes arceat, alij mucronib. & lanceis, mites hos agnos iugulant, ita vt ne vnus mortem euaserit: elapsis autem duobus, aut tribus diebus, aliqui, qui inter mortuorum cadauera latitarant, cruenti, sanguine q; conspersi, cum lacrymis & sletibus se Hispanis offerebant, omni submissione eorum misericordiam & mortis prolongationem implorantes : sed nulla aut misericordia, aut compassione moti, omnes in frusta discerpe-Omnes autem dynasta, quorum vitra centum erant, vincti tenebantur, quos Capitaneus palis in terram defixis, viuos concremari iustit. Sed Rex totius regionis euasit, seq; comitatus triginta, vel quadraginta hominibus, in templum, quod cratinstar propugnaculi, Quu corum lingua vocabatur, coniecit,ibiq; magna diei parte se defendit. Sed Hispani, è quorum manibus, præcipuè verò militum nullus euadit, templo igne appolito, omnes, qui in eo erant, combusserunt, qui morientes in tales voces, & clamores irrumpebant: O perditos homines, qua vos iniuria affecimus, vt nos cæderetis? Ite, ite, Mexiconem petite; vbi supremus noster Dominus Montenxuma, de vobis vindictam sumet. Illud narratur, cum huic tragædie Hispani occupatiessent, quinq; vel sex millia hominum de medio tollentes, corum Capitaneum summa lætitia perfusum in hunc cantum prorupisse.

Mira Nero di Tarpeya à Romo como se ardia Gritos don ninos y vieyos, y el de nada se dolia. Hoc est,

Monte ex Tarpeio Romana incendia spectans Ipse Nero planetus vidit, nec corde monetur.

Lanienam etiam maximam in vrbe Tepeaca ediderunt, qua amplior, & ædium numero præstantior erat prædicta. Hic infi-

nitun

nitum numerum, cum multis crudelitatum circumstantijs, en-

fium mucronibus vitæ vsura priuarunt.

Cholula soluentes, Mexicum se contulerunt, cuius Rex Motencuma innumera dona, cum fatrapis, & nobilibus in itinere varijs lusuum generibus gratum illorum aduentu testantibus, obuiam misit. Cum vero ad aggerem peruenissent, processiteis obuiam eius frater multis nobilibus comitatus, qui multa dona in auro, & argento, pictai vestis & auri ferebant, & in ipsius vrbis introitu ipse Rex, cum omni sua aula, petorito aureo portatus, eos víque ad palatium illis præparatum, comitatus est. La ipsa die, vt mihi à quibusdam, qui adfuerunt, relatum est, certa distimulatione magnum Regem Motencumam, nihil minus timentem, ceperunt, & eius custodiæ octuaginta milites præfecerunt: postea verò pedibus cathena vinctus est: sed ijs omnibus præteritis, & filentio inuolutis, de quibus multa dicendaforent, vnicum notatu dignum ab illis tyrannis perpetratum narrabo. Cum se Capitaneus ad portum contulisset, debellandicuiusdam Capitanei Hispani, qui eum bello persequebatur, gratia, & alium cum centum, vel paulò plus militibus, ad custodiam Regis Motencumæ reliquisset, istis in mentem venit aliquid memoriæ dignum patrare, quo magis cresceret, & augeretur in his prouincijs formido illorum crudelitatis, quo confilio, vt dixi sæpissime, vsi sunt.

Interea

Interea omnis nobilitas, & plebs ciuitatis nihil aliudin votis habebat, quàm diuersis ludorum, & recreationum generibus Regis sui captiui animos exhilarare, illius quaptiuitatem folari: inter alia verò, hoc vnum erat, nempe saltationes, & choreæ, quas noctu in omnibus compitis, & plateis ciuitatis celebrabant, eas sua lingua Mirotes, vt Insulani Arcytos appellant. Ad has choreas omnes suas diuitias, ve-

ftes,&

stes, & pretiosa quæq; conferunt, huic rei omnino dediti: neque enim habent maiora signa, & testimonia lætitiæ. Nobiliores etiam, & sanguinis Regij Principes, vnusquisque secundum gradum, dictas choreas in vicino loco earum ædium, in quibus Rex & Dominus captiuus detinebatur, celebrabant. Non procul à palatio aberant, duo circiter millia iuuenum nobiliu, qui omnes, potentior u totius Regni, liberi erant, & verè flos nobilitatis totius Regni Motencumæ. Ad hos se contulit Hispanoru Capitaneus, cum aliquo militum numero, & alios ad reliquas vrbis partes, in quibus hæ choreæ celebrabantur, misit, quasi costantum conspiciendi, & videndi gratia. Iusserat Capitaneus, vt indicta hora in hos saltatores irruerent, & ipse Indianos faltationibus occupatos aggrediens, dixit: Sant Tiago in ipsos irruamus, quo dicto, omnes euaginatis: gladijs, hæc nuda, & delicata corpora aperire, sanguinems; generosum, & nobilem profundere coeperut, & itane vnicus vitæ superfuit. Reliquisq; ideminalijs locis facientibus maximus stupor,& simul dolor, has prouincias occupauit. Et hos fastos, quandiu erit mundus in rerum natura, non cessabunt celebrare & lamentari, & decantare in suis Areytis, tanquam rhythmis, calamitatem, & ruinam seminarij antiquæ nobilitatis totius Regni, de qua tantopere gloriabantur.

Indiani inauditam hanc in tantum innocentium numerum crudelitatem, & iniquitatem cernentes, cum etiam maxima patientia iniustam Regis sui captiuitatem tulissent, à quo in mandatis acceperant, ne in Hispanos arma caperent, omnis vrbs ad arma cucurrit, & in Hispanos ruit, quorum multis læsis vix reliqui euasere: pugione tandem Regis pectori admoto, illi mortem minitabantur, nisi per fenestras prohiberet suis, vt ab opere desisterent. Sed Indij, protempore, mandata Regis contemnentes, Ducem elegerunt, quem omnibus copijs præsecere. Et quia, qui ad portum prosectus erat Capitaneus victor re-

F

uertebatur,

uertebatur, multoq; maiorem Hispanorum numerum adduce bat, quam deduxisset, ab armis per spatium trium, vel quatuor dierum recessum est, quousque vrbem ingressus esset. TuncIn. dij, collectis, & congregatis maximis copijs, tandiu, & tam ftre nuè pugnauerunt, quousque Hispani de salute desperantes, confilium ceperunt, intempestiua nocte receptui canere, & vr. bem relinquere. Quod cum innotuisset Indijs, infinitos in pontibus paludum, æquo & sancto bello, propter supradictas causas, vt iustas ab omni æquo iudice approbandas, armis deleue. runt. Postea verò Hispanis recollectis & conglomeratis, certamen vrbis secutum est, in quo stupendas, & horribiles Indio. rum lanienas edidere, infinituma; populum, multis potentibus dynastis igne sublatis, trucidauere.

Perpetratis illis abominandis cædibus in vrbe Mexico. ne, & alijs decem, quindecim, & viginti milliaribus ab hac vrbe hæc tyrannis & pestis ad infectandam & desolandam prouinciam Panuco processit. Admirabilis erat in ea regione populifre. quentia, nec minori admiratione dignæstrages, quæ ibi perace funt. Eodem etiam modo deuastarunt provincias Tutepecam, Ipilcingonium, & Columam, quaru vnaquæq; non minoris est amplitudinis, quam sunt Regna Legionæ, & Castellæ. Resesser perquam difficilis, imo omnino impossibilis, strages, & crudelitates ibi commissas recitare, & nauseam, fastidium que parerent

legentibus.

Notandum est, cos non alio titulo has regiones ingressos esse, Indianorum q; terras, quæ propter populi abundantiam omnibus verè Christianis lætitiam parere debuissent, deuastasse, nisi,vt eos in seruitutem redigerent; primo enim introitu,vtregi Hispaniæ obedientiam, & sidei iuramentum præstarent, cogebant, quod fi non acquiescerent, illis mortem, seruitutema minabantur. Qui verò illicò non accedebant, vt mandatis tam iniquis satisfacerent, hominumque tam iniustorum, & crudelium voluntati se submitterent, rebelles pronunciabantur; deillog crimine Regi Domino nostro insimulati sunt, corum, qui Indijs præerant, cœcitate non permittente, vt intelligerent, & comprehenderent apertissimum illud iuris axioma: Nullum rebellem appellari posse, qui subditus non sit. Iam considerent, & perpendant Christiani, qui aliquam rerum habent cognitio. nem: Vtrum populi, proprijs Dominis subditi, in hæreditaria, &libera regione viuentis, corda præparari, & informari possint his nuntijs: Subijcite vos obedientiæ extranei Regis, quem nec vnquam vidistis,&de quo nulla vobis vnquam mentio facta est, alioquin in frusta vos discerpemus; neque vt docet experientia, dicto, quam facto, crant promptiores. Et quod stupendum magiseft, eos ipsos, qui obedientiam præstant, in seruitutem durissimam redigunt, quorum, propter incredibilem laború, & tormentorum vim; quam illorum, qui gladio tolluntur, sors est multò deterior; tandem enim cum fæminis, liberis, &omni generatione pereunt. Quod siaccidat, vt minis, & crudelitatibus territi, Regis extranei dominationi se subijciat, nonne cœci isti ambitionis, & auaritiæ crudeles ministri, se, nec diuino, nec humano iure niti, vident? cum tales sint metus, qui etiam in constantissimos cadant, nec vilius sint authoritatis (ea pæna dempta, qua in inferorum baratris cruciabuntur) vt vllam rem validam reddant. Prætereo offensas, & damna in ipsum Regem, cum eius Regna deuastant, omneg; Indiarum ius (quantum possunt) imminuunt, imò inualidum, & nullum reddunt. hæc sunt seruitia, quæ Hispani in illis regionibus nostris Regibus, iniusto illo, & benè fucato titulo præstant.

Hic tyrannus eodem nixus titulo, alios duos Capitaneos, qui eum & impietate, & crudelitate superabant, ad florentissima, & fructuum, hominum que fertilissima Regna Guatimala, qua ad Austrum sita sunt, misst: qui etiam ad Regna Naco, Honduras, & Guaymura, qua ad Septentrionem vergunt, & F 2 itinere

itinere trecentorum milliarium Mexiconæ confines sunt, ptoficisci in mandatis acceperant. Alter terra, alter verò mari missesse, vterq; tam peditatu, quàm equitatu benè instructus.

Hocverè dico, malorum, quæ ab his duobus, præcipuè verò ab eo, qui in Regnum Guatimalæ profectus erat (alter enim mala morte sublatus, paulò post perijt) patrata sunt, posse particularem librum confici, & tantis cædibus, iniurijs, lanienis, & brutalibus desolationibus repleri, vt seculis tam præsentibus, quàm futuris terrorem incuteret. Hic certè tam abominationum, quàm deuastationum, quæ omnino infinitæ sunt, nume

ro, & quantitate, cateros superat.

Qui mari profectus est magnis incursionibus, & crudelitatibus littus maris afflixit, cui quidam ex Regno Yucatan, quod in via Regnorum Naco, & Naymura, ad quæiter suum direxerat, situm est; donis onerati occurrerunt; ad quos vbi peruenit, Capitaneos misit, cum militibus, qui terram popularentur, & magnas deuastationes, & strages ederent; præcipuè quidam seditiosus, & rebellis cum trecentis militibus regionem Guatimalævicinamintrauit, ibiq; vrbibus incensis, omnibusq; habitatoribus cæsis, eorum bona diripuit, quod consultò in centum, & viginti milliarium continenti fecit, vt si eos socij persequerentur, regionem deuastatam inuenirent, & sic ab Indiis in vindictam damnorum acceptorum necarentur; quod accidit,nam ibi præcipuus Dux,cuius Imperijs dictus Capitaneus erat rebellis, occifus est. Cui multi alij crudelissimi tyranni successerunt, qui stupendis suis crudelitatibus Indios seruitute afficientes, & eos postea, ijs, qui vinum, vestimenta, & similia ad vitam necessaria adferebant, vendentes, cum ordinaria illa seruitute ab Anno millesimo, quingentesimo, vigesimoquarto, ad Annum millesimum, quingentesimum, trigesimumquintum Prouincias Naco, & Honduras, quæ videbantur deliciarum Paradisus, & ceteris orbis regionibus, populi frequentia præstapræstabant, desertas, & expopulatas reddidere: & nuper eas ita destructas vidimus, vt nullus sit, quantumuis durus & immanis, qui misericordia, si illas cerneret, non moueretur. His vndecim annis vltra duo milliones hominum in illa regione ceciderunt, ramé; vix restant duo millia, qui singulis diebus ordinaria serui-

tute perimuntur.

Sed ad magnum illum tyrannum, qui præteritos crudelitate, vt dictum est, vicit, & præsentibus æqualis est, Guatimalam profectum, reuertamur: is á Prouincijs Mexiconiæ vicinis,
quæ secundum iter, quod sequutus est (vt ipsemet litteris ad
principem tyrannorum missis, scribit, & testatur) à Guatimala,
itinere quadringentorum milliarium, distant; stragibus, combustionibus, incendijs, & depopulationibus semper incubuit,
dicto titulo omnes cogens, vt se hominibus tam inhumanis,
crudelibus, & iniquis submitterent, Regis Hispaniæ, quem nec
visu, nec auditu norant, & quem etiam iniquiorem, & crudelioremipsis ministris existimabant, nomine. Et sic nullo deliberandispatio concesso, omnia igne, & sanguine delebant.

De Regno, & Prouincia Guatimala.

PRimò in hoc Regnum appulsu magnam stragem edidit. Hoc tamen non obstante præcipuus Dominus, in petorito cum tubis, tympanis, & exultatione, multis vrbis Vltlatanæ, totius Regni emporio, nobilibus comitatus, illi processi obuiam, illiq; cibi omni assumi assumi extra vrbem pernoctarunt: neque enim sibi satis tuti in vrbe tam benè munita, videbantur. Die sequenti ad se dictum Dominum, cum multis nobilibus accersiri iussit, quibus certa auri summa imperata est: illi cùm se satisfacere non posse responderent, neque enim hæc regio aurum dabat, illius iussussussus alia criminis nota, & absq; vlla procedenti disor-

di forma, igne viui combusti sunt. Cæteri harum prouinciarum nobiles, cum cernerent Dominos suos, penes quos summalm. perij erat, hac sola de causa, quòd auru non dedissent, esse com bustos, in montibus fuga sibi consuluerunt, subditis imperantes, vt Hispanis, tanquam Dominis obedirent, sed illis expresse defendentes, & prohibentes, ne de fuga, & latebrarum lociscos certiores faceret. Et ecce infinitus ad Hispanos accessit nume rus hominű efflagitantium, vt se in subditorum numerű referrent, se illis inseruire velle: Capitaneus respondit se illos recipe. re nolle & omnes internecione deleturos iri, nisi locumindica rent, ad quem Domini confugerant. Indiani responderunt, sibi hoc penitus esseignotu, & incognitum, se autem contentos, r suo, fæminarum, liberorumq; seruitio vterentur; illos quidem effe domi, & accedere licere, eosq; vel nece, vel quo modo vel lent excipere: quod sæpè & repetito obtulerunt. Resestmiras Hispani pagos & villas petiere, & miseros hos labori cum feminis, & liberis, securè, vt putabant, incumbentes, lanceis deleuerunt. Accesserunt ad amplum quendam pagum, qui innocentiæ confidens, præ reliquis se tutissimum existimabat, sed ad tantam desolationem spatio duarum horarum redactus est, vi gladijs omnis fexus, & ætatis hominibus fublatis, nulli (exceptis ijs, qui sibi fuga consulere potuerunt) tanta cadi superfuerint

Cernentes Indij, neque humilitate, neque donis, aut patientia, tam inhumana, & ferocia corda placari, se si sine vlla ratione ita mactari, consilium ceperunt colligendi se, & ad arma concurrendi: tutius quippe esse ducebant, cum mors illis malum esset necessarium, armata manu, vindictam de hostibus sumendo cædi, quam sine vindicta, ab illis necari. Cum autem armorum inopiam, nuditatem, & debilitatem suam cernerent,

neq; se vllum equorum vsum habere, vt hosti tam furioso pra. ualerent, illis in mentem venit, scrobes in ipsis itineribus subigere, in quas pertranseuntes equi inciderent; & ita palis adustis, & acutis ibi consultò statutis, & sic gleba tectis, vt videri non pol fent, transfigerentur. Bis quidem, vel ter in illas scrobes equi incidere, sed postea Hispani optime præcauerunt. Idcirco hanc legem condiderunt, vt quot quot cuius cunque ætatis, vel sexus Indiani caperentur, in has easdem foueas, quas fecerant, inige. rentur. În eas etiam grauidas fœminas coniecerunt, & quot quot occurrebant senes, ,quousque omnino repletæ suerunt. Res erat magna commiseratione digna, fæminas cum pueris his palis transfixas cernere: reliqui verò gladijs, & lanceis sublati sunt: aliquos etiam famelicis canibus exponebant. tem satrapam in igne maximo combusterunt; inquientes:illum hoc genere mortis maximo honore affici. Durarunt q; hæcrudeles lanificinæ spatio septem annoru ab Anno vigesimoquarto vsq; ad annum trigesimumprimum. Quot co tempore morte affici potuerint, lector iudicet.

Interinfinita scelera ab hoc tyranno, & suis, neque enimipso duce humaniores existebant, in hoc Regno patrata, hocetiam notatu est dignum. In prouincia Cuzcatan in qua vrbs Sancti Saluatoris sita est, quæ quidem regio, cum vicino matis tractu, qui in quadraginta, vel quinquaginta milliarium longitudinem extenditur, & sin ipsa vrbe Cuzcatan, quæ erat totius prouinciæ metropolis, magno applausu receptus est, eum enim viginti, vel triginta millia Indianorum gallinis, alijs si; ad victum
necessarijs, oneratorum, expectabant. Ille receptis donis, iussit,
vt vnusquis si; Hispanorum, huius populi, quantum vellet numerum, eligeret, vt eo tempore, quo ibi manerent, eorum seruitijs vterentur, & ferre quidquid iuberent, cogerentur. Quissi
centum, vel quinquaginta, vt existimabat ad seruitium suum
sussicere, eligebat. Miseri isti agni omnibus iuribus, omnis; co-

natu Hispanis inseruiebant, ita vt sola adoratio desideraretur. Interea hic Capitaneus multum auri à Dominis efflagitauit, ad idenim solum venerat, qui responderunt se esse contentos illis omne aurum quod habebant, tradere. Indiani igitur magnum hastarum ex orichalco inaurato, numerum, quæ aureæ esse videbantur, & certè aliquid auri illis inerat, congregarunt. Capitaneus eas Lydio lapide probari iussit, cumq; orichalcum esse cerneret, Hispanos his verbis allocutus est; Omnibus diris deuota sit talis regio, in qua nullum est auru; quisq; retineat, quos fibipro seruis elegit, cathenis concludantur, & seruitutis stigmate notentur : quod & factum est, stigma enim Regium, ijs, quinon euaserunt, inustum est. Ego etiam præcipuo totius ciuitatis viri filio vidi imprimi. Indiani, qui euaserant, cum reliquis regionis incolis hæc omnia cernentes, congregarunt se,vt bello Hispanos tentarent, sed tam malo omine, vt infinitus corum numerus prostratus sit. Postea Guatimalam reuersi sunt, vbi vrbem condiderunt, quam Deus iusto suo iudicio tribus, quoru primum aque, alterum terre, tertium lapidum, magnitudinis decem, vel viginti boŭ, diluuijs simul concurrentibus, deleuit. Cæsis itaq; omnibus, qui bello eos infestare poterant; cæteriad dictam seruitutem redacti sunt, tributa masculorum, & filiarum soluentes, neque enim alia vtuntur seruitute. Et sicijs, in Perusium, vt venderentur, missis, reliquis q; cædibus, hoc Regnum, quod tam in longitudine, quam in latitudine centum milliaria habet, nec vlli alteri, aut populo, aut fœlicitate cedit, destruxerunt, & desertum reddiderunt. Et ipsemettyrannus scripfit maiorem esse in hac Prouincia populi frequentiam, quam in Regno Mexico, quod & verum est. Cum suis socijs, & confratribus vltra quatuor vel quinq; milliones hominu quindecim, aut sexdecim annorum spatio ab anno vigesimoquarto, adquadragesimum vsq;, morti dedit, & quotidie eos, qui restant suis crudelitatibus destruit.

Huic tyranno de more erat, cum alicui vrbi, vel prouinciæ bellum moueret, Indianorum iam subiugatorum, quantum poterat, numeru, ducere, vt socijs bellum inferrent, cum; decem, vel viginti millibus hominum, quos secum ducebat, non daret unde vitam sustentarent, illis permittebat, vt aliorum Indianorum in bello captorum, carnibus vescerentur. Et ita in suo exercitu humanæ carnis lanienam habebat, & in eius præfentia

præsentia pueri occidebantur, & torrebantur. Homines occidebant pedum tantum, & manuum gratia, hæc enim membra in cupedijs habebant. Quibus à vicinis intellectis omnes stupore, & terrore consternatis sunt.

Transferendarum nauium labore multos interimebat, eas enim à mari Septentrionali ad Mediterraneum, quæ centum & triginta milliaribus distant, ancoris maximi ponderis oneratas, transportari curabat. Ita etiam multa, & maxima tormenta bellitransferebantur, quæ horum hominum nudorum imponebantur humeris, & fic multis, maximis & ponderofis oneribus oppressi, in itinere (oculatus testis loquor) desiciebant. Familias leparabat, & dividebat, coniugibus coniuges eripiens, & parentibus filias, quas nautis & militibus dabat, vtillis satisfaceret. Omnes naues Indijs replebat, vbi fame, & siti enecabantur. Siprofecto omnium illius crudelitatum particularia, recenfere vellem, integrum librum conficerem, qui animos hominum in stuporem traheret. Ille potentes duas classes habebat, quibus tanguam fulmen cœli, hos miseros consumebat. O quam multos liberos, parentibus, quàm multos coniugibus, coniuges, & liberis parentes orbauit, quam multorum adulteriorum, libidinum, & raptuum causa extitit, quam multis libertatem eripuit, quantis angoribus, & calamitatibus innumeros oppressit, quantas excitauit lachrymas, suspiria, gemitus, quam multis, in hac mundi peregrinatione, desolationum, & damnationis in futuro seculo, author extitit, non solum Indianis, quorum infinitus est numerus, sed etiam Hispanis, quorum ope in committendis his horrendis, & abominandis crudelitatibus & facinoribus vsus est. Deum supplex oro, vt eius misereatur, & contentus esse velit, malailla, qua perijt, morte.

Denoua Hispania, stem Panuco, & Xalisco.

HOrrendis dictis crudelitatibus, & cædibus, & ijs, quas omisi, in prouincijs nouæ Hispaniæ, & Panuconiæ, peractis, Panuconem venit crudelis & rabidus alter tyrannus, qui multas crudeiitates committens, & multas naues his barbaris oneratas Cubam, & Hispaniolam, vt ibi venderentur, mittens, hanc prouinciam penitus desertam reddidit. Et accidit, vt pro iumento dati sint octingenti Indiani, anima rationis participe dotati. Præses autem vrbis Mexiconiæ, & totius nouæ Hispaniæ sactus est, & cumillo multi alij tyranni Auditoris officio donati sunt: in quibus officijs exercendis se tam multis peccatis, crudelitatibus, facinoribus, & abominationibus coinquinarunt, vt credi vix possit. Et ita hanc regionem desolatione assecerant, quòd si religiosi Ordinis Sancti Francisci illis strenuè se non opposuifsent,&citò,de consilio Regio,optimo,omnisq; virtutis amantissimo, prouisum regioni non fuisset; duorum annorum spatio, quod Hispaniol acciderat, penitus expopulata, & deserta Hispania noua, iam in ruinis iaceret. Quidam istius Præsidis socius, vt muro hortum suum concluderet, octo millium Indiorum servitio vtebatur, cumq; illis nec victum, nec salarium daret, omnes interibant, neque vn quam illorum morte vlla misericordia, aut commiseratione motus est.

Postquam primus ille Capitaneus de quo dictum est, sinem destructioni Panuconis imposuisset, illiq; relatum esset Senatum Regium aduentare, viterius, vt aliquam regionem, in qua tyrannidem exercere posset, inueniret, processit, & vi vitra quindecim, aut viginti millia hominum sequi coëgit, ad ferenda Hispanorum, & comitum onera, & impedimenta, quorum vix ducenti, reliquis in itinere peremptis, reuersi sunt. Tandem ad prouinciam Machuacam deuenit, qua itinere quadraginta milliarium Mexicone distat, nec illi sertilitate, aut populi nu-

mero cedit, Regi, illi honoris gratia obuiam procedenti, cum multo populo, à quo mille seruitijs, & beneficijs affectus suerat, captiuitatem indixit, eum enim esse auri, & argenti ditissimum, sama dictitabat. Et vt aurum ab eo extorqueret, & emungeret, eum tormentis torquebat: numella enim pedibus apposita, extenso corpore, manibus palo alligatis, pruna pedibus adhibita est, aderat q; puer, qui oleo eos paulatim irrigabat, vt cutis meli-

G 3

us tor-

us torreretur: yna ex parte stabat vir impius, qui arcum cordicollimabat: aderat verò alter alia ex parte cum canibus, se eos dimissurum simulans, quod si fecisset, minimo profectò temporis momento dilaniandus erat, & huiuscemodi tormentis eu vexabat, yt eius confessione thesauri in lucem prodirent; quovsque quidam Ordinis Sancti Francisci Monachus aduenit, qui eum tormentis, non tamen morte, que illa subsecuta est, eripuit, multos Cacicos, & dynastas huius prouinciæ, eodem mortis genere, yitæ ysura priuauit, yt ab eis argentum, & aurum consequeretur.

Hac ipsa tempestate quidam, crumenarum, potius, quàm animarum visitator, aduenit, qui cum quædam idola, ab Indis abscondita, reperisset, & ossendisset, neque enim improborum Hispanorum documentis, Dei melioris cognitio illis innotuerat, tandiu captiuos potentiores detinuit, quousque sua idola tradidissent, existimabat enim ea esse aurea, vel argentea, qua spe lapsus, eos non minus crudeliter, quàm iniuste castigauit. Sed ne omnino expectatione frustratus abiret, eos coëgit, vtidola sua pecunijs redimerent, vt scilicet, more solito illis, adorarent, hi sunt fructus Hispanorum in Indijs, & ita Dei honorem

& cultum procurant.

MAN TO THE TANK

Hic

Hictyrannus ex prouincia Mechuacam, Xaliscum se contulit, quæregio populi, & fructuum ferax erat, Indorum q; haud minima gloria gentis, quippe quæ pagos haberet, in longitudinem septe milliariu patentes. Illi has regiones ingredienti, Indiani, vt solent, multa lætitia, & donis occurrerut: ille verò in eas crudelitates, quaru erat optimus magister, irrumpit, quib. vti reliq solent, vt eum scopu, quem sibi pposuerunt, attingant, id est,

Cùm malus quidam Christianus, pudicitiam virginis vio. lare tentaret, præsens mater se opposuit, cum s; hanc illi eripere vellet, Hispanus pugione euaginato manum illi prescidit, & virgini inordinato eius appetitui strenuè repugnati, & resistenti,

pugionis ictibus, vitam eripuit.

Inter cætera, hoc etiam iniquum est & iniustum, quòd stigmate 4500. homines, quibus Hispani liberiores non erancinter quos etiam infanti duorum, quatuor, & quinq; annorum, notari curauit: qui tamen omnes illi honoris gratia obuiam

processerant; Innumera alia silentio inuoluo.

Patratis igitur his supradictis omnibus facinoribus, in ordinariam, & tyrannicam seruitutem redacti sunt, cuius rei causa eò se prosectos Hispani existimant. In quibus regionibus dictus gubernator omnibus Iberis, præcipue suis œconomis liberum infinitorum tormentorum exercitium ad extorquendum ab Indianis, aurum, & tributa, concedebat. Eius œconomus ipso pacis tempore multos occidit Indianos, alios viuos comburens, vel canibus exponens; alios pedibus, manibus, lingua, vel capite truncans, vt timidiores essecti, nec seruitia, nec aurum denegarent, hæcs; omnia ipso tyranno vidente, & consentiente siebant, neq; hoc solum, sed etiam virgis, & baculorum ictibus, colaphis, & alijs crudelitatum generibus illos exercebat, & indies opprimebat.

Incendio in hoc Regno Xalisco octingentos pagos, vi

fertur, deleuere, qua de causa Indij desperati, cernentes reliquiarum tantæ crudelitatis quotidianum exitium, in Hispanos insurrexerunt, quorum aliquos merito, & iure enecantes, ad montes confugerunt. Cum verò procedente tempore aduenientium tyrannorum, qui has terras præteribant ad deuastandas (quod ipfi vocabuli proprietate abutentes detegere vocant) alias regiones, & prouincias; iniuria, & damna crescerent, & multiplicarentur, multi Indiani congregati, dum in rupibus, propugnaculis ad propugnandum, & pellendum hostem, eredis, setueri volunt, ab Hispanis in ipsismet rupibus ceduntur, &inillisadhuc hodie miræ lanificinæ eduntur; & tantæ,vt ex infinito huius populi numero, vix reliquiæ vllæ cernantur. Etita Hispani excœcati, à Deo derelicti, & in sensum reprobum dati,non cernentes Indiorum causam cum iure naturali, tum etiam diuino, & humano; illos viribus, & armis pellendi, in frustadiscerpendi, & finibus eijciendi, esse iustissimam, nec videntes, quam iniquæ sint eæ violentiæ, & tyrannides, quibus hos miseros afflixerunt, noua in illos bella moliuntur. stimant, dictisq;, & scriptis testantur, eas victorias, quas contrahos innocentes, eos destruendo obtinuerunt, sibi à Deo esse concessas, quasi verò iniqua illorum bella iure fiant, & sic iactabundèlæti grates Deo, de sua tyrannide reddunt, imitatione tyrannorum, & latronum, de quibus Propheta Zacharias cap. 11. Pasce pecora occisionis, quæ, qui occidebant, non dolebant, " led dicebant: Benedictus Deus, quia diuites facti sumus.

De Regno Yucatan.

A Nno millesimo, quingentesimo vigesimo sexto, vir perditus Regno Yucatan suis mendacijs, & falsò Regi relatis prefectus est, quo modo reliqui tyranni vsque in præsentem diem adossicia obtinenda, & munia publica obeunda, vsi sunt, eorum

enim prætextu, & authoritate facilius furtis, & latrocinijs vaca bant. Hoc regnum populo abundabat, cum propter aëris tem. periem, tum ob victuum, & fructuum, quibus Mexicone ferrili. or est, abundantiam; præcipuè verò melle, & cera, reliquis Indiæregionibus, quæ in hunc víque diem vifæ funt, præftabat. In ambitutrecenta habet milliaria. Huius prouinciæ omnium la. dorum, vel quod ad politiam, & prudentiam, vel quod ad regulam vitæ, & morum attinet, præstantissimi erant, verè digni, qui ad Dei cognitione adducerentur: potuissent, ibi amplæ &mul. tævrbes erigi, & construi ab Hispanis, vbi tanquam in hortode. litiarum viuere potuissent, nifi sua auaritia, stupiditate, & enormium peccatorum grauitate tanti boni indignos se præstitisfent. Hic tyrannus trecentis hominibus in hos innocentes domi viuentes, & nulli iniuriam inferentes bella mouere copit, quibus infinitum populum ad vltimum exitium adduxit. Et quia hæc regio aurum non habet, si enim habuisset, breui incolarum vitæ in fodinis finis impositus suisset, vt ex corum corporibus, & animabus, pro quibus Christus mortem subijt, aurum compararer: in genere eos, quibus vitam non ademit, seruos effecit, naues quas fama, & rumor eò adduxerat, his oneratas, dimisit, facta eorum permutatione cum vino, oleo, aceto, salsa carne porcina, vestimentis, equis, & reliquis, quæ singulis necessaria esse iudicabat, & existimabat. Electionem centum, vel quinquaginta virginum proponebat, eamq; quæ ceteris præstaret, cum minimo dolio vini, olei, aceti, vel porco salso permutabat, eandemá; proponebat, in ducentis, vel trecentis pueris benè dispositis. Et accidit, vt quida puer, qui principis filius videbatur, pro caseo, & centum personæpro equo darentur. Ille his sceleratis factis semper ab Anno vigesimosexto, ad annum trigesimum tertium, inclusiuè incubuit, quousq; nuntius allatus est de diuitijs Perusiæ regionis, quo Hispani profectiad tempus huic tyrannidi finem imposuerunt. Præteritis tamen aliquibus

MIN A A A A A O O O O O O

aliquibus diebus, ad enormia facinora, latrocinia, incarcerationes, & maiores contra Deum offensas committendas reuersi sunt, neq; adhuc cessant, ita vt iam trecenta illa terræ milliaria, vt dixi, in quibus tanta erat populi frequentia, inculta, & omnino ferè deserta cernantur.

Particulares, sauitiæ, & crudelitatis in illa regione patratæ, narrationes, nullus credat. Duas tantum, aut tres, quæ in mente H2 veniunt,

Cum Hispani ex hoc Regno discederent, eorum vnus, nobilis cuiusdam Indiani vrbis, vel Prouinciæ Principis silium inustauit, vt secum proficisceretur, cui, cùm responderet, patriam terram deserere, autrelinquere nolle, se auribus eum truncaturum, ni sequeretur, minitatus est. Persistente verò puero se in patria terra mansurum, euaginato pugione vtraq; aure eum truncauit, cum nec hoc obstante in prima opinione perseueraret, ei nasum, cum superiori labiorum parte, non secus ac si vnguem argutum tantum inflixisset, ridens præscidit.

Hic furcifer obscemè se iactabat pio cuidam religioso, tanquam maximis laudibus dignum, in cœlum vsque se efferebat dicens: summoperè se laborasse, vt grauidas multas Indianas redderet, vt postea, cùm venderentur maiorem pecunia

vim conflaret.

In hoc regno, vel certè in alia Hispaniæ nouæ prouincia hocaccidit, vt Hispano venationi incumbente, canes same, vt illi videbatur, premerentur; ille igitur infantulo ex amplexu matris arrepto, brachia, & crura abscindens, eorum vnicuique partem, qua deuorata trunci postea corporis reliquias simul obiecit. Hic videre est quomodo in sensum reprobum à Deo traditi sint, & quonam in pretio miseras has creaturas ad imaginem Dei formatas, habeant: Sed iam peiora sequentur.

Reliquas crudelitates & innumeras, & antea inauditas, quæ nec imaginatione quidem comprehendi possunt, prætermitto, hoc ynum coronidis loco addo: ambitiosis illis, excœca-

tis, & execrandis tyrannis, hac regione, ad Perusij diuitias conquirendas, egressis, quatuor monachi Ordinis Sancti Francisci cum patre Iacobo eò profecti funt, ve pacificam regionem redderent, & suis concionibus ad Christi cognitionem tantarum crudelitatum, quæ feptem annorum continuo spatio, ibi patratæfuerant, reliquias adducerent. Existimo hos esse, qui anno trigesimoquarto Mexiconiam prætereuntes, ab Indianis crebris nuntijs sollicitati sunt, vt suam regionem ingrederentur, de vniusq; Dei, verè Dei, totiusq; mundi Domini, cognitione informarent: idcirco concilia, & congregationes indixerunt, vt scirent, quinam illi essent homines, qui se & fratres, & patres. nuncupabant, quid vellent, in quo ab Hispanis, à quibus tantis molestijs, & tormentis vexati fuerant, differrent: ea tandem conditione cos receperunt, vt soli, non autem cum Hispanis, intrarent, quod illis religiosi promiserunt, illis enim concessum erat, imò expresse in mandatis à nouæ Hispaniæ Præside acceperant, vtita pollicerentur, nec quidquam detrimenti, autiniuriz Hispanos illaturos. Cœperunt ergò Euangelium Christi, vt solent, prædicare; sanctamý; Regum Castellanorum intentionem explicare, quorum omnium notitiam, toto illo septem annorum spatio, ab Hispanis, nullum nec alium se habere Regem, quameum, qui tanta tyrannide illos opprimebat, acceperant. Quadraginta tantum diebus ibi manserat religiosus, cum ecce, omniaidola, vt flammis darentur, allata sunt: postea proprios liberos, quos ve pupilla oculi charos habent, illis, ve instituerentur, adduxerunt. Illis etiam & templa, & domos & dificabant. Ab alijs etiam prouincijs accerfiti funt, vt venirent, & Euangelium prædicarent, atq; ad Dei, & magni (vt vocabant) Castellæ Regis cognitionem adducerent. Et ita ab his religiosis persuasi, fecerunt, quod antea nunquam in Indijs factum fuerat (quidquid enim tyranni, qui hæcampla Regna, & Prouincias vastarunt, ementiebantur, id in vituperium, &odium Indiorum fiebat) duodecim

62 CRYDELITATES HISPANORYM

odecim vel quindecim amplarum regionum, & ampli populi Principes congregati, separati quisque cum suis subditis, eorum consensu, & consilio, Regum Castellæ dominationi proprio motu se subiecerunt, Imperatorem se, tanquam Regem Hispaniæ pro Domino receperunt. In cuius rei testimonium, nescio quid, quod penes me est, attestationibus dictorum religioso.

rum, subsignarunt.

Ita non sinemagna fratrum religiosorum lætitia, & spc. aditu patefacto, ad istius Regni, qui ex tanto crudelitatum incendio supererant, incolas, ad Christi cognitionem perducendi: ecceper aliam viam ad illos ingressis sunt, octodecim equites Hispani, & duodecim pedites, secum multa idolorum pondera, quæ in alijs regionibus ceperant, ferentes. Dictorum Hispano. rum Dux, illius prouinciæ, quam erant ingressi, quendam dynastamadse vocauit, eig; præcepit, vt hæc idola secum sumeret, & per suam regionem, vnoquoq; idolo, Indiano, vel Indiana permutato distribueret, alioquin se in illum bella moturum. Supradictus Dominus, metu coactus, supradicta idola per totam regionem distribuit, cum mandato, vt ea subditi adorarent, omnemq; honoremillispræberent, & in compensationem Indianos vel Indianas in seruitutem mitterent. Indiani territi proprios liberos tradebant, is quidem, qui duos habebat, vnum, qui verò tres, duos dabat. Et ita huic mercaturætam sacrilege finem imposuerunt, sicq; Cacicus Hispanis non dico Christianis satisfecit. Sacrilegorum horum latronum vnus, Ioannes Garcianomine, grauiter ægrotans, & iam morti proximus, sub lecto due idolorú onera habebat, cúm autem adesset Indiana quæ illi inseruiebat, iussit ne paruo pretio ea idola traderet, ea enim este optima, nec minus, quam pro vnoquog; idolo Indium caperet: & itahoc condito testamento, & vltima voluntate his curis distractus, animam efflauit. Cui autem dubium est, eum iam in inferoru tenebris cruciari? Considereturiam, qualis sit progressus religionis,

religionis, & qualia præbeant Christianismi exempla Hispani, cum in Americam proficiscuntur, quo honore Deum afficiant, & quo modo laborent, vt ab illis infidelibus colatur, & adoretur. Iudicetur etiam, cuius peccati grauitas maior sit, an Ieroboam, qui peccare secit Israel, & aureos duos vitulos confici curauit, vt apopulo adorarentur, an verò Hispanorum, qui idolorum mercaturam exercent, Iudæ, qui tanta scandala excitauit, non absimiles. Hæc sunt Hispanorum sacta, qui sæpè, imò sæpissimè, sua auaritia, & ad aurum cumulandum, vendiderunt, & adhuc vendunt, negarunt, & adhuc negant Iesum Christum Redemptorem nostrum.

Indiani religiosorum promissa de Hispanis regionem nonintraturis, inania esse cernentes, imò ipsosmet Hispanos, aliundeidola, ve venderentur, adsportare, cum tamé sua, vtigne consumerentur, religiosis tradidissent, vt vnicus esset veri Dei cultus, iniplos religiolos irritati, ad eos accesserunt, dicentes: Quare mentiti estis, falsis vestris pollicitationibus nobis promittentes, Hispanos hanc regionem non ingressuros ? Et quare Deos nostros combussistis, cum alij ex alijs regionibus ab Hispanis adsportentur? præstantne nostris aliarum prouinciarum Diffratres religiofi, vt potuerunt, quamuis vix haberent, quod responderent, eoru animos sedarunt: & ad hos triginta Hispanosse contulerunt, quibus malum ab ipsis patratum declarant, humilibus precibus efflagitantes, vt inde discederent. Hispani omnino denegarunt, &, quod improbu est, & flagitiotum, ab eisdem religiosis se aduocatos, Indianis persualerunt. Quo cognito, Indiani de occidendis religiosis, consilium ceperunt, qui à quibusdam Indijs moniti, noctuse subtraxerunt,& autugerunt: sed post illorum discessur, cognita veritate, & Hipanorum malitia, missi sunt nuntij, qui illos quinquaginta milharium itinere persequerentur, Indianorum nomine rogantes, streuerterentur, veniam que petentes.

Religios

64 CRYDELITATES HISPANORYM

Religiofi, vt boni Dei famuli, & animarum zelatores, illis fidem adhibentes, reuersisunt, & non secus ac Angeli de colo demissi, recepti. Et cum Indianis, à quibus mille servitia obtine. bant, per quatuor aut quing; menses manserunt. Cum verd Hispanihine discedere nollent, quamuis Prorex omnem adhiberet operam, vtillos renocaret, proditores, & læsæ maiestatis rei declarati sunt, & quia in sua tyrannide, & nefandis factis perseuerabant, cernentes religiosi, illos, quantumuis sera esset vltio, non tamen inultos remansuros, & timentes ne vitio in propria capita deriuaret, cum etiam quietè, & securè propter continuasincursiones, & assultus Hispanorum concionari non posfent, de hoc Regno relinquendo confilium ceperunt, quod lumine, & doctrina destitutum remansit, & hæ animæ præteritis miseriæ & ignorantiæ tenebris adhuc hodie inuoluuntur.illis sublato, horum maledictorum Hispanorum culpa, omnireme. dio, & irrigatione cognitionis diuina, non secus ac si aquateneris adhuc plantis tolleretur, eo enimipso tempore, quo discesse. runt, maxima auiditate fidei nostræ doctrina amplectebantur.

De Prouincia Sancta Martha.

PRouincia Sancæ Marthæ, cum vicinis auri fodinis, & agrorum fertilitate diues erat, populusq; ad fodiendum aurum industrius. Quare ab Anno millesimo, quingentesimo, vigesimooctauo, vsq; ad annum millesimum, quingentesimum, quadragesimum secundum eò innumeri tyranni nauigio profecti sunt, suis incursionibus omnem regionem vastantes, & depradantes, & cædibus eius incolas mirum in modum affligentes omniq; auro spoliantes, qui semper ad naues suas, iam huc, iam illuc se conferentes, recurrebant, & resugium habebant. Etse has prouincias suis cædibus, & horrendis crudelitatibus maximè vastarunt, idq; communiter in littore maris, & aliquot vicinis mil

nis milliaribus fiebat, víque ad annum millesimum quingentesimum vigesimum tertium, quò figendarum sedium gratia Hispani profecti sunt. Quia verò regio fertilis est, & diues, vario tempore, varij duces, quorum alij, alijs crudeliores existebant, successerunt: ita vt vnusquisque conari videretur prædecessorem suum diuersis enormium crudelitatum generibus superare.Ethocloco supradictum axioma confirmatur. Anno millesimo, quingentesimo, vigesimonono eò tyrannus maximus multis militum cateruis comitatus profectus est, eo animo, vt reliquos suos antecessores facinorum grauitate superaret, & vinceret, qui huic regioni septem annorum spatio multos thesauros abstulit: quo, in exilio, sine pœnitentia mortuo, in eius locum alij tyranni successerunt, qui sanguinolentis suis manibus, & gladiorum impijs mucronibus, reliquos, quibus præcedentium gladij pepercerant, deleuerunt. Tanta desolatione multas prouincias vsitatis crudelitatis modis, affecerunt, Principibusque, & subditis, vt aurum detegerent, tanta tormenta, & tam graues pænas intulerunt, in eo, diuersis enormium crude. litatum, vt dictum est, generibus, prædecessores vincentes, vt ab Anno millesimo quingentesimo vigesimonono vsq; in hodiernum diem, vltra quadringenta terræ milliaria deuastarint, & omni populo, cuius numero præcedentibus non cedebat, orbarint.

, interalia hæc scribit: Dico sacra Maiestas, remediŭ huieregio-», ni subueniendi, esse, ve potestate vitricoru liberetur, & tradatur marito, qui illam, ea, vt par est tractatione, afficiat, & excipiat, & , id quo maturius fieri poterit, quod si secus fiat, certus sum, cam, » attenta gubernatorum tractatione, breui peritura, &c. Sic verò » paulò post scribit: Ex quib. aptè cognoscet vestra Maiestas, quo " modo earu regionu præfecti gubernatione privari suo merito "debeant, vt puinciæ alleuietur: quod si id non siat, nunqua, meo "iudicio, conualescent. Hoc etia suz Maiestati innotescet, in his "regionib. nullos Christianos, sed Damones versari, nullos Dei "& Regis seruos repiri, sed legis & Regis politores. Et certe nilil » & magis ad pacem ineundã, & ad eoru, qui in pace viuunt, con. » uersionem, contrarium quam inhumana, & crudelis tractation » qua ij, q pacifice vinunt, ab Hispanis afficiuntur, q tantu illis fa-"stidium & nauseaparit, vt nomine Christiano, illis nihil sit ma-» gis odiosum, aut detestabile. Christianos enim sua lingua Yares » id est, diabolos appellant. Nec profecto sine ratione: coruenim » in his regionibus, neq; Christianorum, neq; hominum ratione » præditorum, sed diabolorum gesta sunt: quò fit, vt Indij cernen-» tes, hee tam capitum, quam membrorum, facta, ab omni huma. » nitate, & misericordia esse aliena, Christianorum talem esse le-» gem, talium q; Deum, & Regem effe authores existiment: velle » autem laborare, vt contrarium illis persuadeatur, vani sunt, & » frustranei labores, illisq; maior ansa Iesum Christum, & eius le-» gemirridendi, daretur. Indijverò, qui se armis tuentur, & de-» fendunt, satius esse ducunt semel mori, quam sub Hispanorum » potestate multis mortibus affici. Hæc experientia didici, Cælar » inui crissime, &c. Hoc præterea paulò postaddit: Vestra Maic-5, stas, plures habet in his regionibus seruos, & famulos, quamex-» istimerineg; enim vllus est miles corum omnium qui militant, » qui apertè, & publicè non profiteatur, si prædetur, furetur, de-» uastet, cædat, vel comburat, suæ Maiestatis subditos ad aurum obti-

obtinendum, non dicat, se in eo maxima præstare seruitia Vefire Maiestati, dicunt enim illi suam partem obtingere. Quare, » Cafar inuictissime, consultum effet, vt Vestra Maiestas aliquorum rigida correctione, & castigatione, se nulla recipere serui-, tia, de ea re qua inobedientia, & dedecore Deus afficitur, testa-,, retur. Quæ hactenus relata, ex dicti Episcopi Sanca Martha, litteris deprompta sunt, quibus patet, quæ hodie contra innocentissimos hos homines, patrentur. Illi bellicosos Indianos appellant, qui ad montes euitandæ Hispanicæ crudelitatis gratia confugiunt: & Indios regionis eos vocant, qui infinita hominum strage, tyrannica, & horribili seruituti deduntur, qua tandem depopulati, desolati, & mortui sunt, vt ex supradictis Episcopilitteris, patet, qui tamen pauca eoru, que passi sunt, recenset.Indiani huius regionis solet in hæc verba prorumpere, cum ducuntur per inuia montium onerati, si forte debilitate, & laboredeficiant (tuncenim pedum, &baculor uidibus ceduntur, illorum dentibus ensium capulæ confringuntur, vt surgant, & iter sine vlla respiratione persequantur, cum hac increpatione: Oquam malignus es,) in hæc verba, inqua prorumpunt: Omnino deficio, occidire me, vitæ finem imponere desidero, & hoc non fine magnis suspirijs, &vix trahentes ore loquelas (quæsunt animi in magnis angoribus & doloribus constituti, indicia) proferunt. Sed quis centesimam afflictionu, & calamitatum, quibus himnocentes ab Hispanis vexantur, partem, verbis, aut sermone complecti possit? Deus illarum notitiam ad eos peruenire faciat, qui remedia adhibere, & possunt, & tenentur.

De Provincia Carthagena.

Hæc provincia ab Insula S. Marthæ, Occidentem versus, 50:
milliarib. distat, & sita est in regionis Cenusiæ confinijs, vndecircalittus maris, vsq.; ad sinum Vrabæ in centú milliaria portigitur, qua verò parte Meridiem respicit in longam terræ songitudinem extenditur. Hæ provinciæ ab anno 1498. vsque ad annum præsentem horribili tractatione exceptæ, diversisque

cædibus, vt Sanctæ Marthæacciderat, defolatæ funt, sed vt finis breui huic summario citius accedat, eas particulari tractam persequi nolo, vt detestanda facinora, quibus aliæ regiones de. uastatæ sunt, recensere queam.

De littore Unionum, & Paria, deg, Insula Trinitatis.

A Littore Parix, víque ad finum Venecuola, exclusiuè, qua funt ducenta milliaria, Hispani maximas, & mirandas deuastationes fecere: latrocinijs enim, suo more incumbebant, & plures, quo poterant homines, vt eos venderent, seruituti mancipabant, eos q; contra fidem datam, captiuos sepè deducebant (neque enim vnquam fidei Indianis datz, stabant) quamuista men ab his innocentibus optime tractati fuissent, & in illorum ædibus tanquam patres, vel liberi recepti, illis, quibus poterant modis inferuientes, & omnium quæ habebant fruitionem, & vsum offerentes. Dicivix posset, aut exprimi qualibus, & quantis iniustitijs, & iniurijs, illius littoris incolæ, ab anno centesimo quingentesimo decimo, víque in diem præsentem excepti sint, Duo tantum, aut tria facinora recensebo, quorum gravitas, ad horrenda reliqua, & omnibus tormentis digna scelera comprehendenda, iudicio viam patefaciet, & aperiet.

In Infulam Trinitatis, quæ & amplitudine, & fertilitate Siciliæ præstat, & terræ continenti, ex ea parte, qua Pariamat tingit, coniuncta est, in qua &probiores, pro sua qualitate, &vittuti magis dediti funt incolæ, reliquis Indiænationibus, quidam latro profectus est Anno millesimo quingentesimo decimo, fociatus sexaginta, vel septuaginta furciferis: qui statim edicti promulgarunt, vt omnes Indiaccederent, & secumin ea Insula viuerent, & habitarent. Indijeos, vt naturales liberos receperunt, & illis tam Domini, quam subditi magna alacritate infer-

uiebant.

uiebant, & singulis diebus cibos, qui suffecissent ad alendum multò maiorem numerum, adferebant: hoc enim est moris Indianishuius noui mundi, vt abundantissime necessaria Hispanis suppeditent. Paulò post Hispani amplam domum construunt, & ædificant, in qua omnes Indiani simul habitarent, sola enim domo eos vti volebant, vtid quod antea decreuerant, executioni mandarent: quod & fecerunt. Cum stramen ligno apponerent, & iam in altitudinem duorum hominű sustulissent, multos incluserunt, operis, vt dicebant, accelerandi gratia, sed verène qui foris erant, ab ijs, qui erant domi videri possent, & ita pars domum cum gladijs, ne vllus egredi posset, circundat, pars verò domú intrat: & sic euaginatis ensibus, & gladijs, Indianis nudis, mortem, si se mouerent, minari cœperunt, eosque ligarunt. Si qui auté fuga sibi cosulere vellent, illicò minutim discerpebantur: aliqui autem, qui partim læfi, partim integri euaferant, cum reliquo populo, qui ædes ingressus non fuerat, centumfortè, vel ducenti numero, sumptis arcubus, & sagittis in aham domum se receperunt: qui cum in eo toti essent, vt ianuæ ingressum prohiberet, & tutarentur, ignem ædibus alia ex parte Hispani iniecerunt, & ita incendio omnes perierunt. Et hinc cum captiuis, qui erant numero circiter centum octuaginta, quos vincire potuerant, ad Infulam Sancti Ioannis se contulerunt, vbi mediam partem, & inde in Hispaniolam, vbi reliquos vendiderunt. Cum antem hunc Capitaneum nequitiæ, & proditionis in ipfa Infula Sancti Ioannis infimularem, hoc responso me dimisit: Desiste Domine mi, hoc in mandatis, ab ijs, à quibus missus, habeo, vt quos vi non possem, specie, & colore paçis caperem. Et pro vero, & certo idem Capitaneus mihi retulit, se infola Trinitatis Infula, patrem, & matrem inuenisse, & hoc maiori sua confusione, & peccatorum aggrauatione, dicebat. Similia infinita commiserunt, miseros hos homines, contra datam fidem, capientes. Considerenturiam hæc facta, & an Indij

CRVDELITATES HISPANORYM

fic capti iuste in servitute redigi possint. Aliquando religios. Dominici nostri Ordinis consultarunt de aliquo ex suis in dida Infulam mittendo, vt suis concionibus Indianos vero lumine & remedio, quo animæsaluantur, & quo destituti omnino erant. munirent. Religiosum igitur Theologie licentiatu, virum &vir. tute, & fanctitate infigné ed, cum socio laico, miserunt, vt regio. nem visitaret, cum habitatoribus versaretur, locas; apta ad con-Aruéda monasteria quæreret. Religiosi, vbi appulerunt, tanqua Angeli de cœlo demissi recepti sunt, magno q; affectu, attetione &alacritate, verba, quæ cu illis tunc téporis facere poterant (erant enim linguz ignari, & signis vti cogebantur) accipiebant. Accidit, vt post nauis cu qua hic religiosus appulerat, discessum. alia adueniret, cuius milites damnata fua confuetudine, fraude. inscijs, &ignorantib. religiosis, captiuu abducunt puinciaprincipem, qui (vel q. illi hoc nomen à religiosis, vel ab alijs Hispanis effet impositu) Alfonsus vocabatur; nam Christianoru nominu appellatione gaudent, statimý; etiá antequa de vllare informati fuerint, baptismo sibi imponi petunt. Ab ijs fraude psuasus est dictus Dominus Alfonsus, vt naue cum coniuge, & alijs quibus dam, fingebant .n. se conuiuiu celebrare velle, intrarent. Et ita 17. cum Principe, &eius coniuge nauim conscenderunt, confidebat enim dictus Dominus religiosos impedimento fore, quo minus vlla molestia afficeretur, neq; .n. Hispanis tantu fiducia adhibuisset:Indijs ergo nauim ingressis, psidi Hispani velaventis dedere, & in Insulam Hispaniola, vbi pseruis venditisunt, le contulere. Omnis turbata regio, cum Dominu, & Domina deductos esse cernerent, ad religiosos se contulit, eparú abfuit, qu necieos traderent. Religiosi verò ta iniustu facinus cernentes, maximo dolore comprimebantur, &est verisimile, eos vita cedere maluisse, quam pati tanta iniuria Indianos affici, cum illud impedimento esset ne hæcreaturæverbum Dei susciperent, & crederent. Indiani auté sedati sunt religiosoru pollicitationib. dicebant enim, se, prima soluente naue, ad Insula Hispaniolam litteras

litteras missuros, quibus efficerent, vt Dominus, alijá, qui cu eo erant, restitueretur. Deus illicò nauem misit, ad maiorem eoru, qui gubernabant damnationis confirmationem, qua ad Infulæ Hupaniolæ religiosos scribunt, qui sæpè, & clamant, & protestantur, sed auditores iustitiam denegarunt, prædæ enim Indianorum tam iniustè, & nefande captorum participes fuerant. Cum religiosi, qui incolis promiserant Dominu Alfonsum intra quatuor menses reuersurum, neq; quatuor, neq; octo elapsis reuerti cernerent, se ad mortem præpararunt, & ad tradendam Christo vită, cui iam ante Hispaniaru decessum, obtuler ant, & sicinnocentes Indiani, de innocentibus vindictam sumpserunt: existimabant enim religiosos proditionis participes suisse, parum, quod cernerent illorum promissa de domini intra quatuor menses, reuersione, nullú esfectú sortiri, partimetiá quòd nullá illius regionis incolæ, inter fratres religiosos, & latrones Hispanos differentia constituat. Benedicti igitur religios iniustè passi sunt, &idcirco no est dubiú eos sidei nostræ veros esse martyres, &hodie beatos cum Deo in cœlis viuere, à quo, sua obedientia, adillos populos missi erant, & certu est illos predicandi, & san & a fidem dilatandi intentionem, habuisse, illasq; animas saluandi: quiomnes labores, & morté ipsam, quando offerretur patienter ferre, decreuerant. Hoc etia, alio tempore, magna tyrannide, & crudelibus malor u Christianor u actibus accidit, vt Indiani duos religiosos Ordinis S. Dominici, morte, cuius fidelis sum testis, vt qui summo miraculo eandé euaserim, sustulerint, qua de re verbafacere non decreui, ne grauitate, & horrore facti, terror audientib. incutiatur: Quare, quousq; tempus aduenerit, plixitatis vitandægratia, subticebo, & hæcomnia in die iudicij dum Deus latrocinioru tam horribiliu vindictă fumet, apertiora, & clariora fient. In his puincijs, in sinu Coderæ, sita erat vrbs, cuius Dominus Higueroto appellabatur, nome, vel psonis ppriu, vel loci Dominis commune. Hic tam clemens crat, & eius fubditi tanta virtute

virtute præditi, vt omnibus Hifpanis nauigio appellentibus, bo. na tractatio, cibi, quies, omnis consolatio adesset, nullum refri gerium deesset. Hic Dominus plurimos morti eripuerat, quiex alijs prouincijs, in quibus latrocinia sua, & cædes exercuerant, ægroti, & famelici, in eius regionem se receperant, quibus refrigeratis eos saluos, & incolumes in Insulam Vnionum, in qua viuebant Hispani, remittebat, quos, sine vlla illorum mortis co. gnitione, occidere potuisset. In summa Hispani ades commu. nes, & omnium hospitium Higueroti subditos vocabant. Perfidus quidam tyrannus confilium cepit, de affligenda hac, qua fibi satis tuta videbatur, regione, nauigio ergò eò se contulit, & inuitato hominum magno numero, vt nauim ingrederentur. quod facere solebant fidem Hispanis adhibentes, postquamintrarunt, vela ventis commisit, & Insulam Sancti Ioannis, inqua venditi sunt, petijt. Eodem tempore hanc Insulam appuli, vbi hunctyrannum vidi, & quod patrarat, mihirelatumest. Illam vrbem funditus deleuit, quod Hispani reliqui, qui in eo littore deprædari, & excurrere solebant, ægerrime tulerunt, illudgisco lus abominabantur, quòd domum illam perdidissent, in qua tanquam in proprijs ædibus, hospitio excipiebantur.

Nonrecitabo infinita scelera, qua & patrata sunt, & quo-

tidie in ea regione patrantur.

Illi ex hoc maris littore, quod frequenti populo incoleba tur, ad Insulas Hispaniolam, & Sancti Ioannis, vltra duos milliones hominum transportarunt, quos postea in dictis Insulis, partim in fodinis, partim alijs laboribus absumpserunt, non computato infinito populo, qui antea in Insulis, vt diximus, viuebat, & res est commiseratione digna, & qua corda quantumuis dura, commouerentur, fertilissimum hoc littus omnino expopulatum, & desertum cernere.

Ipsaveritate comprobatum est, eos nullam vnquam nauem his Indianis oneratam ducere, quin tributum tertia partis,

vindis

yndis persoluant: adde eos, qui cum domi capiuntur, occisione delentur. Harum rerum, finis, quem habent propositum fons est. & origo; opus enim est maxima Indianorum quantitate, vt ingens pecuniæ summa confletur, naues autem modico cibo, & aqua ad paucos alendos instructæ sunt, ne tyranni, qui nauium instructores nuncupantur, in ijs comparandis nimios sumptus faciant. Et vix pro ipfis Hispanis qui naue excurrunt, victus sufficientes feruntur: quo fit, vt Indiani fame, & fiti pressi, occumbant, nec aliud est remedium, nisi, vt maris vndis absorbendi detrudantur. Et pro vero illorum quidam mihi retulit, ab Insula Lucayos ad Insulam Hispaniolam, quæ sunt sexaginta, vel septuaginta itineris milliaria, tantas hac ratione strages editas, vt nauis, sine circino, vel charta marina, sed solis cadaueru fluctu-

antium vestigijs ducta, eò peruenerit.

Postea verò, cum descendunt in Insulam, ad quam vendendi ducuntur, nullus est, si vel minima misericordia ducitur, quianimo maxime non commoueatur, cum videt tam senes, quam fæminas & infantes nudos & famelicos, nimia siti & famedeficere. Postea autem illos, tanquam agnos diuidunt, & patres à liberis, fœminas à viris separantes, turbas decem, vel viginti personarum conficiunt, & sortem in eos iaciunt, vt partem suam accipiant detestandi nauiu instructores, qui duas, vel tres naues præparant, & armantad classem piratarum & latronum, qui homines in proprijs ædibus deprædantur, & rapiunt. Quandoverò sors cadit in turbam, quæ senem, vel ægrotum capit, is tyrannus, cui obtingit, hæc verba proferre solet: Deuoucatur omnibus diris hic fenex, quare illum mihi das? vt humo mandem? Et quare mihi hicægrotus obtingit? vt de illius cura sim lollicitus? Hinc colligatur, qua in æstimatione Hispanis sint Indij,&vtrum præceptum Dei de amore erga proximum, vnde lex pendet, & Prophetæ peragant, & compleant.

Tyrannide, quam Hispani in Indios extrahendis, & expi-

CRYDELITATES HISPANORYM

scandis vnionibus exercent, nihil est aut crudelius, aut detesta. bilius. Inferorum enim aut huius vitæ, quantumuis desperate tormenta, cum his nullam comparationem recipiunt, quamuis in extrahendo auro, in suo genere sint durissima. Illos enimin mare, sub aquæ quatuor, vel quing; vlnarum profunditate, immittunt, vbi continuo nauigantes, fine vlla respiratione, oftrea. in quibus vniones generantur, eradicant. Illi cum retijs, oftreis plenis, vt animum recipiant, quandoque ad aquæ superficiem accedunt, quod si diutius paulò quiescendi gratia, miseri immorentur, adest carnifex, paruo nauigio vectus, qui multis plagis eos excipiens, ad aquam crinibus acceptos, reducit, vt expi. scationi denuò instent. Illorum cibus est piscis, & ille idem, qui vniones & panem Cacabi continet, & paruus Mahidum, qui funtillius Regionis panes, numerus, in quorum primo, parum estalimenti, & substantia, alterum verò magna difficultate con. ficitur, neque adhuc ad famem reprimendam, sufficienter datur. Illorum verò lectus est terra, cum cippo, ne fugiant: Sapè autem in hac piscatione, & labore submerguntur, nec postea in vndarusuperficie visuntur; Tuberonesenim, & Maroxi (monstrorum marinorum, integrum hominem deuorantium, genera) eos interimunt, & comedunt. Consideretur iam vtrumin hoc vnionum lucro Dei præcepta de amore erga ipsum, & proximum, cum horum miserorum corpora, & anima conijciuntur in periculum mortis, obseruentur, & compleantur: proximos enim fine fide, & Sacramentis, sua auaritia, perimunt, vel tantis laboribus illorum vitam conterunt, vt breui tempore ex hac vita emigrent, nam omnino est impossibile longum æuum sub vndis, sine animorum receptione, trahere, nam præ nimia frigoris rigiditate sanguine ore communiter spuentes, moriuntur, quod accidit ex nimia pectoris compressione, quæ ex continua halitus sub vndis retentione, pereatur, nimio enim frigore sanguinis profluuiu gignitur. Crines, quos natura sua nigros habent,

habent, in combustum colorem, luporum marinorum erinibuspersimilem, mutantur: humeri verò salsugine ita consperguntur, vt monstra potius in hominum forma, quàm homines

appareant.

Hocintolerabili labore, vel potius diabolico exercitio, omnes Lucayanos, consucto huius lucri emolumento, consumpserunt, & ita ex vnoquoque Indiano quinquaginta, vel centum coronatos consequebantur. Illos publicè (quamuis iustitia, aliàs iniusta, prohibitum esset) vendebant; Lucayani enim natatores erant peritissimi. Ex alijs etiam prouincijs, multi in hac Insula perierunt.

De Fluuio Yuya Pari.

A Lluit hane prouinciam Fluuius Yuya Pari, qui in alia regione vltra, ducentis terræ milliaribus distante, oritur. Per hune quidam perditus tyrannus, intrauit, & multa terræ milliaria deuastauit; cædes maximas edidit, multos igne consumpsit, & infinitum Indianorum ædibus pacificè, & sine vlla timoris suspicione viuentium, numerum, gladio deleuit. Tandem mala morte perijt, eius q; omnes copiæ per se ipsas deletæ sunt, eius deinde nequitijs, & crudelitatibus multi successere, & adhuc quotidie destruentes, & cædentes, ad inferos q; animas silij Dei sanguine redemptas mittentes, proficiscuntur.

De Regno Venecuela.

A Nno 1526. Rex Dominus noster, quorundam fallacijs perfuasus (solent. n. Hispani damna & detrimenta, quæ Deus, anime, & Indie status recipiunt, illi celare, & occultare) Regnum Venecuele, quod Hispaniar uregno amplitudine, & longitudine præstat, cu eius gubernatione & plenaria iuris dictione, certis capitulationibus & conuentionibus quibus dam mercatorib. Germanis commisti. Qui hanc region e cum 300. hominib. ingressi K 2 funt,

76 CRYDELITATES HISPANORYM

funt, ibié; comem, & benignum populum inuenere, quales etia funt in reliquis Indiæ regionibus, antequam ab Hispanis vlla iniuria afficiantur. Isti nulla comparatione crudeliores reliquis, de quibus locuti sumus, extitere, se tygridibus serocibus, & lupis, leonibus é; inhumaniores præbentes, iurisdictionem enim huius regionis habebant, & iccirco liberius eam possidentes, maiori cura, & auaritia, in practicis, & modis cumulandi, & deprædandi auri, & argenti, inuigilabant, in eo omnes antecesso res, reiecto omni, Dei, & Regis timore, superantes, imò obliuioni tradentes se homines esse natos.

Incarnati hi Diaboli deuastarunt, & desolarunt quadringenta milliaria terræ fertilissimæ, quæ Prouincias maximas, & mirabiles, conualles amplissimas, quæ in longitudinem quadraginta milliarium extendebantur, & magnos pagos, auro argento qui fertilissimos capiebant. Tantas, & diuersas regiones deleuerunt, vt nullus tantæ cladis nuntius superfuerit, nisi forte aliqui in cauernis, & visceribus terræ latitantes gladiorum inhumanos, & sanguinolentos mucrones essugerint, & euasterint. Nouis, & inustratis crudelitatum, & tormentorum generibus, eos quatuor, vel quinque milliones animarum destruxisse, & ad inferos mississe, existimo. Neque adhue hodie infinitis suis sceleribus, & facinoribus, sinem imponunt. Tria, aut quatuor, quibus de reliquis destructionibus, & desolationibus, quas patrarunt, iudicium fieri poterit, recensebo.

Summum totius prouinciæ Dominum, vt aurum ab eo e-mungerent, captiuŭ ceperunt, confessiones tormentis quærentes, q euadens ad montes confugit, &idcirco subditi in montib. inter dumeta syluarŭ latitantes. ad seditionem, & tumultŭ concitati sunt. Hispani persequuntur, & multos delent, illi verò, qui viui in eorum potestatem deuenerunt, publicè per præconem, pro seruis venditi sunt. In multis, imò in omnibus prouincijs, ad quas ante supremi Domini captiuitatem, peruenere, ab India-

SIGN IN WAY TO SEE

nis can-

nis cantibus, & saltationibus, & ingentibus auri donis recepti sunt, ensium autem mucronibus, & horrendis stragibus remunerati, & compensati suerunt. Aliqua die, cum honoris gratia, obuiam procederent Hispanis; Capitaneus, & tyrannus Germanus eorum insinitum numerum in straminea domo, conuocari, & congregari, postea que membratim discerpi, iussit. Sed quia insuperiori ædium parte trabes erant, quas, ad inhumanarum manuum sanguinolentos mucrones sugiendos, conscenderant (ô belluas crudeles) misit gubernator, qui in eas ignem inijcerent, vi tia viui comburerentur. Quare tota regio, incolis in montibus salutem quærentibus, solitaria, & deserta remansit.

Accesserunt ad amplam aliam prouinciam Sanctæ Marthæconfinem, vbi Indios in suis pagis, & ædibus, priuatis negotijs, pacificè incumbentes, inuenerunt, vbi diu habitantium impensis viuentes, manserunt, & Indiani ita inseruiebat, ac si ab illisautvitam, aut falutem recepturi fuissent, tanta patientia ordinarias oppressiones, & continuas importunitates, quæ ab vllo vixferrentur, tolerantes, vt dici non possit: adde etiam vnicum Hispanum vna die, quod per mensem familiæ, quæ decem personas contineret alendas, sufficeret, deuorare. Tunc temporis Indiani innumera auri summa eos donarunt, multaq; dona, & innumerabilia seruitia præstiterunt. Tandem cum abitum molirenturisti tyranni, in solutionem bonæ tractationis ab Indianis acceptæ, hoc modo eos tractare decreuerunt: Germanus gubernator tyrannus, &, vt credimus, hæreticus (nam nec vnquam aderat Missæ, nec alijs adesse permittebat, cum multis Lutheranismi euidentibus signis) iussit, vt omnes Indiani cum teminis & liberis, si fieri posset, caperentur, & in amplo aliquo loco concluderentur, illisq; indicaretur, & fignficaretur, vt quicunque libertati mancipare se cuperet, iniusti gubernatoris arbitrio, aut certo pretio fibi, coniugi, & vnicuique liberorum im-

K 3

polito,

posito, se redimeret. Et vt magis negotium acceleraret, prohi. buit, ne vllus cibus ante persolutam auri, quod pro pretio redemptionis petebatur, summam, illis propinaretur. Plurimi ad pretium redemptionis persoluendum domum mittebant, & se. vtpoterant, redimebant, vt negotijs, quæ circa victum quæren. dum versantur, vacarent: sed ad cosde, paulò post aliquos pra. dones, & latrones mittebat, qui eos, iam semel captiuitate solutos seruituti iterum manciparent. Iterum ad supradicum loci ducutur, vt fame, sitiq; pressi secundo se redimere, cogerentur. Et ita multi illorum ter, quaterue capti, & toties redempti sunt Alij verò, qui tantæ summæ satisfacere non poterant, in dictolo. co conclusi, fame perierunt. Et hoc modo prouincia populi, auriá; ditissima, desolata est, que conuallem quadraginta milliani. um habet, in qua talis combustus est pagus, qui mille ades cape. ret. Hic tyrannus vlterius pcedere decreuit, magno desiderio. inferoru Perufij, ex hac parte detegendoru, distentus. Adquod iter infinitos Indianos immensis ponderibus oneratos, cathe nisq; vinctos, affumpfit. Quod si aliqui aut fame aut laboredes. cerent, capite illicò truncabatur, ne Hispani nimium laborisin cathenis aperiendis, susciperent, & ita truncum corpus vna ex parte, & caputex alia decidebat, onus deficientis dividebatur, & alijs imponebatur. Si provincias, quas desertas reddidit vrbes &loca, quæ combustit, (omnes enimædes erant straminex)crudelitates, & particulares, quas patrauit, cædes, enumerarem, quamuis veritati non repugnaret meus sermo, tamen sides non adhiberetur, & animos in stuporem traheret.

Hancipsam viam secuti sunt alij tyranni, qui Venecuela, & prouincia San & Marthæ (eodem confilio detegenda: Sa cratæædis aureæ Perufini) soluerant qui ita combustam, expopulatam, desertam, & deuastatam regionem, qua & fructibus, & populo fertilissima fuerat, inuenerunt, vtipsimet, quamuiscrudeles tyranni, tantarum deuastationum vestigia mirarentur, & Hac

stuperent.

Hæc omnia, multaq; alia testibus à fisco Confilij Indiani probata sunt, & phationes ab eodé consilio afferuantur, quamuis execrandorum horum tyrannorum nullum combusserint, vtnihilsit omnino, q de magnis deuastationibus, & malis, quæ abillis patrata sunt, probatum est: nam qui huc vsq; in India vixerunt iustitiæ ministri, magna, & damnata sua cœcitate, non multum solliciti fuerunt de examinandis delictis, & cædibus, quas dicti tyranni, & committunt, & commiserunt, nisi quòd dicant: Quia talis, & talis, male, & crudeliter Indios tractauit, tan tasumma coronatorum ex annuo Regis reditu diminuta est; & illis hægeneralis, & confusa probatio, sufficit ad repressionem tantoru facinorum. Neg; etia, quantumuis paucæ fint, vt decet, verificantur, neq; illis tantum authoritatis, & ponderis, quantu deberent, tribuunt: nam si officio erga Deum, & Regem, satisfacerent, inuenire tur, vltra tres auri milliones Germanos tyrannos Regi furatos esse, dicta enim regio Venecuela, cum quadringentis terre, quam deuastarunt, milliaribus, felicitate, vt dixi,& auri diuitijs, nulli regioni cedit, atque ita ab hinc septendecimannis, quibus hi, & Dei, & Regis hostes has regiones depopulari,& destruere cœperunt, Regi vltra duo auri milliones, ex annuo reditu, in hoc Regno, erepti sunt, neque est sperandum, hæcdetrimenta, quandiu mundus stabit, reparari posse, nisi Deus,infigni aliquo miraculo, tot millia hominum, quot defuncta lunt, suscitaret. Et hæc sunt Regis temporalia damna. Consultum etiam esset damna, dedecora, maledicta sacrilega, & infamias, quibus Deus affectus est, considerare. Quomodo autem pollent recuperari, & compensari tam multarum animarum, quæhorum brutorum, tyrannorum, vel Germanorum crudelitate, & auaritia, in inferis cruciantur, damna? Deillorum autem nequitia, & crudelitate hoc vnicum conclusionis loco addam, nempeabeo tempore, quo hanc regionem ingressisunt, vsq; in prelentem diem, hoc est septendecim annis, eos multas naues Indianis

De Prouinciis eius terra, qua florida appellatur.

IN has Prouincias tres tyranni, diuerso tempore ab Annomillesimo quingentesimo decimo, vel vndecimo prosecti sun, vtijsdem actibus, quibus alij, & corum duo in alijs regionibus incumberent, vt sanguine & destructione sui populi maiores dignitates, & ossicia, quàm illorum merito conuenirent, consequerentur, tandé omnes mala morte sublati sunt, & ædes, quas olim sanguine humano, quod de vnoquoque horum trium testari possum, struxerant, & ædiscauerant, cum illis perierunt, & corum memoria, de facie terræ, ac si nunquam extitissent, delera est. Illi valdè turbatas, & consusas regiones reliquerunt,

THE A PART !

nec minorem infamiam, certis, quas patrarunt, cædibus, nemini inusserunt, quamuis non multæ sint; Deus enim antequam, plures committerent, vita eos priuauit, & eorum, quæ & sciø, & vidi, malorum, in alijs Indiæ partibus, patratorum, castigatione, & vltionem, in hunc locum reseruarat. De quarto verò tyranno, qui benè instructus nuper anno millesimo quingentesimo trigesimooctauo in hanc regionem venit, ab hinc tribus annis nullus nuntius: Certi sumus eum primo in regionem introitu crudeliter se gessisse, & quassi in ecstasim incidisse. Quod si vitæ supersit, cum suis, innumerum populi numerum, si tamen in via ostendit, destruxit, & desolauit, ille enim inter omnes eos, qui maiora damna, facinora, & Regnorum, prouinciarum se cum socijs deuastationes commiserunt, crudelitate insignis est, quare Deumilli, quem alijs sinem concessisse arbitror.

Tribus, vel quatuor annis, postquam, quæ recensui, accidissent, earegione, reliqui tyranni qui cum hoc maiore tyranno, qui ibi extremum diem clausit, prosecti erant, soluerunt, quorum inhumanorum hominum crudelitates, & scelera, quæ coviuente, & post miseram eius mortem contra hos innocentes Indianos, & nulli nocentes patrauerant, intelleximus, quæ tantæ fuerunt, vt ijs regula, & axioma, quod in principio proposuimus, consirmetur, nempe eos, quò vlterius in destructione, perditione, & desolatione harum regionum, & earundem habitatorum procederent, eò maiores, & notabiliores crudelitates, & iniquitates commissise. Sed quia tædet me tam execrabilia, & sanguinolenta, non hominum, sed belluarum acta, recensere, in corum, quæ subsecuta sunt, narratione, diutius immorari

Amplum populum, sapientes, moratos, & benè constitutos homines inuenere, quorum tantas strages, suo more, edidere, vteorum animis, terror maximus incuteretur, magnis angoribus, magnis ponderibus, tanquam bestias, eos onerabant. Si

nolo.

verò aliquis nimia detatigatione deficeret, ne nimium laboris in cathenis aperiendis sumerent, antequam ad defatigatu peruenirent, proximum capite truncabant, sicq;, vt alibisæpe facti retulimus, truncu corpus vna ex parte, & caput ex alia partede. cidebat. In pagum quendam intrantes magna lætitia, & exultatione ab Ind ans recepti sunt, qui cibos, quousq; saturarentur. illis proponebant, & vltra fexcentos homines ad ferenda onera. & impedimenta, bestiarum more, & ad equos curandos concesserunt. Hispanis discedentibus, quida Capitaneus tyranni maioris confanguineus, vt populum non diffidentem deprædare. tur, reuersus est, & Regem prouinciæ lancea perforatu, occidir. multasq; alias crudelitates commisit. In alio pago, cuius inco. læillis videbantur viciniores, & vigilantiores propter horrenda scelera, quæ abillis patrari audiuerant, omnes & paruos, & magnos, iuuenes & senes, dominos & subditos, nulli parcentes, lanceis & ensibus, vita priuarunt.

Tyrannus maior, naso, & labijs ad barbam vsq., magnum Indianorum numerum (narrantur vstra ducenti suisse) quosex quodam pago aduocauerat, vel certè sponte non vocati, venerant, truncari iussit. Et ita in hoc misero statu, & doloribus, stillante sanguine, eos remiserunt, vt operum, & miraculoru, qua ab his prædicatorib. in sancta Catholica side baptisatis siebant,

nuntijexisterent.

Iudicetur iam de amore, quo tales homines in Christianos feruntur, qua ratione credant Deum esle, quem bonum, & iustum, legem que profitentur esse since macula, iactitant, & prædicant. Maxima sunt mala ab his sceleratis hominibus, perditionis filijs, patrata. Tandem, sine vlla pænitentia, perditus hic Capitaneus obijt, nec dubitamus eum in infernorum tenebris sepultum iacere, nisi tamen Deus illius, secundum immensam suam misericordiam, & clementiam, non autem secundum illius merita malis execrandis contaminata, misertus suerit.

De Flumine Plata, hoc est, argenti.

A Banno millesimo quingentesimo secundo, vel tertio, aliqui Capitanei, quatuor, vel quinq; itinera ad sluuium Platæ susceperunt, qui magnaregna, & prouincias, homines q; benè dispositos, & rationis capaces, continet. In genere quidem scimus cos maxima damna, & cruentas cædes commissse: sed cum ab Indijs, de quibus communior est sermo, longè distent, singularenihil, aut particulare recensere possumus. Non dubitamus tamen eos issem operibus, quibus alij in diuersis regionibus adhuchodie dant operam, incubuisse, & adhucincumbere: isdem enim sunt Hispani, & multi, qui alijs executionibus adsuerunt, eò etiam profecti sunt, omnes q; vnum, eundem q; scopum propositum habent, vt diuites, & potentes sant, quod consequi no possum, nisi eundem ordinem, quem alij sequantur, & eandem viam occidendi, prædandi, & Indianos destruendi, calcent.

Postquam, quæ superius dixi, scripsissem, pro vero mihi relatumest, eos inillis regionibus magnas pronincias, & Regna deuastasse, in hos miseros homines maximas cades, & crudelitates horrendas perpetrantes, quibus, reliquis, vt qui longè ab Hispania distantes, maiorem habuerint commoditatem, insigniores, & præstantiores se præbuerunt, & inordinate omni iuîtitiaseposita, vixerunt, quæ nulla est in omnibus Americæregionibus, vt ex supradictis, sufficienter apparet. Interinfinita autem, que postea sequentur, scelera, hoc etiam in consilio Indiæ prælectum est. Quidam gubernator suis militibus in mandatis dedit, vt in quendam pagum se conferrent, vbi si victus denegaretur, omnes incolas interficerent. Hac authoritate nitentes milites profecti sunt, & quia Indiani illis se dedere noluerunt, tanqua hostibus, timétes potius ne eos viderent, quam quod liberalitas deficeret, vltra 5000. hominű, gladijs vsura vitæ eripuerunt. Item certus hominum in pace viuentium numerus, se

84 CRYDELITATES HISPANORVM

illius feruitijs obtulit, fortè fortuna hi à gubernatore erant aduocati, qui cum diutius paulò remorati essent, vt horribilem terroris notam, illis infigeret, iussit, vt Indijs, quos pro hostibus habebant, traderentur, qui miris clamoribus, & sletibus cos rogabant, vt propria illorum manu potius intersicerentur, quàm vt hostibus traderentur, & cum domo in qua erant, egredi nollent, omnes membratim discerpti sunt, clamantes, & dicentes:

" Nos accedimus, vt vobis in pace inferuiamus, & nos occiditis, " fanguis noster his parietibus infixus manet, vt testimonium de " iniusta nostra morte, & vestra crudelitate perhibeat. Certè hoc facinus commemoratione, sed potius commiseratione est dignum.

De magnis Regnis, & amplis Prouncis Perusij.

A Nno millesimo quingentesimo trigesimo primo, magnus tyrannus, cum quibusdam, in Regna Perusij, ijsdem titulis, eademá; intentione, & principio, quo reliqui, ingressus est, & quidem, cum vnus estet, ex ijs, qui in cædibus, & crudelitatibus, quæ in terræ continenti ab Anno millesimo quingentesimodecimo, commissa sunt, se exercuerant, incrementum crudelitatum, cædium, & latrociniorum capiebat, & vrbes, pagosá; (vir nullius sidei, vel veritatis, deuastans, & destruens, eiusá; incolas cædens, causa extitit tantorum malorum, quæ postea in illis regionibus, subsecuta sunt, quorum narrationem suscipere, & ad viuum, legentium oculis, vt decet, representare omnino impossibile foret, quousque apertius, & clarius in die Iudicij omnibus apparebunt, & innotescent. Quod ad me attinet, si aliquorum desormitatem, qualitatem, & circumstantias describere aggrederer, fateor me tanto oneri non posse, vt decet, satisfacere.

Primo suo introitu, aliquot pagos deuastauit, & in ijs ma-

gnum auri pondus deprædatus est. Cum in Insulam dictis regionibus vicinam aliquando se contulisset, huicInsule nomen Pugna, quæ peramæna erat, & populi frequenti culta) à Principe, & populo, tanquam Angelus de cælo demissus, receptus est. Postea verò, cum sex mensibus elapsis Hispani omnem victum consumpsissent, eis frumenta, quæ in locis subterraneis ad tempus sterilitatis, vel ariditatis, pro se, coniugibus, & liberis, asseruabant, detexerunt, & aperuerunt, multis se, lacrymis, & sletu, vt pro arbitrio vterentur, obtulerunt. Eos autem, in sine ita remunerarunt, vt gladijs, lanceis se, infinitum eorum numerum peremerint, eos se, qui viui venerant, in eorum potestatem, seruituti manciparint, cum immensis alijs crudelitatibus, quas in expopulatione, & desolatione huius Insulæ commiserunt.

Inde in Insulam Tumbalam, quæ in Terræ continenti sita est, proficiscuntur, vbi quotquot in eos inciderunt, morte asserbism. Et quia populus horrendis eorum sactis stupesactus sugiebat, rebellionis in Regem Hispaniæ eum insimularunt. Iste tyrannus hac industria in suis actis vtebatur: omnibus ijs, quos capiebat, vel qui auro, argento, & alijs rebus illum donabant, iubebat, vt semper adferrent, quousque eos omnibus rebus destitutos cernebat. Tunc se eos pro vasallis, & subditis Regis Hispaniæ recipere dicebat, illis sig blandiebatur; & duplici tuba se eos deinceps non capturum, nec vlla iniuria assecturum, proclamabat: licitum esse existimans eos deprædari, & tam impijs, & abominandis nuntijs terrere, antequam sub Regis protectione eos recepiset, ac si ab eo tempore, quo sub Regis protectione recepitest, eos non esse deprædatus, nullis sig malis oppressisset,

aut destruxisset.

Paulò post Rex, & supremus Imperator omnium horum regnorum, Ataliba nomine, magnas ducens copias hominum nudoru, & ridiculis armis vtentium, ignorans quales effent Hispanoru mucrones, quales lancearum ictus, & equorum, quoru vsus penitus erat illi incognitus, & inauditus, vires, & Hispanos, ipsis diabolis, aurum, si haberent, surripere posse, ad locu, in quo tunc temporis agebant, accessit, dicens; Vbi sunt isti Hispani, accedant, hinc non mouebo pedem, quousque subditorum, quos occiderunt, pagorum, quos in cineres redegerunt, mearumq; diuitiarum, quas deprædati sunt, rationem reddiderint. Hispaniei obuiam procedunt, infinitum hominum numeru cædunt, iphus & Regis, qui lectica portatili ferebatur, persona capiunt. Deeius redemptione tractauit: Rex se quatuor milliones coro. natorum daturum, pro redemptionis pretio, promittit, & quindecim numerantur: illi se relaxaturos pollicentur, sed omni fide, & veritate postposita (vt fidei Indianis data, nunquam steterunt) suo Imperio populú congregari, falsò illi imposuerunt. Rex verò respondit, in tota regione, ne folium quidem in arborefine authoritate fua, & voluntate moueri, quòd si aliqui congregarentur, eos debere credere hoc non fine Imperio suo esse tactum, se esse captiuum, & in corum potestate situm, vt sibi vitam eriperent. Hoc no obstante, de eo viuo comburendo consilium ceperunt, & paulò post, sententiam tulerunt, sed aliquorumprecibus Capitaneus eum strangulari iustit, & postea in ignem conijci. Rex sententia mortis intellecta, dicebat: Quare me comburitis? quid patraui? nonne libertatem mihi restituere, modò aurum darem, promisistis? nonne maiorem summam quam promiseram, dedi? Sed quia sic placet, mittite me ad vetrum Hispaniæ Regem: & huiuscemodi multa ad confusionem, deteltationem q; iniustitiæ Hispanicæ, proferens, combustus est, Consideretur hoc loco ius, & titulus huius belli, huius Principis captiuitas, sentetia, & eius mortis executio, & conscientia, qua hi tyranni ingentes thefauros, quos in his regnis huic regi, & alijs infinitis dynastis surripuere, possideant. Quantu autem ad innumeras, & enormes crudelitates, ab ijs, qui se Christianos nuncupant, in extirpatione huius populi commissas, hicaliquas recensebo, quas in principio vidit q dam frater Ordinis S. francisci, & litteris, nomine sigilloq; suo, munitis, affirmauit, eos adaliquas illaru regionu provincias, & ad Regnu Castella, mittens:quarum antigraphum eius manu subsignatum, penes me habeo, quo hoc continetur: Ego

Item sum testis, quòd nulla ab Indijs data occasione, Hi-» spani quamprimum has terras intrarunt, ipsorum maximum » Cacicum Atalibam totius regionis Principem, postquamabeo » vltra duos auri milliones, accepissent, & eius prouincia, sine vlla " resistentia, in eorum potestatem venisset, igne combussisse. » Quem in codem supplicij genere secutus est Cochilimaca cius , Capitaneus generalis, qui cum alijs dynastis cum pace venerat. » Idem paucis post diebus cuidam dynastæ prouinciæ Quitoniæ » accidit, qui etiam nulla sua culpa, nec minima occasione data, » combustus est. Iniustè etiam Schaperam Canariorum Princi-» pem combusserunt. Pedes etiam Aluidis omnium, prouinciz ,, Quitoniæ, dominorum maximi, igne consumpserunt, varijso; » alijs tormentis affecerunt, vt aurum Atalibæ, cuius, vt posteaap-» paruit, omnino erat ignarus, indicaret. Quitonium etiam " Cocopagangam, omnium Quitoniæ prouinciarum guber-» natorem, qui Sebastiani Bernalcacari, gubernatoris Capitanei, » precibus victus, in pace venerat, quod petitum aurum non daret

daret, cum multis alijs Cacicis, & præcipuis Dominis combuf- » ferunt, Et vt intelligo, talis erat Hispanorum intentio, vt nullus » dynasta, aut satrapa in tota regione superesset.

Item affirmo me proprijs oculis vidisse Hispanos, nulla a-» liaratione motos, nisi quod ita illis in mentem venirent India-» nos, & Indianas manibus, naso, & auribus truncasse, & id tam di-» uersis in locis, & regionibus, vt eas recensere nimis longum, & » prolixum foret. Et vidi Hispanos canes in Indios emittentes, vt » illos deuorarent, & ab illis tantum ædium, & pagorum numeru » combustum, vt recenseri non possit. Hoc etiam verum est, illos » examplexu matrum pueros abripuisse, & eos brachijs sumen-» tes, quo longius poterant proiecisse. Et alias multas crudelitates » commiserunt, quæ me solo visu terrebant, & quas longum esset » enumerare.

Item affirmo Hispanos in tribus domibus tantum Indianorum numerum, quantum illæ capere poterant, congregasse, »
& conuocasse, in quas, nulla data occasione, vel minima causa »,
ignem iniecerunt, & omnes ad vnum combusserunt. Accidit »,
autem, vt quidam presbyter, nomine Ocana, puerum slammis »,
eriperet, quod cernens Hispanus, ipsi illum abstulit, & in medi, um slammarum coniecit, vbi cum alijs statim in cineres reda, dus est, qui Hispanus ea ipsa die, qua hoc patrauit, castra repe, tens subitanea morte, in itinere concidit, & de eo non inhu, mando consilium dedi.

Item vidi eos ad Cacicos, & principales Indianos milisse, ,, vtin pace, & securitate accederent, illis clientelæ diplomata ,, promittentes, qui cum aduenirent, statim comburebantur. Illi ,, duos me præsente exusserunt, alium Andoniæ, alium Tumba-, læ, nectantum potui meis sermonibus, & prædicationibus essi. , cere, vt slammis illos eriperem. Et hoc secundum Deum, & , conscientiam dico, quantum potui cognoscere, nunquam Pe-, rusij incolas contumaciam, & rebellionem excitasse, aut com-,

M

mouisse,

» mouisse, quamuis, vt vnicuiq; est manisestum mala tractatione, so & crudelibus tormentis afficerentur. Et merito, Hispanis sidem so fallentibus, veritatem q; prodentibus, & tyrannicè contra omne so fas, & ius, eos, cum omni regione destruentibus, & innumeris so damnis afficientibus, se ad mortem potius præpararunt, quam

» adhuc semel in tantas miserias incidere.

Item & relatione ipforum Indianorum, dico, maiora auni pondera adhuc esse abscondita, quàm in lucem hactenus prodierint, quæ propter iniustitias, & crudelitates Hispanorum detegere noluerunt, nec detegent, quandiu hac tyrannica trastatione excipientur, sed satius ducent, cum alijs mori. In quo Deus Dominus maximè offensus est, & Regi mala seruiria præstita
funt, desraudatus enim est hac regione, quæ ad Castellam alendam sufficiebat, ad cuius recuperationem magna dissicultas,
impensæ maximæ desiderantur.

Et huc vsq. ipsamet religiosi verba recensui, quæ Episco. pus Mexiconensis rata habet, qui testatur dictum fratrem Mar-

cum, quæ superius relata sunt, affirmasse, & asseuerasse:

Hic consideranda sunt, quæ dictus religiosus vidit, namq per quinquaginta, vel centum regionis milliaria, spatio nouem, vel decem annorum peregrinatus est, cum pauci adhuc Hispaniin illis regionibus viuerent, sed postea ad auri sonum quatuor vel quinq; millia aduentarunt, qui per magna Regna, & prouincias longitudinis 500. & 600. milliarium sparsi sunt, quas omnino desolarunt, eadem, & crudeliora, quàm quæ supra narrata sunt, perpetrantes. Verè ab eo tempore in præsentem vsq. diem maiorem millies animarum numerum, quàm ille recensurit, destruxerunt, & minore Dei, & Regis timore, minori q; misericordia partem maximam generis humani deleuerunt, atque in his regionibus vltra quatuor hominum milliones violenta morte affecerant.

Paucis post diebus iaculati sunt telis arundineis, potentem
Reginam

Reginam vxorem Elingui, penes quem adhuc hodie illius Regini Imperium versatur, quem Hispani cum capere vellent, ad rebellionem concitarunt, & rebellis manet. Reginam illius coniugem ceperunt, & contra omne ius, & rectum, illam, quæ, vt ferebatur, erat grauida, dicto modo, cæde mulctarunt, in id tantum, vt molestiam marito parerent. Si particulatim cædes, & crudelitates, quæ commissæ sunt, & adhuc hodie patrantur in Perusia ditione, nobis recensendæ essent, procul dubio tam stupendæ, & tanto in numero inuenirentur, vt illis, omnia, quæ de reliquis Indiæ partibus diximus, & grauitate, & numero cederent.

De nouo Regno Granata.

A Nno millesimo quingentesimo trigesimo nono multi ty-ranni Venecuela, S. Martha & Carthagena soluentes ad cóquisitionem Perusij concurrebant,& cum multi alij ex eadem regione, vlterius progredientes, hanc penetrare conarentur, trecentis à Carthagena, & Sancta Martha milliaribus prouinciasadmirandas, terras fertilissimas, populo, vereliquæ Indiæ partes, clementissimo instructas, & auri gemmarumq;, quæ Smaragdi appellantur, ditissimas, inuenere. Quibus prouincijs nomen noui Regni Granatæ imposuerunt, quia tyrannus, qui primus in has regiones appulit ex Regno Granatenfi, quod est in his partibus, ortum ducebat. Et quia illi, qui eas prouincias deprædabantur, erant viri iniqui, & crudeles, infignes laniones, & languinis humani profusores, qui tantorum scelerum, que in Indijs patrata sunt, vsum habebant, & experientiam, idcirco diabolici illorum actus tanti sunt, & tanto in numero, & circumstantijs tam graues redduntur, & horrendi, vt omnia facinora, quæ ab alijs, & ab ipsismet in alijs regionibus patrata sunt, superent. Aliqua eorum ex infinito numero selecta, quæ his tribus annis patrarunt, recensebo, & seligam. Quidam gubernator .

92 CRYDELITATES HISPANORYM

nator, quodille, qui nouo Granatæ regno deprædabatur, eum deprædationum, & cædium socium admittere nollet, inquisitiones & probationes, multis testibus confirmatas confecit, quibus probat cædes, & homicidia, quæille commist, & in quibus committendis vsq. in præsentem diem perseuerat, quæin Confilio Indiælecæs sunt, & hodie adhuc asseruantur.

In dictamquisitione testes deponunt, cum omniahacre.

gna pacifica essent, Indijs Hispanos inseruiuisse, & continuo suo labore in terris colendis vitam quæsiuisse, illis multumauri, & gemmarum, vt sunt Smaragdi, & eorum, quæ poterant, & habebant, adserentes, vrbibus, & dominationibus inter Hispanos diuiss, in quib. obtinendis, vel maximè student, est enim commodus modus scopum, quem sibi habent propositum, nempe

aurum, attingendi.

Cum autemomnes Indiani in tyrannide consueta essent constituti: Tyrannus, præcipuus Capitaneus, Regem, & Dominum torius regionis cepit, eumq; per sex, vel septem menses captiuum detinuit, abeo, fine vlla ratione, aurum, & Smaragdos petens. Dictus Rex, cui nomen erat Bogata, timore ductus, domum auream se daturum promisit, sperans se illius manus à quoaffligebatur, euasurum, misitá; Indianos, qui aurum adferrent, & sæpè, & repetito magna auri, gemmarumq; copia allata est. Sed quia Rex domumauream non dabat, Hispani dicebant eu, cum promissis non staret, interimi debere: lustit tyrannus, vt coram se ipso in iudicium vocaretur, & ita illi citant, & in ius. vocant maximum totius regionis regem: tyrannus fert sententiam, ve tormentis affligeretur, nisi domum auream daret. Illum torquent, in ventrem sapum feruens inijciunt, illius pedibus paloalligatis cathenas imponunt, alteri palo, collum ligant, & duo viri eius manus tenent, & sic ignem pedibus apponunt: & tyrannus fæpe accedens illi mortem minabatur; nifi aurum traderet: & ita his tormentis dictum Dominum confecit: quæ du interuntur, Deus ostendere volens, has sibi crudelitates displicere, omnis vrbs, in qua committebantur, incendio absumpta elt. Reliqui Hispani Capitanei sui vestigijs insistere volentes, cum nullam aliam artem callerent, quam eam, qua corpora membratim discerpuntur, eadem facinora patrarunt diuersis, & horrendis tormentis Cacicos cum omnibus subditis qui se illorum fidei commiserant, affligentes, cum tamen omnes dyna-Itæ. flæ.cum subdiris maximi auri, & Smaragdorum donis cos afficerent. Eos autem ob hanc folam caufam torquebant, vt maioremauri vim, & gemmarum copiam obtinerent, & fic omnes Ilius regionis Domini, flammis, &incedio absumpti, perierunt. Aliquando etiam accidit, vt multi Indij accederent, vt Hispanis omni humilitate,& simplicitate, sicuti solent, inseruirent, qui eum se tutos existimarent, ecce Capitaneus ad eam vrbe, in qua seruicbat, aduenit, qui iustit hos omnes Indianos post conam. cum dormientes nimio diei labore defatigati, quiescerent, gladijs perimi, & neci dedi. Hanc autem stragem eo consilio edi. dit vt timorem sui, omnium huius regionis incolarum animis imprimeret. Semel Capitaneus iussit, vt Hispani iuramento af. firmarent, quot Cacicos, & Indianos corum vnulquisq; domin suo famulitio haberet, & statim in locum publicum adducerentur, capiteq; plecterentur, atq; ita quadringenti, vel quingenti homines necati funt. Testes hoc de particulari quodam tyranno deponunt, quod cædendo, manusq;, & nasum multis cum viris, tum fæminis abscindendo, & multos destruendo, maximas, & horrendas crudelitates exercuerit.

Alio etiam tempore hoc accidit, vt Capitaneus eunden crudelem tyrannum in prouinciam Bogatæmiserit, vt inquireret, quisnam in illa prouincia Principi, quem crudeliter, & inhumanè vita priuarat, successisset, qui multa huius regionis milliaria peragrans, quot potuit, Indianos cepit, quorum aliqui, quòd non dicerent, quisnam esset defuncti successor, manibus truncati, alij verò famelicis canibus expositi, in frusta discerpti sunt: & hoc modo multis Indianis vsuram lucis eripuit, & instattis damnis affecit.

Quadam

Quadam autem die, circa quartam noctis vigiliam im multos Cacicos, Satrapas, & alios Indianos irruit, qui tamen se satis tutos existimabant (sides enim, & securitas illis data erat, se nullam iniuriam, aut damnum recepturos) qua side nitentes, ex motibus, in quibus latebant ad vrbes, sine vlla suspicione, aut timore, reuertebantur, quos omnes cepit, & manus in terram extendere iubens, ipsemet ense proprio illis abscindebat, se cos castigame

96 CRVDELITATES HISPANORVM castigare dicens, quòd Dominum, qui Regno successerat, indi-

care nollent.

Alia vice, quòd Indiani cistam auro plenam, vt Capitaneus petierat, non darent, copias misit, quæ in illos bella mouerent, vbi infinitis mortem intulerunt, & tam multos, cum viros, tum seminas, manibus, & naso truncarunt, vt numerus recenseri vix possit: alios samelicis, & carne nutritis canibus obiece.

runt, qui ab ijs statim deuorati sunt.

Aliquando cuiusdam huius provincia incola cernentes. quatuor vel quinque ex præcipuis suis dynastis igne sublatoses. se, timore perculsi, in montem se receperunt, quo contra tam inhumanos hostes setuerentur, & defenderent: aderant, yt testibus probatum est, quatuor, vel quinque Indianorum milia Supradictus Capitaneus ad eos infignem tyrannum, qui inhumanior, & crudelior cæteris erat, cum certo Hispanorum numero misit, vt rebelles Indianos, quitantas strages cuitabant, & fugiebant, ac si aliquid illiciti perpetrassent, persequerentur, & castigarent, quasi ad eos castigatio, & vindicta pertineret, qui ipsimet omnibus tormentis, sine vlla misericordia, à qua hos miseros tam crudeliter tractantes, omnino alienos se præbent, digni sunt. Hispani monte vi (Indij enim nudi erant, &inermes) conscendunt, se pacem quærere, modò ipsi ad arma non concurrerent, pelamantes Indij hoc audito, statim ab armis discedut, quod cernens vir crudelissimus, Hispanos misit, qui motis propugnacula occuparent, & ijs occupatis Indios aggrederentur. In hos ergo, tanquam lupi, & leones in agnorum gregemirruunt, & cædendo ita defatigati funt, vt animos recipere coacti fuerint, quibus receptis Capitaneus iuslit, vt denuo caderen,& ex fummo montis, qui erat miræ altitudinis, fastigio, omnes, qui vitæsuperfuerant, præcipitarent, quod & factum est. Et teltes deponunt se vidisse, tanguam nubem, septingentorum Indianorum simul, è monte decidentium, qui omnes concassaban-Etyt tur,& peribant.

Et vt omni ex parte crudelitatem suam compleret, Indios, qui inter dumeta se absconderant, conquiri iussit, & ensium mucronibus perimi, qui hoc modo cæsi è monte præcipitabantur. Nec his tam crudelibus facinoribus contentus, vt magis innotesceret, & horribilia eius scelera incrementum caperent, præcepit, vt omnes Indij, qui à quibussidam particularibus morte erepti erant (vt in huiusmodi cædibus quisq; sibi aliquos cum masculos, tum seminas, & pueros ad seruitia reservare, & iraconservare solet) in straminea domo collocarentur, exceptis & reservatis ijs, qui sibi ad serviendum magis idonei videbantur, ignis si in eam conijceretur, & ita quadraginta vel quinquaginta viui combusti sunt, & slammis absumpti.

Idem tyrannus ad vrbem Cotam, quandoq; accessit, vbi infinitum hominum numerum cepit, & quindecim, vel viginti dynastas, ex præcipuis, canibus membratim discerpendos obiecit, multisq; viris, & fæminis manus prescidit, quas pertica trajciens omnibus Indijs spectandas, & videndas præbebat: ibi autem septuaginta manuum paria, perticis traiecta cernebantur. Hocaddendum, quòd multis cum infantibus, tum sæminis na-

sum præsciderit.

Nequitias, & crudelitates huius viri, Dei hostis, recensetenullus posset, innumera enim sunt, & antehac nec audita, necvisa, ex verò pracipuè, quas in Guatimala regione commist, quibus, nec alibi patrata multum cedunt: nam ab hinc multisannis, solam artem hos populos destruendi, & comburendi exercer.

Testes præterea hoc addunt, crudelitates, & strages in distonouo Granatæ regno patratas, ab eodem Capitaneo, & a-lijs tyrannis, deuastatoribus, & extirpatoribus generis humani, qui cum eo sunt, & quibus potestatem concedit adhuc hodie casdem exercendi, tales, tantos q; esse, vt si opportunè sua Maiestas non medeatur, & remedia adhibeat (cum cædes Indi-

N

orum folius auri obtinendi gratia, quo carent, nam quod habe bantiam illis traditum est, siant) breui dictum Regnum destruetur, & in totum desolabitur, atq; ita terra, Indijs, qui cam co-

lant, deficientibus, inculta iacebit.

Hoc loco pestilentialis, & inhumana horum tyran. norum crudelitas notanda est, & quam violenta extiterit. cum spatio duorum, vel trium annorum (ab eo enim tempore hoc Regnum derectum est, quod omnibus orbis regionibus populi multitudine præstabat, omnium, qui viderunt testi. monio) omnibus cæsis, desolatum sit, & expopulatum, se tam alienos ab omni misericordia, & timore Dei, & Regis præbentes, vt scribatur, ne vnicum hominem vitæ superfuturum, nisi sua Maiestas tantarum crudelitatum cursum retardet: quod equidem facilè credo, hisce enim oculis vidi in issdem partibus, paucis diebus maxima Regna expopulata. & desolata. Aliæ sunt amplæ prouinciæ nouo Granatæ regno confines, quæ appellantur Popayan, & Cali, & tres vel quatuor alia, qua vltra quingentorum milliarium longitudinem extenduntur, quas eodem modo, quo & alias, destruxe. runt, & ad extremam desolationem cædibus supradictis perduxerunt, quarum populus erat infinitus, & terra fertilitateinsignis. Qui ex issdem regionibus reuersi, ad nos peruenerun, marrant nihil tristius, aut commiseratione dignius, quam tantas & tam amplas vrbes funditus deletas, in cineribus iacentes cernere, eius q; vrbis, quæ mille vel duo millia ædium caperet, vix quinquaginta, reliquis radicitus euulsis, vel incendio consumptis restare: & in quibusdam partibus aliquas regiones in centum milliaria patentes, & in ijs amplissimas vrbes, omnino destructas, & combustas invenisse.

Ad extremum ex regnis Perusij per Quitonios multi, & maximi tyranni se contulerunt in dictum Regnum nouum

Grana

Granatæ, & Popayani, & per Carthagenios, & Vrabas Califium petierunt, atque etiam alij tyranni Carthagenenfes, Quitonium aggressi sunt. Qui omnes se coniunxerunt, & vltra sexcenta regionis milliaria, cum damno infinitarum animarum expopulati sunt, & extrema desolatione affecerunt: neque verò adhuc hodie tanti populi innocentis reliquijs, humaniores se præbent.

Etitaregula, quæ à me in principio posita est, consirmatur, nempe tyrannidem, violentiam, & crudelitatem Hispanotum in hos agnos, tempore augmentum, & incrementum cepisse. Interalia verò omni igne, & tormentis digna, quæ hac tempestate in illis regionibus patrantur, scelera, quod sequitur,

auditunon est indignum.

Cædibus, & crudelitatibus bellorum peractis, in seruitutem infernorum Dominorum, quibus dantur, quandoque ducenti, & aliquando trecenti, rediguntur, & tyrannus Dominus iubet, vt ad se centum Indiani, qui vt agni accedunt, adducantur, quorum triginta vel quadraginta capite plectit, alijs præsentibus hoc vtens sermone: Idem vobis siet, si mihi benè non inseruiztis, vel si indicta venia discedatis.

Considerent rogo, qui hæc legunt, vel lecturi sunt, an non hic actus tam horribilis, crudelis, & inhumanus, omnem iniquitatem, vel crudelitatem, quàm imaginatione complecti possemus, superet, & vincat, & an immeritò tales Hi-spani diaboli vocentur. Quodnam enim est consultius Indianos diabolis committere, vel Hispanis?

Neque hic etiam quoddam facinus (vtrum brutorum animalium crudelitati postponi debeat, nescio) silentio inuoluam. Hispani, qui in Indijs versantur, crudelissimos canes alunt, ita instructos, & edoctos, vt in Indianos

N 2

ruant.

ruant, & statim eos deuorent, membratim qui discerpant. Omnes iam siue Christiani sint, siue non, considerent, vtrum tale quidquam vnquă auditu sit, eos canes quocunque profici scuntur, itineris comites assumut, & cu illis multos Indianos cathenis vintos, quos tanquă porcos ad eoru victu necant, carnis humanz lanienam habentes. Et sibi inuicem dicunt: Da mihi commodato quartam partem vnius vellaconis pro canibus meis, vbi vnum occidero, tibi restituam, non secus ac si frustum porci, vel agni acciperent. Alij manè cum canibus venatum proficiscuntur, quibus reuersis, si petatur: Quàm felix venationis successus satis felix respondent, mei canes quindecim, vel viginti vellacones interemerunt. Hacomnia ijs inquisitionib. quas tyranni in tyrannos secere, probata sunt. Quid, precor, aut horribilius, aut crudelius?

Sed desistam, quousque nequitiarum maiorum (si tamen grauiores esse possunt) nuntius aduenerit, vel certè, quousque denuò ad eas cernendas accedamus, quas olim spatio quadraginta duorum annorum, proprijs oculis vidimus. Ad extremum in conscientia, & coram Deo protestor damna esse tam magnæ destructiones, vrbium subuersiones, cædes, & crudelitates tam horribiles, violentias, & iniquitates tam inhumanas, & furta tam scelerata (quæ omnia in illis regionib. & contra hanc genté patrata sunt, & adhuc hodie committuntur, vt in ijs, quæ scripsi, recensui, & suis coloribus, quo melius potui, depinxi, ne ex millesima parte, vnicam, siue ad qualitatem attendatur, siue ad quantitatem, explicasse.

Atque vt omnes Christiani maiori compassione, & misericordia, in hos innocentes ferantur, & magis illorum perditionem deplorent, & auaritiam, ambitionem, crudelitatem q; Hispanorum detestentur, cum ijs, quæ superius dicta sunt, hoc etiam sirmissime, & verissime teneant, ab eo tempore, quo America detecta est, vsq; in præsentem die, Indianos, quousq; primi

proditi,

proditi, multis damnis & iniurijs affecti sunt, nulla iniuria vllo in loco Hispanos affecisse, immò eos tanquam immortales coluife, è cœlo delapsos existimantes, quousq; apertè, quinam essent,

& quid peterent, prodiderunt.

Hocpræterea addam à principio vsque in hunc diem, non magis sollicitos Hispanos suisse, vt his gentibus Euangelium Christi annunciaretur, quàm si canes, aut bestiæ suissent, sed quod peius est, eos religiosis expresse prohibuisse, multas afflictiones, ex persecutiones illis imponentes, nec concionibus, exprædicationibus vacarent, illud enim impedimento esse ad aurum comparandum, ediuitias acquirendas, quas illis auaritia proponebat, existimabant. Nec maiorem adepti sunt Dei cognitionem, vtrum scilicet Deus ligneus sit vel æreus, vel terreus, quàm ante centum annos habuerint, dempta Hispania noua, quæ est Americæ particula, ad quam religiosi prosecti sunt, e itasine side, ex Sacramentis perierunt, e adhuc hodie pereunt.

Ego frater Bartholomæus de las Casas, vel Casaus, religiolus Ordinis S. Dominici, qui Dei misericordia, ad hanc aulam Hispaniæ, inferoru ex Indijs expulsionem desiderans, me contuli, timens, ne animæ Christi pretioso sanguine redemptæ pereant, sed toto corde desiderans, vt creatorem suum agnoscant, & saluentur: propter curam etiam, & compassionem, qua in patriam meam, quæ est Castella afficior, timens ne eam Deus destruat, propter magna peccata contra fidé, honorem, & proximos, ab illius natis, & liberis patrata: aliquorum magni nominis virorum, qui in hac aula versantur, & qui honoris Dei feruentes zelatores existunt, & tantis calamitatibus, & afflictionibus proximorum commouentur (quamuis idem facere decreuisem, & iamdudum proposuissem, tamen multis, & continuis occupationibus distractus, nondum vacarat) huic tractatui, & lummario, finem imposui Valentiæ 8. Decem. Anno 1542. cum ad extremum violentiarum, oppressionum, tyrannidum, deso-

N 3 lationum,

lationum, tormentorum, & supradictarum omnium regionum America, in quibus viuunt Hilpani, calamitatum, gradum, deuenissent (quamuis in alia parte magis, in alia minus crudeles existant) Mexiconem, cum confinijs meliorem, quæ reliquæ prouinciæ tractationem recipit. Certè miurias apertè, & palam inferre nullus auderet, ibi enim est aliqua, quæ nullibi locorum in Indijs regnat, quantumuis exigua, iustitia, quamuis immensis tributis grauentur. Firmam spem habeo Dominum Carolum V. Imperatorem, & Regem Hispania Dominum, & Principem nostrum, ad cuius aures peruenire incipiunt nequitia, & proditiones, quæ commissæ sunt, & committuntur contra miseram hanc gentem, & afflicas has regiones contra Dei voluntatem, & fuam(hucvfq; enim veritas illi celata, &occultata est, non minus astute, quam callide, & malitiose) tanta malorum generaextirparurum, & radicitus euulsurum, atq; nouo huic mundo, qui à Deo illi, tanquam iustitiæ amatori, & cultori traditus estremedia morbo congruentia daturum. In sua gloria, felici vita, & statu imperiali Deus eum conseruet, & prospera omnia tribuat, ve Ecclesiævniuersali medeatur, & salutem eius Regie animæconcedat, Amen.

Postquam hæc scriptis redegissem, certæleges, & constitutiones à sua Maiestate tunc temporis factæ Barcelonæ Anno millesimo quingentesimo quadragesimosecundo, mense Decembri, & in yrbe Maderæanno sequenti, promulgatæ sunt, & publicate, quibus constitutionibus ita prouisum est, yt protempore conueniens videbatur, yt tantis nequitijs, & peccatis, quæ in Deum, & proximum committebantur, & ad omnimodam huius noui mundi ruinam, & perditionem tendebant, sinis imponeretur. Has leges sua Maiestas congregatis plurimis, yirorum maxima authoritate, litteris, & conscientia præditorum, & dotatorum concilijs, promulgauit, & disputationibus

bus Valadolidæ de ea re habitis, deniq; communi consensu, & consilio omnium eorum, qui sententias suas scriptis redegerunt, editæ sunt: qui quidem, magis ad regulas Christi accedere, veriq; Christiani, & omnis corruptionis, & maculæ thesaurorum, Indianis furto, & latrocinio sublatorum, puri, immunes, & innocentes iudicati sunt, qui thesauri manus, & multo magis animas eorum, in quos dicti thesauri, & auaritia Imperium exercebant (vnde illa cœcitas causa tantorum malorum, sine vllis conscientiæ stimulis patratorum, ortum ducit) contaminarunt.

His legibus ita promulgatis, tyrannorum creatores, qui tunc in aula versabantur, varia diplomata describi curarunt (illienim maximè dolebant, cum cernerent ad dictam prædam & extorsiones dicta tyrannide factas aditum non patere amplius) & ad diuersas India prouincias miserunt. bus cura, & onus extirpandi,& diuersa tyrannide opprimendi incumbebat, vt nullum vnquam observauerant ordinem, sed maxima semper inordinatione se gesserant, his lectis diplomatibus, antequam noui iudices, qui mandata executioni mandare debebant, aduenissent, aut appulissent, corum opera (vt dicitur, nec veritati repugnare videtur) qui huc vsq corum peccatis, & violentijs fauerant, cognoscentes dictas leges & promulgationes, effectum sortiri debere, ad seditionem commoti sunt, & rebellarunt, cumque iudices, qui mandata executioni mandare debebant, aduenissent, remoto omni amore, & timore Dei, non funt etiam veriti, omnem reuerentiam, & obedientiam, quam Regi debebant contemnere, & flocci facere, atque ita proditorum nomen assumplerunt, se, vt crudelissimos tyrannos ab omni humanitate alienos gerentes.

Præcipuè verò in Regnis Perusij, vbi Anno 1542.

facinoratam horrenda, & stupeda committunt, vt similia nunquam necin Indijs, necin toto orbeaudita sint: neque verò solumin Indianos, quos ferè omnes vitæ vsura priuarant, hæc exercent, sed etiam in seipsos, permittens Deus, iusto suo iudicio, vt sibiipsis carnifices existant, & suatelain propria viscera conuertant. Horum rebellium fauore, reliquæ noui huius mundi partes, legibus parere recufarunt. Et reliqui sux Maiestatipre. ces fundere, fingentes, ipsimet rebellarunt: ægrè enim status, & bona, quæ vsurparunt, dimittunt, nec libenter Indianoru, quos in perpetua captiuitate tenent, vinctas manus soluunt: & vbi gladijs neci dedere cessant, paulatim seruitutibus personalibus. oneribusq; iniustis, & intolerabilibus, opprimunt. Quod huc vsque Reximpedire, aut auertere non potuit, quia omnes, tam potentes, quam humilis conditionis, homines, alij quide plus, alij minus, alij publice, & palam, alij clam, & secreto latrocinijs dediti sunt, & sub prætextu Regis inseruiendi Deum dedeco. rant, & Regifurantur.

Quod sequitur, pars est epistola, qua à quodam, qui his peregrinationibus adfuit scripta est, in quarecenset, qua à quodam Capitaneo, in illis regionibus, quas pertranssit, patrata sunt. Et quia dicta epistola, cum aliis chartis compingenda, & liganda tradita erat, compactor aliquot folia perdidit, quibus stupenda, qua ab aliquo etiam qui adfuerat acceperam, continebantur: Quod iam vobis proponam, sine principio, & sine impersectum, tradant. quia autem, qua supererat particula, multa

multa notatu digna continebat, consultum mihi visum est, vt typis mandaretur, omnino confidens ea U. Celsitudini non minus compassionis, & horroris, quàm, qua supra dicta sunt, & per consequens, maximum medendi desiderium, paritura.

LITTERÆ.

VT cathenis vincirentur, & in seruitutem redigerentur, permisit, quod & sactum est, & Capitaneus multas horum hominum medendi cathenis vinctorum, turbas secum ducebar, quo actu vt regio augeretur (vt decebat) non procurabat, cum sindijs, omnes, quos habebant victus prædaretur, naturales regionis incole ad tantam necessitatem redacti sunt, vt multi, in itinere same mortui reperirentur. Indiorum etiam ad littus maris Hispanorum onera, & impedimenta ferentium, vltra decem millia perierunt. Nullus enim viuus, propter nimium regionis

zstum, à littore recedebat.

Postea verò vestigijs Ioannis Ampudiæ insistens, Indios, quos ex Quitonia prouincia, adduxerat, itinete vnius diei præmittebat, vt pagos detegerent, & prædarentur, atque ita parata præda esset, cum, suis comitatus, accederet, (isti autem Indiani adipsum & socios pertinebant, quorum aliqui ducentos, aliqui trecentos, alij plus, alij minus, habebant secundam vniuscuiusquonera, & impedimenta) qui Indiani ad Dominos, cum ijs, quæ deprædati suerant, se recipiebant. In quo agendo maximas crudelitates, in pueros, & seminas exercebat: in Quitonia regioneeade ratione processit, omnem regionem incendio vastans, & granaria, in quibus dynastæ Mahiden suum, id est frumentum, asseruabant, comburens. Maxima, vt sierent damna, in quium

ouium cæde, pmisit, quibus & Hispani, & naturales Incolæ wivebant. Et ad solum cerebrum, & sebum obtinendu permisit, yltra ducentas, & trecentas oues cædi, quarum caro nulli erat vsui. Cum autem multi Indij Hispanorum amici, & confæderati, eos sequerentur, yt agnorum corda comederent, eorum miram stragé ediderunt, ob id tantum, quòd reliquas partes non comederent. Et eoru duo, in prouincia. Purua, vigintiquinq; agnos, qui inter Hispanos vigintiquinq; coronatis vendebantur, adsolum cerebrum & sebum obtinendum, occiderunt. Et itainor dinato hoc pecorum cædendorum excessu, yltra centum millia pecorum capita perierunt. Qua de causa regio in maximam penuriam incidit, & eius incolæ same miserè peribant. Et prouincia Quito, quæ tanta frumenti copia abundabat, yt dici vix possit, hoc procedendi modo tali same pressa est, yt frumenti sexurius decem coronatis venderetur, & ynus agnus totidem.

Dictus Capitaneus ex littore reuersus, Quitone discedere, & Capitaneo Ioanni de Ampudia se coniungere decreuit, & desiberauit: quod vt faceret, vltra ducentos, cum equites, tum pedites, conscripsit, inter quos multi erant vrbis Quitonizciues, quibus concessit, & permisit, vt secum Cacicos, qui sore il lis dati fuerant, & Indianos, quot quot vellent, assumerent, & ducerent, quod secerunt: & quidam Alfonsus Sanches Nuya Cacicum suum, cum centum Indianis, & vltra, cum vxoribus deduxit, quem comitatus est Petrus Cobo, cum cognato, vltra centum quinquaginta, vnà cum coniugibus ducens, quorum plurimi liberos secum, ne fame perirent, assume bant.

Moran etiam Popayani ciuis, vltra ducentas personas le cum assumptit, idem que fecerunt omnes ciues, & milites, quisque secundum facultates, qui sibi concedi postularunt, Indianos & Indianas in captiuitatem redigendi, quod illis ad mortem vsq. concessium est, & vtillis mortuis idem de alijs sieret: nam quod Indij subditi, & vasalli essent sux Maiestatis, idem Hispanis,

cum

cum illis erat commune, qui tamen eadem mortis periculasubibant.

Atque hoc modo hic Capitaneus Quitone discedens in vrbem Octabam, qua illi sorte contigerat, se recepit, & Cacico petijt, vt sibi quingenti homines traderentur, quos ad bellum duceret, qui illi, cum quibusdam magni nominis viris, dati sunt. Aliquam horum hominum partem militibus suis divistit, & reliquos secum duxit, aliquos quidem oneratos, alios cathenis vinctos, alios verò solutos, vt illis inferuirent, & cibaria ferrent. Et hoc modo cathenis, & chordis ligati, ducti sunt. Illi Quitonia prouincia discedentes, vltra sex millia Indianorum deduxerunt, quorum vix viginti in regionem suam reuersi sunt, maximis enim, & crudelibus tormentis, quibus in calidis, & ardentibus illis regionibus cruciabantur, perierunt.

Eodem tempore accidit, vt quidam Alfonsus Sanchesius à disto Capitaneo alicui turmæ præsectus sit, qui aliquot seminas, & pueros cibis oneratos, offendit, à quibus expectatus est, vt illi eorum, quæ habebant, aliquid impartirentur: sed hac Capitaneus iussit, vt omnes ensibus cæderentur. Et hic res mira accidit: cum miles quidam Indianam percuteret, eius ensis primo ictu medius fractus est, secundo sola capula illi in manu remansit, nec Indiana læsa est, aut vulnerata. Et cum alius miles pugione quadrato Indianam percuteret, pugio, quatuor digitorum longitudine, primo ictu fractus est, & secundo sola illi ca-

pula in manu remansit.

Circa idem tempus Capitaneus Quitone discessit, & abduxit maximum naturalium incolarum numerum, quotum matrimonia soluens, & separans, iuniores sœminas Indijs, quos ducebat, seniores verò reliquis, qui in vrbe remanebant, diuidebat & distribuebat. Eum Quitone discedentem mulier magnis clamoribus persecuta est, orans,

& obtestans, ne maritum suum deduceret, se enim tribus infantibus oneratam, eorum victui necessaria suppeditare non posse, sed same perituros, cumq; Capitaneus eam primo appulsu satis iracunde repulsset, secundo duplicatis clamoribus, accessit, dicens, natos suos nimia same pressos perire: cum autem videret non moueri Capitaneum, nec sibi maritum restitui, puerorum

capita lapidibus elidens, eos interfecit.

Eodem autem tempore, quo in vrbem Palonem Prouinciæ Lilianæ appulit, Capitaneum Ioannem de Ampudia offendit, qui ad detegendam & pacificandam regionem præcesserat. qui tunc vrbi (ab eo præsidiario milite Maiestatis suæ, & Marquionis Francisci de Picarro nomine munita) præsidebat, cui Petrum Solanum de Quennonibus cum octo confiliarijs, præfecerat, & reliquam regionem, quæ pace fruebatur, diviserat Cum autem dictum Capitaneum appulisse intellexisset, illius inuisendi gratia, cum multis incolis & pacificis Indianis, victu. & fructibus oneratis accessit: quem postea multi Indiani vicini cibaria adportantes, secuti sunt: aderant incolæ Xamundia. Paloniæ, Solimaniæ, & Boloniæ: cumý; tantam frumenti copil am, quantam petijsser, non attulissent, magnum Hispanorum numerum cum suis Indianis misit, vt frumentu conquirerent, &iussit, vt vbicung; inueniretur, adferrent. Et ita Boloniam, & Paloniam se contulerunt, vbi Indianos in suis ædibus pacifice viuentes, inuenerunt. Hispani verò, & corum comites, eis frumenta, aurum, tegmenta, omnia denique, quæ habebant, furati sunt, plurimos q; ligarunt. Indij se tam mala tractatione affici cernentes, ad dictu Capitaneum accesserunt, petentes, vt quidquid sublatum esset, restitueretur, qui nihil quidem restituere voluit, sed suos non reuersuros promisit. Præteritis tamen qual tuor, vel quinque diebus, iterum Hispani ad frumenta reuertuntur, & Indios naturales, vtantea, deprædantur. Quare vil dentes Capitaneum promissis non stare, omnis regio contra HispaHispanos commota est, & rebellauit, vnde maxima damna prouenerunt, & grauiter Dei, Regissi, Maiestas ossensa est, & ita populo, & habitatore deserta hæc regio remansit: Olimasij enim, & Mantiposij, cum cernerent eorum vrbes, & habitationis loca deseri, singulis diebus è montibus descendebant, & deprædabantur, inter quos qui fortior erat debiliorem comedebat, hæc enim gens montana est, & bellicosa, dictosis populo insesta, & mimica. Hoc sacto dictus dux ad Ampudiæ vrbem se contulit, in qua, vt Capitaneus generalis receptus est, & inde Lilium, & Petiniú versus ducentis, vel circiter, tam peditibus, quàm equi-

tibus, comitatus, iter suscepit.

Peractis his omnibus dictus gubernator Capitaneos suos, qui cruenta bella Indianis inferrent, misit, qui diuersis ædium incendijs, & bonorum deprædationibus maximum Indianor ű numerum, vitæ lumine priuarunt, quod per multos dies contimuatum est. Regionis huius Domini, cum ita destrucrentur, & affligerentur, Indianos pacificos, cum cibarijs ad eos mittebant. Postez verò, cum omnibus Indis, quos Liliæ Hispani eeperant, neque enim vnicus relaxatus, aut dimissus fuerat, Y ccam versus le contulit, ad quam vix appulsus Hispanos diripere, & Indiahos, quotquot possent, cædere iussit, multasq; domos incendio consumere, atque ita vltra centum igne, & flammis absumptæ sunt.Indead aliæ vrbis, quæ Tulilicui appellabatur, iter se accinxit, cuius Cacicus statim in pace multis Indianis comitatus obuiamilli processit. Capitaneus ab eo, & subditis auru petijt, qui femodicum habere respondit, sed tamen, omne, quod haberet, daturum, quo dicto, omnes, quidquid habuerunt, & potuerunt, dederunt. Quorum vnicuique chirographum, in auri dati testimonium dedit, dicens eum, qui hoc chirographo destitutus reperiretur, canibus, vt deuoraretur, in signum auri non dati, expoliturum iri. Atque ita timore perculsi Indiani, quantum auri potuerunt, dederunt, illi verò, quibus deerat, vitandæ mortis causa

causa ad montes, & alias vrbes confugerunt: quamobrem mai gnus Indianorum numerus sublatus est. Paulo post in mandatis dedit Cacico, vt duos Indianos ad vrbem Daguam mitteret, qui fignificarent, vt in pace illius habitatores accederent, & maxima auri pondera adferrent. Hoc facto ad aliam vrbem accedens, Hispanos eadem nocte misit, vt Indios, & Tulilicuenses caperent, qui sequenti die vltra centum personas adduxerunt, quorum aliquos, qui ferendis oneribus idonei iudicabantur, fibi, & suis militibus reservauit, aliquos verò cathenis deuincijt, in quibus omnes interciderunt. Paruos autem infantes dicto Ca. cico Tulilicuensi deuorandos dedit, quorum cutes cineribus repletæadhuchodie in eiusædibus visuntur : & ita hanc vrbem sine interprete reliquit, seq; versus prouincias Calilienses contulit, vbi Capitaneo Ioanni de Ampudia, qui ad aliam viam detegendam missus crat; seconiunxit, relinquens vterq; in ijs regionib. per quas itensusceperant, sux orudelitatis xterna vestigia. Dictus autem de Ampudia quandam vrbem accessit, cuius Dominus Bitacon nomine, certas fossas, se defendendi gratia, sici curaueratin quas due equi, quorum alter Antonij Redondomis, alter verò Marci Marquesij, deciderunt, posterioris equus mortuus est, prioris verò, viuis superfuit. Quocirca dicus de Ampudia præcepit, vt quot quot occurrerent Indiani, caperentur: & ita vitra trecentos Indianos captos in has fossas coniecere, & centú zdes circiter, incendio consumpsere. Paulò post simul, in ampla quadam vrbe convenerunt, vbi Indijs non vocatis, nec vllum interpretem habentes, quo cum illis colloque rentur, lanceis maximum corum numerum deleuere. Et quamprimum, vt dictum est, se coniunxerunt, dictus Ampudia Capitanco narrauit, quomodo se Bitaconia gessisset, & quam multos in fossas coniecisser, cui Capitaneus respondit probèrem effe gestam, se etiam primo ad fluuium Bambam, qui Quiconiam prouinciam præterfluit, aduentu, eodem mortis gemere,

nere; vitra ducentis Solis lucem eripuisse: atque ita toti regioni simul bella mouere coeperunt. Quib. simul gestis, alter prouincias Birumiæ, vel Anzermæ, intrauit, atque in illis crudelissima bella, víque ad cafas falis, gessit. Postea Franciscum Garciam, vo prædaretur, præmisit, à quo naturales incolæ maximis damnis, & iniurijs affecti sunt. Indiani bini accedebant, signis pacem pro tota regione, se petere, & efflagitare demonstrantes, seque illis,quidquid peterent, vel aurum, vel fæminas, modo vitæ parceretur, daturos, & allaturos, quod & verum erat, vt ipfimet postea confessissint. Franciscus Garcia aliud responsum illis non dedit, nisi, vt discederent, se Baccho nimium indulfisse, nec percipere, quæ dicerent. Atque ita ad Capitaneum reuersus adexcurrendam totam prouinciam, & bella naturalibus regionis incolis, furtis, latrocinijs, deprædationibus, cædibus, infetenda, accesserunt, & ex ca regione vltra duo millia hominum exprompserunt, qui omnes posteain cathenis morte absumpti funt. Denique antequam loco cederent, vltra quingentos homines, violenta morte exceperunt.

Rebus ita benè gestis in prouinciam Casiliensem, pedeme retulit. Si verò in itinere Indiani aliqui desicerent, ensium mucronibus morti dabantur, vel certè caput, ne in aperiendis cathenis nimius labor esset, amputabat, ne etiam reliqui morbum simularent, & his modis omnes perierunt, neque ex ijs omnibus, quos ex Quitonia, Pastonia, Quilla, Cangapatra, Popayania, Lilia, Calissa, & Anzerma deprompserat, vilus vitæ superfuit. Reuerst autem, cum vrbem magnam ingrederentur, quotquot potuerunt, occiderunt, illaq; ipsa die

trecentos captiuos ceperunt.

Misitex dica prouincia Liliæ Capitaneŭ Ioannem de Ampudia, cum multis militibus ad loca habitata Liliæ, vt quotquot posset Indianos, ad vecturam adduceret, ex omnibus enim

ijs, qui Anzerma, & Allia adducti erant, (quorum maximus erat numerus) nullus vitæ supererat, vltra mille autem homines inde deduxerat (cæsis non numeratis, aut computatis) quoru dicus Capitaneus, quos sibi necessarios esse existimabat, reservauit. reliqui militibus traditi sunt, qui cathenis vincti, omnes perierunt. Sic ttaque tam Hispanis, quam naturalibus incolis (cuius rei paruus, qui restat numerus, testis est) expopulata vrbe, aditer Popayani se accingit, relicto in itinere Martino de Aquirra, qui alios segui non poterat. Qui cum ad Popayanum peruenisset. præsidiario milite vrbem muniuit, & eodem modo, quo alios, huius regionis incolas, afflixit, & destruxit. Curauit etiam Regij numismatis formam confici, & omne aurum, quod habebat. illud etiam miscens, quod Ioannes de Ampudia furatus fuerat. antequam accederet, liquari præcepit, & nullis rationum tabulis confectis, nullis militib. perfolutis, exceptis paucis, qui equos amiserant, in solum suum vsum tantam auri vim conuertit. Hoc peracto, quintam, quæ suæ Maiestati debetur, partem, assumens fe Cuzconium, vt gubernatori rationem redderer, proficifci, dixit, & affirmauit. Sed aliam viam, Quitoniam versus, secutusest, multis Indianis in itinere captis, qui omnes, vel in via, vel Quitoniæ perierunt, postea autem numismatis formam, quam sieri curarat, corrupit, & destruxit. Hic annotandum, & animaduertendum, quod ipsemet de se ipso, non ignarus malorum, & crudelitatum, quas patrabat, dixit: Qui ab hinc quinquaginta annis has regiones peragrabunt, & hæc audient, talem tyrannum hac pertransiisse, dicent, & narrabunt.

Vestra Cessitudo certa esse debet, hos ipsos in hancregionem, istius tyranni, introitus, & exitus, & eosdem modos hos Indianos, qui securè in sua regione viuebant, visitandi, ab alijs Hispanis practicatos, & executioni mandatos esse, qui eadem vestigia, ab eo tempore, quo India detecta est, vsque in prasen-

tem diem, calcarunt.

Author

AVTHOR.

Inter ea remedia, qua Dominus Bartholomeus de las Casas, Regia vrbis Chiapensis Episcopus, in concilio Pralatorum, & litteratorum, eruditorum, wiroru, ad Indiarum reformationem Valladolida Anno millesimo quingentesimo quadragesimo secundo, sua Maiestatis authoritate, congregato, retulit, octauum ordine erat, quod sequitur, viginti rationes, & causas comprehendens, quibus concludit Indianos Hispanorum Imperio, seudo, clientela, neg, alio quouis modo tradi debere, si velit sua Maiestas (vt desiderat) eos tyrannide & damnis, qua patiuntur, tanquam ex ore Draconis eripere, & liberare, impedireg, quo minus destruantur, & cadantur, & ne mundus ille, naturalibus incolis, quibus eum refertissimum vidimus, omnino destituatur, & deseratur.

Ctauum remedium inter alia fortissimum est, & potentissimum, hoc enim omisso reliqua nullius essent momenti nec valoris, omnia enim ad hoc vnum, tanquam certi modi ad suumfinem, referuntur: & ita Maiestatem vestram concernit, vt vixdici possit, vel sermone exprimi, de tota enim perditione, vel conservatione Indiarum agitur. Hoc autem tale est: vt Vestra Maiestas magna solennitate in curijs, pragmaticis sanctionibus, &Regijslegibus constituat,& imperet,vt omnes Indij tam viti,& subacti, quàm vincendi & subigendi, sub Vestræ Maiestatis Imperio, Regnis Castella, & Legiona, tanquam subditi, & vasalliliberi, vt sunt, reducantur, & incorporentur, neque vllius Hi-Ipani Imperio subijciantur, sed hæc sit inuiolabilis constitutio, determinatio, & lex Regia, vt nechodie, nec in perpetuum, à dita Regia Corona separari, neque dari, commendari, in feudum deponi, aut vllo titulo, vel modo alienari queant, aut vllo seruitio, vel personæ merito, aut necessitate intercedente, vel vlla causa, quæ prætendi posset, ab hac Regia Corona separari posunt.Ad cuius rei confirmationem, & firmiore constitutionem, Vestra

Vestra Maiestas solenniter, per sidei verba, Regiam Coronam, & reliquas res sacras, quæ à Principibus huiusmodi negotijs adhiberi solent, iuramentum præstabit, nullo tempore neq. personam suam Regiam, nec illius, tam horum Regnorum, quàm Indiarum successores, quantum in sua potestate situ erit, reuocaturos: & expresse testamento cauebit, vt in perpetuum hæc Constitutio ab hæredibus observetur, & defendatur, & quantum in silis situm erit, consirment & continuent. Et hoc viginti rationibus necessarium esse probatur, quarum aliquas, quæ ad rem sacere videbantur, hic addidimus.

Secunda rationis Apographum.

HIspani nimia sua auaritia, & habendi cupiditate, religiosos in eas vrbes, & loca, quibus imperant, intrare nec permittunt, nec patiuntur: inde enim duplici damno se affici dicunt, quorum primum, & præcipuum est, quòd Indij ad conciones, & prædicationes conuocati, & congregati, ociosi manent, nec labori incumbunt, & interea eorum negotia non geruntur. Et quandoque accidit, vt Indianis prædicatione occupatis, Hispanus accesserit, & omnibus videntibus, quinquaginta, vel centu, quantum ad sarcinas, & impedimenta ferenda necessarij videbantur, sequi iusserit, qui cum pergere recusaret, baculorum,& pedum ictibus ad id coacti funt: atq; ita commotis, & turbatis tam Indianis, quàm religiosis, vtrorumq; saluti impedimentum Aliud damnum quo se affici dicunt, est, quòd initiati Indiani, & Christiani facti, imperiosi fiunt, & se doctiores, capacioresq;, quam fint, existimant, atque ita tanta seruitia, qua solebant, præstare detrectant, & recusant.

Nihil aliud in votis habent Hispani, quam vt imperent, & ab Indianis, tanquam Domini, colantur, & adorentur.

Data opera, apertè Euangelij cursum, ne Christianismum Indiani amplectantur, retardant, & impediunt.

Datur

Datur autem quandoq; duobus, tribus, vel quatuor Hispanis vrbs vel pagus (alijs plus, alijs minus) & accidit, vt pro sua
parte, alter seminam, alter maritum, tertius liberos, ac si porcos
diuiderent, consequatur. Ijs autem Hispani ad multa vtuntur,
velad colendos agros, vel in sodinis, vel certè eorum operam locant ad onera per quinquaginta, sexaginta, centum itineris milliaria, ferenda. Quod cum siat quotidie, Indiani verbi Dei prædicationibus nec adesse, nec de sancta side informari, & instrui
possunt. Ex liberis seruos secerunt, maximas vrbes, & amplum
hominum numerum deleuerunt, nec vllis ædisicijs, liberis, patribus, vel matribus pepercerunt.

Hispani non maiorem curam conversionis horum hominum gerebant, quàm si omnes hæanimærationis capaces, & participes, cum corpore essent interituræ, nec illorum vitam

vlla immortalitas, gloria, vel pæna sequeretur.

Tertia rationis Apographum.

HIspanis ad nostram sidem Catholicam Indianos initiandi onus incumbit: quamobrem Ioannes Colmenero in Sanda Martha, vir santasticus, ignorans, & satuus, à nobis examinatus, (quamuis maxima vrbs ei esset commendata, & animarum curam gereret) ne quidem signo crucis se munire norat, cum sinterrogaretur, quidnam Indianos sibi commissos doceret, respondit se dæmoni, & diris eorum capita deuouere, & hoc sussiceres si illis diceret, Per Signin Sanctin Cruces.

Sed quomodo Hispani, quantumuis egregij & nobiles, animarum curam gerere possent, maiori eorum parte decem præcepta, quæ credenda sint, & reliqua ad salutem necessaria ignorante, qui nulla alia re moti Indias petunt, quam vt estrenatis desiderijs, & immodicæ cupiditati inseruiant, & plerunq; omnes vitijs sunt dediti, corrupti, inhonesti, & inordinati, ita vt a æqualance cum Indijs ponderentur, sine vlla comparatione

P 2 Indi

Indij maioris virtutis, & sanctioris vitæ reperientur, & iudicabuntur. Indiani enim, quamuis infideles, vnica vxore, secun. dum naturæ, & necessitatis præcepta, contenti viuunt, & Hispanos, non vna, sed vix quatuordecim, Diuinæ legi directè repugnantes, contentos cernunt. Indiani nullis bona eripiunt, vel prædantur, nulli funt iniurij, neminem opprimunt, vel cædunt: & cernunt omnia peccata, omnia mala, infidelitates, & iniquitates, qua ab vllo mortali contra omne ius committi possentali illis patrari. In fumma Indiani irrifionibus & incredulitate, de Deo dicta perseguuntur, & in ea versantur opinione, omnium Deorum, nostrum, cui sunt tam mali, & perditi serui, pessimum. & iniquissimum. Quod verò ad Vestram Maiestatem attinet. nihil ea, inter omnes Reges aut crudelius, aut iniquius ducunt, cum tam crudeles, & impios seruos ad has regiones mittat, & ca distinentur opinione, vt Vestram Maiestatem, sanguine, & carne humana vesci firmiter credant. Hæc quidem Maiestati Vestrænoua sunt, & inaudita, sed illi regioni satis vera, & inuetera. ta. Similia multa, quæ oculis vidimus, in medium quidem possemus proferre, sed Vestræ Maiestatis auribus essent molesta,& fastidiosa, & stupore hominum animos consternerent, summaque distinerentur admiratione, quòd Deus in tantum tempus Hispaniam absorbere, & deuorare protelarit, & distulerit.

Hictitulus, Hispanorum commendationi Indios submittere, non habet alium sinem, quàm, vt occasione sumpta, in seruitutem redigantur. Hispanus alicuius vrbis, pagi, vel villæ Dominus aut præfectus, plus damni & mali, deprauatæ suæ vitæ emplo inferet, quàm centum probi, & sancti religiosiædiscan-

do & conuertendo boni facere possint.

Quartarationis Apographum.

SI Hispani aliquod Imperium, vel particulare interesse forte habeant, magna habendi cupiditate ducti, abstinere non possunt

pugnæ

sunt ab afflictione, iniurijs, turbationibus, & oppressionibus, quibus à suprema Vestræ Maiestatis Curia satisfieri non potest, nec remedia adhiberi queunt. Hispani enim minis cos terrent, & sæpe,ne conquerantur, cædunt, cuius rei certam habemus notitiam. Vnde manifeste apparet, eos pace & quiete destitutos, rebus diuinis vacare non posse, mille enim impedimentis, angoribus, tormentis, mœroribus, & afflictionibus distrahun. tur, quo fit, vt Maiestatem Vestram odio, & legem abominatione persequantur, nimis ponderosum, auarum, & latu impossibile Vestræ Maiestatis tyrannicum iugum, quod reijciatur & excutiatur dignum inuenientes: & desperatione ducti Deo maledicunt, illi supradicta omnia mala attribuentes, cum colore, & titulo suæ legis tam multa mala accidant, quæ ipse fert, nec eos castigat & punit, nec nequitiam eorum, qui se seruos Dei iactitant, à quibus hæc mala oriuntur, & procedunt, retardat, aut omnino reprimit. Die ac nocte suorum Deorum desiderio aguntur, & flagrant, nostro Deo eos meliores esse existimantes, abhoc.n. infinitis malis, ab ijs multis bonis afficiútur, eorú causanullas molestias, quibus à Christianis affliguntur, recipientes.

Demonstrabimus, & ostendemus Vestræ Maiestati, Hispanos spatio triginta octo, vel quadraginta annorum, numero computato iniustè vitra duodecim milliones vestrorum subditorum cæcidisse: non dico quantum multiplicare, & sobolem augere potuissent, cùm nulla sit regio in toto mundo tam apta, & conueniens, cum bestiarum, tùm creaturarum humanarum generationi: ferè enim omnes huius Regni regiones temperatæ sunt, & per consequens humanæ generationi fauentes. Innumera hæc gens ab Hispanis, vt ossicia, dominationes, & Imperia in cæteros haberent & exercerent, cædibus sublata est. Si enim Indianis iniusta bella inferentes, illise armis tueantur, eos miris editis stragibus cædunt, qui verò

Sexta rationis Apographum.

HIspani sola temporali vtilitate ducti, notam, qua nulla magis ignominiofa aut pestilens, Indianorum nomini inusserunt, eos scilicet abominandi illius contra naturam peccati esfeconscios, & reos: in quo certè, non minor inest nequitia, & malitia, quàm falsitas, & mendacium. In omnibus enim Insulis, Hispaniola, sancti Ioannis, Cuba, Iamayca, & sexaginta Lucayis, in quibus infinitus viuebat hominum numerus, nulla vnquam huius peccati mentio facta est, cuius rei testes sumus,à principio enim inquisiuimus. Necintoto Perusio, de eo scelere vllus sermo. In regno verò Yucatan, ne vnicus quidem hoc vnquam crimine contaminatus inuentus est, deniq; nec intota America generaliter. Fertur quidem in aliquibus partibus aliquos huiusmodi homines viuere: non tamen idcirco totaregio infimulari, aut vituperio affici debet. Idé de victu carnishumanæ dictum volumus, nempe in hisce partibus nihil tale fieri, in aliquibus tamen non negamus. Nec hoc tantum, sed etiam illos idolatriz accusarunt, quasi verò quamuis tales sint, abhominibus, non autem à Deo, quem offendunt, puniri, & casti-

0

gari debeant: habent enim terras & Regna separata, & solis naturalibus Dominis obedientiam præstant. Nostri autem maiores, antequam in sidei doctrina instructi essent, & instituti, iisdem idolatriæ tenebris erant obuoluti, & ante Domini aduentum omnes in eodem errore versabantur. Quod autem tam humani, comes, & humiles se illis præstiterint, eos legis, & sidei Christianænec idoneos, nec capaces dicere ausi sunt.

Hispanisponte, & data opera impedimento erant, ne dodrina Christi, eiusq; virtus & potentia prædicaretur, & annunciaretur: religiosos enim ne tyrannides detegerent aut animaduerterent, vrbibusq; aliisq; locis expellebant: immo etiam Indianos malo suo exemplo corruperunt, deprauatos multos mores & vitia, quorum antea penitus extiterant ignari, illos docentes; vt sunt iurare, sacrum Christi nomen blasphemare, vsuras exercere, mentiri, & multa alia peccata, eorum naturæ, tam benignæ, comi, & rectæ, contraria & repugnantia.

Iterum igitur Indianos Hispanis tradere, vel relinquere, nihil est aliud, quàm eos hominibus dare, qui procul dubio, & corpore, & anima illos destruent, & ad nihilum redigent.

Rex Ferdinandus fraude & dolo circumuentus, Indianos ex Insulis Lucayis, ad Hispaniolam trahi & duci, atq; ita
propriis ædibus, & patria priuari permisit: quæ causa extitit, vt
vltra centena millia hominum perierint, ita vt in quinquaginta
Insulis, quarum aliquæ Canaria maiores erant, & omnes populoinsinito abundabant, vndecim tantum personæ, cuius rei testes esse possumus, inuentæ sint. Si Maiestati Vestræ, corum hominum, qui Insulas Lucayas incolebant, crudelitates, cædes,
deuastationes, quæ ab his sanctis Hispanis commissæ sunt, recensere, Regiis vestris auribus fastidium, & horrorem parerent.
Hispanos autem Indios bellis lacessiuisse, occidisse, natis, amicis, proximis, bonisq; priuasse, & spoliasse superius satis, abundeq: probatum est, & hoc idem regio omnino desolata, & deserta

serta testatur, mundus clamat, Angeli-deplorant, Deus magnis illis castigationibus, & vindictis, quibus in nos sæuit, aperte declarat.

Septima rationis Apographum.

HIspani Indianis omnem corporis substantiam, domi enim aliud non habent, sugunt & lingunt; ad sanguinem vsque spuendum torquent, omnibus periculis exponunt, diuersos labores, & intollerabiles imponunt, & quod magis est, variis tormentis baculorum, & slagellorum ictibus eos lacerant, & lani-

ant, deniq; mille modis affligunt, & consumunt.

Subiicere autem Indianos Hispanorum potestati, idem est, ac pueros freneticis & furiosis nouaculam gerentibusiugulandos dare, vel homines potestati furiosorum, & capitalium hostium, quos iamdudum cœdendi desiderium teneret, exponere, vel virginem formosam adolescenti, eius amore capto & illaqueato tradere, inde enim eius corruptio, & violatio, sequeretur, nisi gratia diuina intercedente insigni aliquo miraculo, liberaretur: breuiter idem esset, ac si inter rabidorum taurorum cornua imponerentur, vel si lupis, leonibus, aut tygridibus longa fame oppressis obiicerentur, & exponerentur. Nec minoris essent authoritatis leges, prohibitiones, & minz de expositis non deuorandis, his crudelibus feris facta, quam Hispanis de non cædendis Indianis, vt aurum obtineant. Et magna nostra, longaq; experientia hoc Maiestati Vestræ affirmamus, quod quamuis imperaret, vt patibulum, præ foribus cuiusq; Hispani erigeretur, & persacram suam coronam iuraret, vnumquemq; eorum affixum iri, si vel vnus Indianus occifus, desideraretur: tamen si sua Maiestas aliquam illis authoritatem, potestatem, vel imperium mediate, vel immediate, vel quocunq; alio modo concederet & permitteret, ab occidendis Indianis non desisterent.

Octaux

0

Octava rationis Apographum.

Non solum Indiani seruitutem Hispanorum ferunt, sed etram illis datur lanio, vel potius crudelis carnifex, qui illis in vnaquaq; vrbe velloco imperat, quem Estanciero, vel Calpisquo sualingua vocant, vt eorum laboribus, & omni operi, ad quos eos accingi supremus latro iubet, inuigilet: Qui tantis tormentis eos afficit, vt nulla in toto mundo illis sint comparanda. Hic carnifex fustibus, flagellis, & baculis illos cedit, vrentis laridi stillantibus guttis irrigat, tormentis continuis torquet, vivirgines, & mulieres stuprat, gallinas, eorum maximum thefaurum, comedit, vel Dominis & tyranno maiori dono dat: deniq; variis aliis & infinitis tormentis cruciat: & ne de illatis tormentis conquerantur, hic Diabolus illis timorem incutit, seg; eos idolatriæ insimulaturum, & accusaturum minatur. Deniq; necessum est, vt complaceant & inseruiant viginti circiter inordinatis & dissolutis hominibus, nulla ratione præditis: atq; ita quatuor præcipuos habent Dominos & magistros, Vestram Maiestatem, suum Cacicum, illum cuius Imperio submittuntur, & illum Estancieronem, de quo paulò ante facta est mentio, qui quidem omnium pessimè illos tractat. Et adhuc illis omnibus addi possunt, monchachos, & Mauri, quorum ministerio magnus Magister & Imperator vtitur, isti enim miseram hanc gentem grauiter deprædantur, & opprimunt.

Decimarationis Apographum.

Maximè timendum est, ne Deus Hispanias propter maxima peccata, quæ hæcgens in India patrauit & commist, destruat, & ad totam desolationem adducat, cuius rei iam apparet castigatio, & iam omnes consitentur maximum secisse progressum, vnde apparet Deum propter dictarum regionum deuastationem, & destructionem maxime offensum & iratum, sum ex tantis thesauris, quos India dedit (qui tanta auri, & argenti

genti vi constabant, vt nec Salomon, nec alius Rex quispiam, de tanta mentionem fieri audiuerit) nihil omnino remanserit, aut supersit. Immo de ea pecunia, quæ hic ante Indiarum conquisitionem extabat, nihil amplius cernitur. Vnde accidit, vt omnia cariora sint, quam solebant, & populus magna necessitate, & inopia prematur; nec quidquam magni, aut admirandi Maiestas Vestra exequatur.

Vndecima rationis Apographum.

Toto co tempore, quo gubernatio penes Laresiu suit, nó maior adhibita est cura in docendis, & instruédis Indianis, velad suitis portu ducendis, quàm si ligno, vel lapidibus constitusent. Ille maximas vrbes expopulabat, & vni Hispano centum Indianos, alteri quinquaginta, vt quisque illi gratus erat, tribuebat. Ille infantes, senes, grauidas seminas & puerperas, viros in aliquo officio, vel dignitate constitutos, communem plebem, naturalium vrbium & regionum Dominos, iis, in quorum amicitiam vel vtilitatem serebatur, tradebat, in litteris Imperatoriis scribens: Tibitali, quem nominabat, tantus Indianorum numerus, cum suo Cacico detur, vt eorum seruitio in fodinis & negociis vtaris. Etita, nullo dempto, omnis generis, sexus, & ætatis homines, quamdiu vitæ supererat, laborare & inferuire cogebantur.

Ille concedebat, & permittebat, vt viri coniugati, et matrimonio iuncti, ad fodiendum aurum, ad fodinas, per decem, quadraginta, octuaginta, quandoq; plus, quandoq; minus, milliaria ducerentur. Înterea vxores în villis maximis laboribus incumbentes, manebant, & terram cumulabant, quam fodiunt, & eleuant quatuor palmarum altitudine, & duodecim pedum latitudine, qui gigantis est labor, cum præcipue non rastris vel bipaliis, sed solis palis terram fodiant, in aliis locis Xilum vel Gossipium nebant, deniq; diuersis aliis seruitiis applicabantur,

IN INDIIS PATRATE.

123

quæ ad nummos comparandos commodiora videbantur; & ira sapè accidebat, vt coniunx coniugem toto anno ne semel quidem videret: cum verò elapso illo tempore conueniebant, ira desessi erant, præq; labore, & same ira debiles, vt cohabitandi vel coeundi nullo desiderio tenerentur, atq; sic generatio cessauit, & iam procreati infantes, desiciente ex nimio labore & same matribus lacte peribant, quæ etiam causa extitit, vt spacio

2 3

trium

trium mensium, nostrum aliquo præsente, in Insula Cuba, septem millia insantum obierint: aliquæ sæminæ desperatione ducæ, proprios natos sussocial substitution sussocial suspection susceptible susceptible susceptible suscepti

taq; regio incolis denudabatur.

Gubernatorillos laboribus continuo affligendos tradidit. & in ipsolabore, rigore, & nimia austeritate illos tractaripermittebat: Hispani enim, quorum imperio traditi fuerant, certos carnifices inhumanos & immites virgis, baculis; & alapis eos excipientes, constituebant: neg; verò vnquam aliquodhumanitatis, vellenitatis signum in illis apparebat, sed toti in rigore & austeritate confecti erant: & verè crudele esset & inhumanum, ipsos Mauros, quantumuis magna damna Christianis inferant, tanto rigore, & asperitate tractare, & maiori ratione Indianos gentem lenem, comem, humanam, & si vlla sit intoto orbe, obedientem. Qui autem fodinis præerat Miniero, qui verò villis Estanciero appellabatur, quorum inhumanis tormentis oppressi aliqui Indiani, ad montes fugam arripuerunt, solam mortem expectantes; quod cernentes Hispani certum fatellitem constituerunt & elegerunt, cui nomen Alquaziles del Campo inditum est, cuius officium erat eos in montibus venari, & persequi. Gubernator in vrbibus, & aliis Hispanorum locis, certos viros magni nominis, & authoritatis constituit, quos appellauit visitatores, quibus, respectu officii tantum, non computatis ordinariis, quas obtinebant partibus, centum Indiani ad seruitium dabantur. Isti insignes erant totius vrbis carnifices, & reliquos crudelitate superabant, illis offerebantur & præsentabantur, qui ab Alquazilis del Campo in dicta venatione capiebantur, aderat etiam, quibus commendati erant,

erant, qui eos accusabat his verbis. Talis Indianus, vel talis Indiana canis est, qui inseruire non vult, sed confugit ad montes, vtlaborem fugiat & euitet, idcirco peto, vt puniatur & castigetur. Hoc dicto visitator eos palo affigebat & alligabat, & ipsemet picata chorda, qua à nautis anguilla vocatur, qua est instar virgæ ferreæ, ita cos verberabat & afficiebat, vt sanguine vndig fluente, pro mortuis relinquerentur. Crudelitatu in hos agnos patratarum Deus est testis. Quod ad me attinet, ne ex mille partibus vnicam explicari, aut à quoquam recitari posse existimo. Laborauri fodiendi illis imponebatur, qui ferreis egeret hominibus, montes enim millies invertendi sunt, rupes fodiendæ, aurum postea in fluuiis lauandu, & ita in aqua perpetuo verfantes & hærentes, naturæ & corporis vires corrupunt. Quod siipsæ fodinæ aquam suppeditent, nihilominus tamen brachiorum maximo labore haurienda est. Breuiter vt Vestra Maiestas laborem auri & argenti fodiendi comprehendat & intelligat, consideret gentiles & paganos Imperatores, ad maius nullum tormentum, dempta morte, martyres damnasse. Aliquando perannum integrum in fodinis detinebantur, sed postea, cum multa hominum multitudo periret, constitutum est, vt quinq; tantum mensibus aurum foderent, illis verò quadraginta diebus, quibus liquabatur, quiescerent. Illorum autem quies erat, vt cumulos, de quibus supra dictum est, sternerent, & congregarent, qui quidem labor supra dicto non cedebat. Festi dies illis erant penitus ignoti, labor enim omnibus diebus erat communis. Atq; in summo hoc labore, ne illius quidem regionis panis, caçabi, qui cum radicibus confectus sit, nisi carnes, aut pisces addantur, parui est nec solidi nutrimenti, sufficienter dabatur: huic pani, regionis piper, & ayæ, quæ sunt radices instar tostarum raparum, adiungebantur & addebantur. Etaliqui Hispani, qui insigni liberalitate se illos alere existima. bant, singulis septimanis vnum porcum quinquaginta Indianis distri-

distribuebant, cuius Miniero mediam partem consumebat, & alteram mediam interillos diuidebat, vnicuig; tantum tribues. quantum monachi panis Benedicti in templis dare solent. Aliqui erant, qui nimia auaritia obcœcati ad campos & montes cos mittebant, vt arborum fructibus satiarentur, atq; ita saturi reuersi, per duos vel tres dies, ne vnico ftusto oblato labori. & operi incumbere cogebantur. Consideret, rogo, VestraMaiestas, quodalimentum ex hoc victu corpora, sua natura tam debilia & delicata, infinitis laborum generibus consumpta & attenuata capere possint, & vtrum hi homines tantis saboribus fracti & confecti, vitam tam tristem ducentes, infinitis angoribus, deficiente victu, afflicti & consumpti, longæuam vitam trahere valeant. Gubernator tandem iussit, vtillis salaria & mercedes darentur: & tam pro impensis & victu, quam pro laboribus & seruitiis, singulis binis diebus tres blancæ darentur, quæ perannum medio coronato æquiualent, quod quidem sufficiens erat, vt rosarium, pecten & speculu, conficerentur. Multo annorum spacio illis nihil datum est, neq; verò illa distrahe. bantur cura, solo enim hoc desiderio tenebantur, vt semelsaturarentur, postea verò vitæ tam afflictæ & desperatæ cederent. Tandem libertate in totum eos priuauit & spoliauit, Hispanis permittens, vt in seruitutem & captiuitatem duriorem & asperiorem, quam credi aut imaginari possit, illos redigerent, nihil omnino in hac vita habentes, quo liberè frui possent. Et in co bestiarum melior est conditio, cum enim ad campos, pascendi gratia mittuntur, aliquid habent relaxationis & libertatis, Indiis verò nec tempus, nec otium quiescendi vllum concedebatur: Gubernatorin seruitutem absolutam, & perpetuam redigebat, necillis aliquid per se ipsos agendi vlla restabat aut supererat voluntas, sed id tantum, ad quod Hispani inordinata sua auaritia & ambitione trahebantur, eos non tanquam captiuos, sed tanquam bestias, quæ ad opus aliquod vel laborem trahuntur, ducenducentes. Si illis quandoq; permitteretur aut concederetur, vt domum ad quietem repeterent, ibi nec vxorem, nec liberos, nec quicqua quod comederent, inueniebant, atq; ita sola mors afflictis & miseris vltimum erat remedium. Variis itaq; laboribus fracti, in morbos, quod facile propter delicatam eorum naturam accidebat, incidebant: & quod sanitati maxime aduersabatur, & contrarium erat, fine vlla misericordia ad laboremiterum ducebantur, pedum &baculorum ictibus excipiebantur,& Hispani villacos eos appellantes, morbum simulare ad laborem præterfugiendum dicebant: cum verò augescente indies morbo, nihil seruitii aut vtilitatis amplius expectarent, eos domum remittebat, & ad iter triginta, quadraginta, vel octuaginta milliarium, sex vel septem fortes radices, raparum species, cum exigua Caçabi copia dabant, qui non longo itinere confecto, desperati moriebantur: alii confectis decem vel viginti milliaribus, maximo desiderio domum perueniendi, vt ibi miseræ vitæfinem imponerent, in itinere mortui decidebant: & multos initinere mortuos sapè vidimus & inuenimus, alios vltimum spiritum trahentes: alios vero verbis, vt poterant & gemitu, extremæ famis, qua premebantur, testimonium dantes. Quando autem cernebat gubernator, eorum qui commendati fuerant, deesse numerum, sorte mortuorum vices supplebat: quod fingulis ferè annis fiebat & accidebat.

Ferarias, terram firmam, tanquam lupus in agrorum gregemingressus est, & tanquam furor & slagellum Dei, tantas, cœdes, strages, latrocinia, violentias & crudelitates, cum Hispanis, quos conscripserat, committens & patrans, & tam multas vrbes, & pagos destruens & expopulans, vt patrum nostrorum ætas, talianunquam viderit aut audiuerit, nec tam horrenda vllus nostræætatis historiographus scriptis testatus sit. Et in Regem, & in subditos insignia surta, cum iis, quos secum duxit, commissit, & yltra quadringenta terræ milliaria (quæ quidem regio to-

tius

tius orbis ditissima, fertilissima & populisincolisq; refertissima extabat, à Dariano, quo primùm appulit, vsque ad Nicaraquam se extendens) destruxit, & ad extremam desolationem adduxit damna autem, quæ dedit & intulit, quatuor, immo sex auri millionibus, refarciri autreparari non possent. Ab homine hoe pernicioso & perdito, Indianos Hispanorum potestati & imperio submittere, prima origo, quæ pestis postea per totam Americam, in qua Hispani versantur, paulatim serpere cœpit; atque ita ab eo, & eius imperiis, ex quibus tantæ hominum perditiones, tantorumq; Regnorum Vestræ Maiestati subditorum, ab anno millesimo quingentesimo quarto, deuastatio, desolatio & ruina procedit, & oritur.

Quando dicimus, Hispanos septem Regna tota Hispania ampliora destruxisse, nos ea hominibus refertissima vidisse, & iaminillis nullum omnino extare, intelligendum est. Hispani enim omnibus naturalibus incolis sublatis, sola, vrbium, pagorum, villarumq; mænia, populo & habitatore destituta, & deserta reliquere; non secus ac si omnis Hispania, solis restantibus vrbium & pagorum, aliorumq; locorum mæniis, omni populo

mortuo, expopulata & desertaiaceret.

Decimatertia rationis Apographum.

VEstra Maiestas, ne vnicum obolum, quod certum sit, perpetuum & durabile in omnibus Indiis habet, sed eius reditus, similis est soliis & straminibus, quibus semel collectis, ad eande messem non datur regressus, cuius rei hæc sola causa est, quod Hispanorum potestati Indii subiiciantur: cum enim singulis diebus minuantur & rarescant, necessarium est etiam Vestra Maiestatis reditum minui.

Hispaniæ regnum maximo versatur in discrimine & periculo, ne ab extraneis, & peregrinis nationibus, præcipuè verò à Turcis, & Mauris inuadatur, destruatur & opprimatur: Deus

enim,

enim, qui iustus est Iudex, ægrè fert ossens, peccata, assistiones, oppressiones, tyrannides, latrocinia, & cœdes, ab Hispanis in Indiis commissa & patratas; omnes enim illius regionis incolæ ad imaginem, & similitudinem sanctissimæ Trinitatis creati & formati sunt, Deiq; (cui curæ sunt) precioso sanguine redempti, à quo Hispania electa suerat, vt has gentes illuminaret, & ad sui cognitionem perduceret, cui, ac si salari un hoc mundo, præteræternævitæ compensationem dare voluisset, ta amplas, fertiles & amænas regiones, fodinarum auri & argenti, gemmarum vnionum, infinitorum qi bonorum, quorum tantanulla vnqua ætas vidit, diuitias innumeras concesserat; quorum omnium ingrata, infinita mala, pro innumeris, quæ recepit, beneficiis intulit: hanc autem regulam in suis vindictis & castigationibus obseruat Omnipotens, vt peccata iisdem vel contrariis peccatis puniat & castiget.

Destructio, iniustitia, violentiæ, crudelitates & cædes in hos innocentes commissætam enormes sunt, publicæ & notoriæ; vtlacrymæ, sletus, & sanguis horum innocentium ad supremum cælorum fastigium, ad Deiq; cognitionem & notitiam peruenerint & ascenderint; & inde per totum orbem iam vagentur, omniumq; etiam peregrinarum nationű, quantumuis barbararum & immanium aures personent: vnde audientibus scandalum, horror & abominatio gignitur; & totius populikegumq; Hispaniæ odiű & infamia magnaíq; idcirco damna

consequi, & conflari possent.

PROTESTATIONIS DICTI EPISCOPI, & authoris Apographum.

QVæ damna, & incommoda propter has Americæ deuastationes, & cædes Castellæ, & Legionis corona, tota denique Hispania receptura sit, cœci vident, surdi audiunt, muti clamant, & sapientes iudicant. Quia autem parui sunt hominis R dies,

130 CRYDELITATES HISPANORYM

dies, nec diu vitæ superesse possumus, Deum, omnes hierarchias & choros Angelorum, omnes aulæ diuinæ fanctos aulicos. denig; omnes homines, qui in hac miseriarum valle, adhuc peregrinantur, eofq; qui multis abhinc annis eandem carnis viam ingressuri sunt, testes asseuerationis præsentis, & conscientiz exolutionis appello & inuoco dices, quod si sua Maiestas supradictas partitiones & diuisiones, sortes tyrannicas & diabolicas permittat, non obstantibus omnibus legibus & statutis, quæfie. ri & promulgari possent, fore vt India breui tempore deserta, & expopulatæ cernantur, non secus ac Hispaniola, Insula aliàs fœlix & fertilis, & reliquæ regiones, quæ in longitudinem trium millium milliariorum, non comprehensa Hispaniola, nec vicinis Infulis, protrahuntur & extenduntur. Et procul dubio propter ea peccata, quæ in illis regionibus committuntur, Deus (vt me facrælitterædocent & certum reddunt) horribili castigatione & vindicta, & fortè integra destructione, Hispaniam persequetur & castigabit, Anno 1542.

PROLOGVS EPISCOPI BARTHOLOMÆI delas Casas, vel Casai ad Potentissimum Dominum Philippum, Principem Hispania, Dominum nostrum.

Llustrissime & Potentissime Princeps, proxime præteritis diebus vigilantissimum Indiaru Regium consilium, zelo quodam & honore, quo in Deum fertur, & in seruienda sua Maiestate, fidelitate, qua maxime nitet, ductum me incitauit, mihiq persuasit, vt scriptis quandoq;, quod olim, & ore & præsentia, testarer; nempe: Qualis esset mea sententia de titulo & iure, quo Castiliæ Reges, in Indiarum vniuersali, & suprema Dominatione nituntur; cum præcipue in me aliqui insurrexerint (quibus non arridet me cum sua Maiestate, & Celsitudine Vestra,

stra, tractare & negotiari, vt cædibus & stragibus in America commissis & patratis, sinis imponatur) dicentes, me cùm tanta asperitate & acrimonia (quod facia quamdiu hac aura fruar) eas persequar, ius & titulu Regium in dubium reuocare & minuere.

Quod vt præstarem, testimonium secundum Deum, veritatem & conscientiam perhibens, triginta propositiones, nullaalia probatione, quàm ea, quæ vnicuiq, per se inerat & necessario sequebatur, nitentes, obtuli, coactus enim sui eas celeriter, propter concilij congregationem Maiestati suæ mittere.

Postea verò crescente indies, & augmentum capiente desiderio Deo inseruiendi, aliquor u calumnias refutare & reprimere decreui, qui vel quòd veritatem comprehendere non valeat, vel quod eorum deliberationes & consilia contrarium fine propositum habeant, præsumunt sub specie sicha & fucata Regibus inseruiendi (qui propria & nobili sua natura ingenio & animo benigno & simplice dotati sunt, alios suo pede metientes) illis venenaram, amaram & fortè lethiferam potionem offerre, qua non solum Regna desolantur & destruuntur, sed etiam ipsa Regum personæin aperta pericula & damna irreparabilia cóliciuntur & præcipitantur: qui fraudulentis consiliis, quantum in illis est, bonos & fanctos Regum affectus, principumq; infignes deliberationes, & sana studia (qua de re summus ille Artaxerxes, alias Assuerus, vt apparetin historia Hester, conquestus est) corrumpunt & vitiant. Quamobrem, Potentissime Domine, iam in lumen posui dictarum propositionum & aliaru probationem, quam breui hoc summario ex maiori volumine deprompto & excerpto, complector & comprehendo: hic autem tantum decimam septimam, & decimam octavam propositionem in medium adduco; omnis enim huius materiæ substantia, ad has duas propositiones, tanquam ad sua principia, & fines refertur.

> Titulus autem dicti operis, quo aduersariorum sententia R 2 proba

probabatur, talis erat meo iudicio (Tractatus probatorius sum mi imperii & vniuersalis Dominationis Regum Castella, & Regiona in Indias) prassupponens hoc clarum esse, nec vlla probatione indigere, cum à sancta sede Apostolica concessum sit, nec opus esse rationes, quare hoc imperium concessum sit, indagare & excutere.

In hoc autem tractatu conscientiæ primò satisfacere contendo, vtens ministerio mihi diuina prouidentia, vt videtur imposito, (quippe qui iam annosus sim, attigi enim quinquagesimum annu, & idcirco magna & ampla cognitione, & negotiorum Americæ oculari experientia præditus & dotatus) vteorum quægesta sunt, geri sieriq; debebant, eos ad quos attinet, monerem; omnia mea desideria ad id conferens & dirigens, vt consussionibus, quas in his regionibus, regnum & imperium ob-

tinere vidi, finis imponatur.

Quia autemij, qui maiora huic remedio præstant impedimenta, ipsimet procul dubio sunt, qui (omni iustitia & veritate extincta) fucato quodam sermone & falsi iniustig;, cum eo, quod ad seruitium sux Maiestatis pertinere videtur, mixtione & confusione, ius quod in nouo hoc mundo habet, colorare & fueare tentant & conantur, cum tamen fint verè eius seruitio, tam spirituali, quam temporali (quam opinionem omnis Christianus & sapiens tuebitur & defendet) contrarii & aduersarii. Alterum verò, quod obtinere hoc tractatu spero est, vt errores corum in lucem & euidentiam prodeat, qui temerarie affirmareaudent, ius & Dominationem Regum Castellæ in Indiis, fundamentum habere, & fundari debere armis, & magna potentia, eo ipso modo, quo Nembrot primus hominum venator & oppressor (vt aperte demonstrant sacræliteræ) dominationem suam fundauit, & vt Alexander Magnus, Romani & infigniores tyranni Imperia sua stabiliuere, & co modo, quo hodie Turca Christianum orbem inuadit & opprimit.

Quomo-

Quomodo ij, qui talem ferunt sententiam Regimale inseruiant, et synceritatem, iusticiæq; amorem, quo Castiliæ reges summopere afficiuntur, offendant & lædant, omnes iudicare facilè possunt.

Vtautem supradicta probent, errores erroribus cumulat, & absurda absurdis, indignisq:, quæ ab ijs, qui Christiani & ratione præditi haberi volunt, audiantur. Hoc enim commune, est & vulgare, vt ij qui à virtute vel veritate aberrant, dum errorem excusant & defendunt, in alium incidant & labantur.

Alii sunt qui honestiores titulos allegant & adducunt, qui non solum reijci, sed etiam reprehendi & irrideri merentur; quorum in numero sunt ij qui dicunt nos, quod prudentiores & sapientiores simus, vel quia proximiores, & viciniores, vel quia Indiani tali taliq; vitio maculati sunt, sub iugum illos mittere & debellare licite posse; quibus titulis tantum abest, vt caus neruos addant, quin omnino tollunt, omniaq; fundamenta in totum subuertunt.

Atq; vt suz Maiestati, quod supra dictum est innotescat, & (vt Christianissimus) mundum ab immundo, iustum ab iniusto, cognita veritate discernat & distinguat, eosque qui integra voluntate illi inseruiunt, & eos qui propriis affectibus ducti & particulari vtilitati studetes, nouos titulos, qui nullius sunt probationis velvaloris, confingunt & inueniunt : sperans me breui, ad osculandas omni humilitate suæ Maiestatis manus accessurum, interim hunc tractatum Vestræ Celsitudini offero, eum ad sux Maiestatis cognitionem peruenturum certò sciens. Rogoautem & precor Celsitudinem Vestram, vt eius nomine, eu recipiat; & ea ipsa sapientia & bonitate, quam hereditario titulo possidet, examinare, discernere & cognoscere velit; cum ita sit à diuina prouidentia constitutum, eodem iure & Imperio, vt speramus, Vestram Celsitudinem aliquando potituram & fruituram. Quod si conueniens & consultum illi videatur, vr huius Regni R 3 .

134 CRYDELITATES HISPANORYM

Regnifines egrediatur, Latinitate, si ita Cessitudo Vestra iubeat, donabo. Quod si nec Latinè nec Hispanicè typis mandari mereatur, parua eritiactura; idcirco enim præso tradidi, vt sacilius Cessitudo Vestra legeret, cuius gloriosam vitam & Regium statum, omni prosperitate conseruet & augeat Omnipotens.

SPMMA DISPUTATIONIS INTER FRATREM Bartholomaum de las Casas vel Casaum Episcopum, & Doctorem Sepuluedam habita.

Doctor Sepulueda, Imperatoris, Domini & Regis nostri historicus, ab Hispanis qui bus dam destructionum & cœdiú in Indiis patratarum reis & consciis instructus & persuasus, libellum elegantissimum quidem, omnibusq; (vt erat vir docus & eius linguæ peritissimus) Rhetoricæ partibus absolutum edidit & in lucem emisit : totus hic liber, circa principales duas conclusiones versabatur, quarum prima erat, Bella contra Indianos ab Hispanis gesta & iure, & causa iusta, & æqua extitisse, & eadem bella generaliter & posse & debere geri & moueri. Altera conclusio est, Indianos teneri & obligatos esse, Hispanis tanquam ignari & idiotæ sapientioribus, se submittere, quod si subiicere se nolint, ad id ab Hispanis compelli debere. Hæsunt dux caus desolationis & mortis infiniti populi, & cur vltra duo millia milliaria, Hispanorum in Indiis crudelitate & inhumanitate, expopulata & omni incola denudata sint; nempecóquæstionibus, quas appellant, & Imperiis quibus partitionis nomen indiderunt.

Dictus Doctor Sepulueda, vttractatui suo sucum adderet, se iustos Regum Castella & Legiona titulos, quibus vniuersali & supremo totius India dominio fruuntur & potiuntur, probare velle contendit & affirmauit, vt ita eam doctrinam, quam per hac & totius India Regna disseminare volebat, hoc

velo tegeret & occultaret. Hunclibrum Regio Indiarum confilio obtulit, omni instantia & importunitate rogans, vt eius imprimendi veniam concederet, sed sæpe & reiterato repulsam. passus est, dictum enim consilium scandala, pericula & damna. euidentia & apparentia, quæ in publicum redundarent, cernebat & iudicabat. Cum igitur cerneret se librum hunc, Indiarum consilio vetante imprimere & typis mandare non posse, amicorum qui in Imperatoris aula versabantur, ope & auxilio litteras patentes obtinuit, quibus sua Maiestas ad Regiam Castellæ curiam Indianarum rerum penitus ignaram remittebat. Eo ipso tépore, quo hælitteræ curiæ, quæ tunc in Aranda Duero Anno 1547. versabatur, allatæsunt, frater Bartholomæus de las Casas vel Casaus, Regiæ vrbis Chiapensis Episcopus, India appulit, qui de Sepuluedæ factionibus, deq; eius libri subiecto & materia monitus & certior factus, perniciosam authoris cacitatem & irreparabilia damna, quæ libri impressione proucnirent, cognoscens, quanto potuit rigore & asperitate se oppofuit, latens venenum & authoris intentionem declarans & apertè demonstrans.

Regijassessor, vt sapientes & iusti, cum hanc materiam, ad Theologiam serè omnem spectare & pertinere animaduer-terent, ad Salamancæ & Alcalæ Vniuersstates & Academias, distum librum misere, expressè iubentes & imperantes, vt examinisubicerent, & vtrum typis mandari deberet subsignarent. Dictæ Academiæ multis exactis disputationibus habitis, librum vtqui non sanam doctrinam contineret, prælo tradi non debere concluserunt & determinarunt. Non contentus Doctor, & grauiter conquerens de dictis Academiis, non obstantibus repulsis, quas á duobus Regiis consiliis passus erat, suum tractatu adamicos, quos Romæ habebat, mittere decreuit, vt eam in Apologiam, quam in Episcopum Segonianum scripserat, transformatum typographo imprimendum traderent, dictus enim

Episco-

Episcopuslibro, & tractatu viso eum fraterne & amice litteris reprehenderat. Monitus Imperator & certior factus de huius libri & Apologiæimpressione, statim patentes literas expediri iuffit, vt omnia diplomata & apographa colligerentur, & eterno silentio sepelirentur, quod & in regione Castellæ factumest. vulgari enim sermone certum summarium dicti libri scripserat. vt ad plebis, quæ Latini sermonis cognitione est destituta, notitiam perueniret; subiectum enim eius libri, diuitias & officia. ad quæ nec ipfi nec maiores vnquam peruenerunt aut attigerunt, sine sumptibus, sudoribus & laboribus obtinere cupientibus, suaue est & gratum. Quod Episcopus Chiapensis cernens Apologiam vulgari idiomate, in dicti Doctoris summarium, ad Indiarum defensionem scribere, & inlucem emittere decreuit, omnia eius fundamenta impugnans & subuertens, rationibusq; quibus ille nitebatur respondens, & præterea populo, damna & pericula, quibus eius doctrina scatet, detegens & demonstrans.

Peractis supradictis, & cum intermedio illo tempore multa accidissent, sua Maiestas Anno millesimo quingentesimo, quinquagesimo multos litteratos & eruditos, partim Theologos, partim Iureconsultos congregari & conuo cari iussit & imperauit, vt Regiæ Indiarum Curiæ iuncti inter se examinarent & deliberarent: Aniure saluo in hanc gentem, nulla alia, quàm insidelitatis culpa notatam & conuictam, bella mouere & arma suscipere liceret.

Aduocatus est Doctor Sepulueda, vt quæ de hoc sacto dicenda habebat, declararet & in medium proferret: prima sessione, quæ voluit nullo repugnante retulit. Postea verò dictus Episcopus vocatus est, qui quinq; dierum continuo spacio, Apologiam suam legit, quæ cum nimis longa & ampla esset, ab omnibus & Theologiæ & Iuris prudentiæ congregatis Doctoribus Excellens magister frater Dominicus Soto, sue Maiestatis confes-

confessarius, ordinis Sancti Dominici, qui etiam aderat, rogatus est & requisitus, in summa quædam capita dictam Apologia redigere, & tot Apographa quot Domini aderant (erant autem quatuordecim numero) conficere, vt consulta & diligenter considerata materia, de ea sententiam secundum Deum dicerent & proferrent: frater & pater Dominicus Soto dicti Doctoris summarii, & in eum ab Episcopo scriptas rationes comprehendit. Doctori autem vt requisiuerat & postularat, earum Apographum concessit, qui duodecim obiectiones & duodecim responsa scripsit, quibus totidem replicationibus Episcopus respondet.

PROLOGVS DOCTORIS SEPVLVEDAE ad Dominos congregatos.

TLLustres & magnifici Domini, cum Dominationes & Gratiæ Vestræ, tanquam ludices, Episcopu Chiapensem, quing; dierum spacio eum librum, in quo conficiendo & componendo multor u annor u labores insumpsit, in quo à se confictis rationibus, Indiaru conquastiones, cum barbariante Euangelij prædicationem & notitiam (quo modo reges nostri, & nostra ratio huc vsq; processerunt, & conformis est Papæ Alexandri v 1. Bullis & concessionibus) sub iugum mittuntur & debellantur, esse iniustas & iniquas probare nititur; attenta & benigna intentioneintelligere dedignatæ non funt : æquum est profectò & rogo, vt mihi indultum & authoritatem fedis Apostolica, iustitiam & honorem nostrorum Regum, totiusque nationis defendenti, eadem attentio, dum subtilibus eius obiectionibus, clarè & dilucidèrespondeo, concedatur. Etspero me Deo fauente, ea omnia, quæ vanis & friuolis rationibus fulta, in contrarium coram tantis & eruditis Iudicibus, qui iustitia & veritati nihil omnino præferre vellent, dicta sunt, nullius esse ponderis,

S

18 CRYDELITATES HISPANORYM

vel momenti aperte ostensurum. Sed ad rem venio, neq; enim honestum esset, coram viris tam diuersis negotiis, præcipuè verò Reipub. impeditis & distractis prolixiori oratione vti.

PROLOGYS EPISCOPI CHIAPENSIS ad Dominos congregatos.

Llustres & Magnifici Domini, Reuerendissimi & Doctisimi Patres. In eo quod huc vsq. legi, & scriptis obtuli huichonorando & reuerendo Concilio, in genere contra aduersarios Indianorum, earum Indiarum, quæ in mari funt Oceano, locutus sum; quamuis aliqui mihi non sint ignoti, qui apertè in tractatibus scribendis inuigilent, & eum sibi scopum propositum habeant, vtbella quæfacta sunt & fieri possunt (quæ tantorum damnorum, cœdium, & tam amplorum Regnorum, innumerarum vrbium, & infiniti populi destructionum, & desolationum causa extiterunt) excusent & defendant, & has gentes bello, antequam fidei prædicationibus & concionibus ad Christi cognitionem perducantur, domare & debellare iustum esse, & legi Christianæ conforme & consentaneum:inter quos Reuerendus, & excellens Doctor Sepulueda primas se obtinere apertè profitetur & declarat, cum rationibus, authoritatibus & solutionibus in contrarium adductis, respondet, quas ad eadem bella detestanda, & ostendendum, demonstrandumq; eas quas appellant, conquæstiones, iniustas & iniquas esse, in nostra Apologia à me in parte Vestris Excellentiis, & Dominationibus lecta, compilaui & composui. Quia verò tantarum, tàmq; execrandarum impietatum, quæ ad infamiam fidei, Christiani nominis dedecus,&damnum tàm spirituale, quàm temporale maioris partis humani generis redundant, se authorem apertè sateri & profiteri non est veritus: æquum mihi visum est & iustu, eum aperte impugnare, & ad rescindendum cancrum venenatum,

000

(

tum, quem per omnia hæcregna, vt ad nihilum reducantur, profundere & seminare nititur, me illi opponere & aduersarium præbere. Illustres igitur Vestras Dominationes deprecor,& humiliter oro, vt hoc negocium tam periculosum, tantiq; momenti, considerent & examinent, & publicum, no proprium meum factum esse iudicent, nullum enim aliudius prætendo, quàm vt Christianum decet, tanquam rem Deum, eiusq; honorem, & Ecclesia, nec non Regum Castella statum, tam spiritualem, quam temporalem concernentem, defendam & tuear; dicti enim Reges animarum, qux iam perierunt, & qux, nisi huic tam calamitoso tractui bellorum, quæ à Doctore Sepulueda, vriusta & æqua defenduntur, via intercludatur, reseretur & porta claudatur, peritur adhuc sunt, rationem reddere & debent, & tenentur. Neq; verò honorandum hoc concilium fallaciam & calliditatem, qua ad tegendam & fucandam damnosam suam, & perniciosam opinionem, prætendens se authoritatem Apostolicam & Regum Castella & Legiona, quod in Indias habent Imperium, tueri & defendere, admittat, nullus enim modò Christianus sit, authoritatem Apostolicam, aut Regis Christiani Dominationem bellis iniustis et iniquis, quibus montes et valles innocenti sanguine teguntur, & Christo eiusq; fidei infamia infertur & inuritur, confirmare, & defendere debet. Sed potius tali procedendi modo sedi Apostolica, xterna infamiæ nota inuritur, eiusq; authoritas minuitur, vero Deo dedecus infertur, & ius titulusq; Regis perditur, & ad nihilum redigitur, vt omnis sapiens, & Christianus, ex ijs ipsis, quæ à Doctore Sepulueda in medium proferuntur, cognoscere & colligere potest. Illius tituli & iuris hoc non est argumentum, vt in illas regiones & contra hanc gentem, ad latrocinia, cœdes & tyrannides exercendas colore religionis, & fidei prædicationis, accedere & vi ingredi liceat vt actu est, & patratum à tyrannis qui cœde & strage, vniuersali & generali, tantæ innocentium

tium multitudini vitæ vsuram eripuerunt; sed in pacifica, leni & clementi Euangelij prædicatione, & fidei principatusq; Christiintroductione, nec ficta fundatione consistit. Qui autem Regibus, & Dominis nostris alios titulos, aliaq; iura ad obtinendum summum Indiarum Imperium adinuenire aut tribuere vult, omnino cæcutit, & Dei hostem, Regi insidelem, nationis Hispanicæ, quam, inferos animabus implere cupiens, perniciosè fallit & decipit, inimicum se præbet. Ne igitur plurimi, qui hoc adfunt concilio damnosis his opinionibus acquiescant & faueant, confultum erit, vt tam nocenti, & abominandæ opinioni silentium imponatur. Et quamuis in eadem Apologia ijs omnibus, quæ ad eiusdem confirmationem pertinere videbantur, amplè abundèq; nos satisfecisse putemus & existimemus, tamen quia idem Doctor obiectiones suas iterum, patris Soti summaria ad duodecim obiectiones reducens, in medium protulit; postulat ratio, & æquitas suadet, vt in eum replicatione vtar, & eius esse friuolas, nulliusq; momenti defensiones ostendam (quarum secundarum contradictionum dux, ad rem & propositum facientes sequentur.)

q

re

n

li

Vndecima replicationis Apographum.

QVod dicitur Indianos in Hispania noua singulis annis 20000. personarum sacrificare, falsum est, & à veritate omnino alienum, immo ne quidem centum vel quinquaginta: sienim hoc veritati non repugnaret, in his regionibus tantus hominum numerus repertus non suisset quantus repertus est: & hoc à tyrannis ad tyrannides suas excusandas & iustificandas, & vt Indiani, qui vindemiis factis supererant, in seruitute & tyrannide retinerentur, consictum est, & adinuentum. Nos maiori veritate dicere possumus Hispanos toto eo tempore, quo in Indiis suerunt plures, sua Dea Auaritia tanta diligentia

 \mathcal{M}

1

1

((

C

0

centia cultæ & adoratæ, quam in toto America centum annorum spacio, immolasse & sacrificasse. Quod cœli, terra & elementa, & ipsilapides testantur, & clamant, & illiipsi qui hæc mala patrarunt, non negant. Satis enim notum est & apertum, quanto populo illæ Regiones, cum ad eas accessimus, abundarent & affluerent; & quam destruct & & desert &, cum discessimus remanserint. Erubescere & rubore suffundi deberemus, quod omni Dei timore remoto, tam execrandis facinoribus coloemaddere, & ea excusare tentemus, cum precipuè cernamus, nos quadraginta quinq;, vel quadraginta octo annorum spatio regiones maioris longitudinis, quam sittota Europa, & pars Asix, ob hanc solam causam, vt diuitias consequeremur & cumularemus, destruxisse, eas terras deprædantes, & omni crudehate, iniustitia & tyrannide occupantes & vsurpantes; quas humanis habitatoribus, & incolis refertas vidimus, & in ijs vltra viginti hominum Milliones periisse & morti succubuisse, certo cimus.

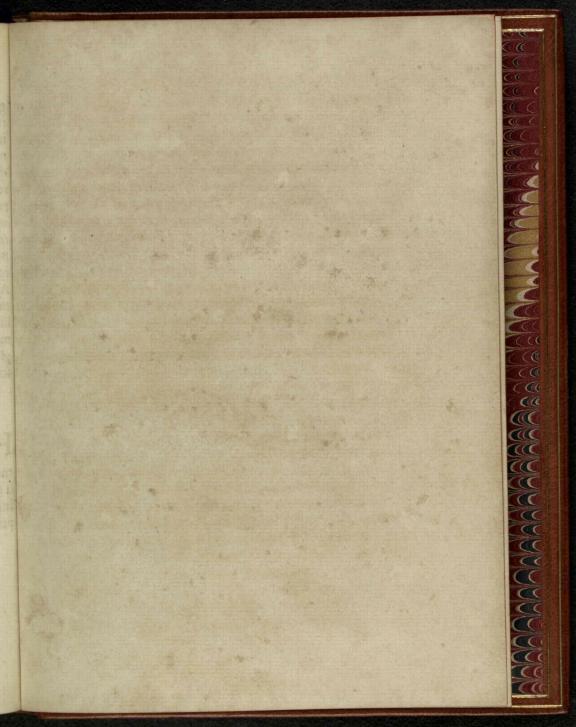
In duodecima & vltima replicatione has verba continentur.

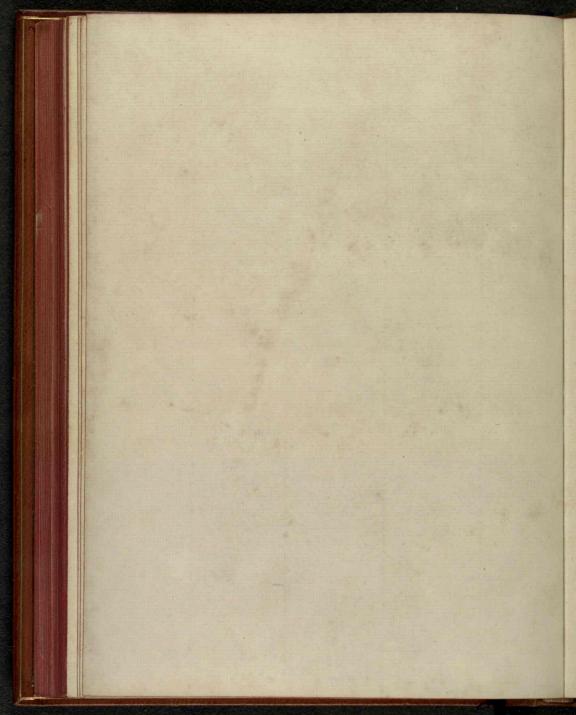
HIspani non honore Dei, velsidei zelo ducti & incitati, nec ad promouendam proximorum salutem, nec ad inseruimdum Regi, vtse salsò iactant, Americam petunt, sed certe sola auaritia & ambitione stimulante, vt in perpetuum tyrannice Indiis, quos inter se diuidi& partiri cupiunt, dominentur, & imperent. Quod, vt syncerè loquar, nihil est aliud, quam toto illo modo Reges Castellæ spoliare & expellere, & ipsimet supremo, & Regio Imperio occupato illud

fibivendicare & occupare.

FINIS.

THE PARKAGE STREET And the tention are to the tention are to the are trained at the are trained at the AND THE PARTY OF T And training of the state of th in homieum tel illiones remine et morai racmbut les reter In inviting & which entiresion but wer ad oromouendary proximorium falgrens, nee ad forered-* ablycatelicare cooceanie.

Collated 8 Profest last leaf.

(the blank last leaf.

out away)

Fil. 16106

£1725 Coc .C462 Copy 3 RBSCD (((() (11) ((((CC 0 00

